

מכון תורני

תורת המוסר והמחשבה בדרך חשיבת ה'לומדות' הישיבתית
תורת רבי שמעון שקאפ במסכתות הש"ס

שאלון מס' 3

תוכנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת
ההערכה

בקשה לשנת 2024

תוכן

שאלון מס' 3

טבלת הבקשה ופרטי הפרסומים שיצאו לאור בתקופה שהחל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

(עמודים: 4-8)

דוגמאות הספרים

ביד נביאך - יהושע שופטים (עמודים 9-27)

- צילום עמוד שער הספר (עמוד 9)
- צילום עמוד הזכויות של מכון "המאיר" שביצע את המחקר וקרדיט למשרד התרבות (עמוד 10)
- צילום עמוד תוכן הענינים של הספר (עמודים 11-21)
- צילום חמישה עמודים הראשונים של הספר (עמודים 22-27)

ביד נביאך שמואל א - ב (עמודים 28-44)

- צילום עמוד שער הספר (עמוד 28)
- צילום עמוד הזכויות של מכון "המאיר" שביצע את המחקר וקרדיט למשרד התרבות (עמוד 29)
- צילום עמוד תוכן הענינים של הספר (עמודים 30-38)
- צילום חמישה עמודים הראשונים של הספר (עמודים 39-44)

ביד נביאך מלכים א - ב (עמודים 45-64)

- צילום עמוד שער הספר (עמוד 45)
- צילום עמוד הזכויות של מכון "המאיר" שביצע את המחקר וקרדיט למשרד התרבות (עמוד 46)
- צילום עמוד תוכן הענינים של הספר (עמודים 47-58)
- צילום חמישה עמודים הראשונים של הספר (עמודים 59-64)

משנת טוביה - פסחים (עמודים 65-88)

- צילום עמוד שער הספר **(עמוד 65)**
- צילום עמוד הזכויות של מכון "המאיר" שביצע את המחקר וקרדיט למשרד התרבות **(עמוד 66)**
- צילום עמוד תוכן הענינים של הספר **(עמודים 67-83)**
- צילום חמישה עמודים הראשונים של הספר **(עמודים 84-88)**

לימד דעת - א (עמודים 89-101)

- צילום עמוד שער הספר **(עמודים 89)**
- צילום עמוד הזכויות של מכון "המאיר" שביצע את המחקר וקרדיט למשרד התרבות **(עמוד 90)**
- צילום עמוד תוכן הענינים של הספר **(עמודים 91-96)**
- צילום חמישה עמודים הראשונים של הספר **(עמודים 97-101)**

תיאור עבודת המכון ביחס לחקר פיענוח וההדרת כתבי היד

ותרומתם הגדולה לציבור

(102-109)

יחודיותם של כתבי הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל

בעולם התורה והמוסר ותרומתם הגדולה לציבור

תרומת כתבי רבי זלמן רוטברג לעולם המוסר כהמשך לשיטת רבי ירוחם ממיר / תרומת כתבי רבי זלמן רוטברג לעולם התורה כהמשך לשיטת רבי שמעון שקאפ / גאון התורה והמוסר.

תיאור עבודת המכון ביחס לחקר פיענוח וההדרת כתבי היד

בתורת המוסר ובתורת הלומדות של שיטת גרודנא

אוצר כתבי היד בתורת המוסר / אוצר כתבי היד בתורת גרודנא / עבודת עריכת הכתבים כוללת בתוכה משימות רבות.

תיאור עבודת המכון ביחס לחקר ופיענוח וההדרת כתבי היד

ויחודיותם של כתבי הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א

אוצרות כתבי הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א / סדרת הספרים "ביד נביאך" על הנ"ך / סט הספרים על אגדות הש"ס / ספרי לימד דעת / מודע לבינה על התורה / מודע לבינה - נביאים ראשונים / מודע לבינה - פרקי אבות / למיסבר קראי - בפסוקי מקראות התורה / ניתוח עבודת העריכה בכתבי היד.

מכון תורני

תורת המוסר והמחשבה בדרך חשיבת ה'לומדות' הישיבתית
תורת רבי שמעון שקאפ במסכתות הש"ס

שאלון מס' 3

לשנת 2024

תוכנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת ההערכה *

החל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

(*) בהתאם ל"תיקון רוחב להקדמת שנת ההערכה" (מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות והספורט במוסדות תרבות לשנת התמיכות 2024) שמקדם משרד התרבות בימים אלה

1. פרטו את הפרסומים / מאגרי מידע / אמצעים יישומיים וכו' שהוצאו לאור על ידכם בשנים האמורות מעלה.
2. יש לציין פעילות מחקרית שיצאה לאור ע"י המכון בלבד (שם המכון מופיע על הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות הבלעדי).
3. לגבי הטור בו אתם מתבקשים לציין את שמות החוקרים שעבדו על המחקרים:
 - א. חובה לציין פעילות מחקרית שהתבצעה ע"י חוקרי המכון בלבד. יודגש, כי בשאלון זה יש לרשום גם שמות חוקרי המכון המופיעים על הפרסום שיצא לאור, אף אם אינם עובדים במכון כיום (-) נא לציין כוכבית (*) ליד שמם).
 - ב. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים ע"פ סדר הא'-ב'.
 - ג. שמות החוקרים המופיעים בשאלון זה – חייבים להופיע גם בפרסום עצמו. חייבת להיות התאמה מוחלטת בין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.
 - ד. אין להוסיף תארים כלשהם לשמות החוקרים באף אחד מן השאלונים השונים (על מנת למנוע פגיעה בכבודם של החוקרים, בכותרות הטבלאות המתייחסות לשמות החוקרים מופיע התואר 'רבנים', המתייחס לכלל החוקרים הרשומים בטבלה).
4. חובה למלא מספר קטלוגי של הספר כפי שמופיע בספריה הלאומית.
5. חובה למלא תאריך מדויק של הוצאה לאור של הפרסומים המוזכרים: חודש ושנה עבריים ולועזיים. **סדר רשימת הפרסומים יהיה מהתאריך המאוחר ביותר של יציאתם לאור – לתאריך המוקדם ביותר של יציאתם לאור.**
6. ניתן כמובן להוסיף שורות לטבלאות, בעת הצורך, אך אין לשנות את מבנה הטבלה!
7. יש למלא את הטבלה ונספחיה באופן מדויק, מקצועי ומפורט, ולחתום בסופה, במקום המיועד לכך (סוף עמוד 3)!

פרסומים שיצאו לאור בתקופה שהחל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

מס'	שם הפרסום	מספר הקטלוגי של הספר בספרייה	מס' עמודים	שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית ומופיע על הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות השמורות	מס' עותקים שהודפסו	ספר	אופן הפצה: יש לסמן V במשבצות המתאימות	תאריך הוצאה לאור				תמצית תוכן הפרסום ותיאור עבודת המכון ביחס אליו	תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים	האם הפרסום הינו חדש, או שמא מהדורה נוספת? אם מדובר במהדורה נוספת, נא לציין את סוג השינוי שנערך בין המהדורות, ואת שנת ה'יל של המהדורה הקודמת	האם הוזכר משרד התרבות והספורט בפרסום כמו שייך להוצאתו לאור? כן / לא	שמות החוקרים הרבנים שעבדו על הפרסום:	
								חדש עברי	שנה עברית	חדש לועזי	שנה לועזית					שם משפחה	שם פרטי
1	ביד נביאך יהושע שופטים	99701011 42793051 71 A 8261 2021	486	המאיר - מכון תורני	10 00	V	הספרייה הלאומית - הספרייה החדשה	תמוז	תשפ"ב	יוני	2021	שיעורי עיון ומערכות בינה עם ביאורים והארות במקראות הנביאים פיענוח כתב היד, בדיקת המקורות, ציטוט מובאות, עריכה, פיסוק, חלוקה לקטעים, כולל הוספת כותרות משנה	מקוריות בניתוח מקראות הני"ך, בהגיון עמקות ובהירות מיוחדת, יחד עם העתקות השמועה של אביו בהמשך תורת רבותיו	חדש	כן	ארזי (י) הורביץ מתתיהו רוטברג שרעבי	משה טוביה יצחק אריאל צבי עוזיאל
2	ביד נביאך שמואל א - ב	99701011 42793051 71 A 8261 2021	512	המאיר - מכון תורני	10 00	V	הספרייה הלאומית - הספרייה החדשה	תמוז	תשפ"ב	יוני	2021	שיעורי עיון ומערכות בינה עם ביאורים והארות במקראות הנביאים פיענוח כתב היד, בדיקת המקורות, ציטוט מובאות, עריכה, פיסוק, חלוקה לקטעים, כולל הוספת כותרות משנה	מקוריות בניתוח מקראות הני"ך, בהגיון עמקות ובהירות מיוחדת, יחד עם העתקות השמועה של אביו בהמשך תורת רבותיו	חדש	כן	ארזי (י) הורביץ (מתתיהו) רוטברג שרעבי	משה טוביה יצחק אריאל צבי עוזיאל
3	ביד נביאך מלכים א - ב	99701011 42793051 71 A 8261 2021	505	המאיר - מכון תורני	10 00	V	הספרייה הלאומית - הספרייה החדשה	תמוז	תשפ"ב	יוני	2021	שיעורי עיון ומערכות בינה עם ביאורים והארות במקראות הנביאים פיענוח כתב היד, בדיקת המקורות, ציטוט מובאות, עריכה, פיסוק, חלוקה לקטעים, כולל הוספת כותרות משנה	מקוריות בניתוח מקראות הני"ך, בהגיון עמקות ובהירות מיוחדת, יחד עם העתקות השמועה של אביו בהמשך תורת רבותיו	חדש	כן	ארזי מתתיהו סטמבולי רוטברג רוטברג שרעבי	משה טוביה אריאל גמליאל טוביה צבי עוזיאל

מס'	שם הפרסום	מספרו הקטלוגי של הספר בספריה הלאומית: מס' מערכת ומס' מדף	שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית ומופיע על הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות השמורות	מס' עותקים שהודפסו	ספר	מאגר מידע	אמצעי יישומי	תאריך הוצאה לאור				שנה לועזית
								חודש עברי	שנה עברית	חודש לועזי	שנה לועזית	
4	משנת טוביה פסחים	99700775 51842051 71 A 15206 2019	440	המאיר - מכון תורני	10 00	V	הספריה הלאומית -	סיון	תשע"ט	יוני	2019	ביאורים וחידושים בסוגיות השי"ס פיענח כתב היד, בדיקת המקורות, עריכה מחודשת עם שימת דגש לשימור רוח וסגנון הדברים, השוואה עם דברי רבותיו בכתביהם
5	לימד דעת - א (סוגיות)	99700551 84105171 A15207 2019	335	המאיר - מכון תורני	10 00	V	הספריה הלאומית - תל-אביב	שבט	תשע"ט	פברואר	2019	הקניית חשיבה מקורית ובהירה והרחבת ידע בסוגיות השי"ס פיענח כתב היד, בדיקת המקורות, ציטוט מובאות, עריכה ועיבוד, פיסוק, דיוק בהגשת החומר
שמות החוקרים הרבנים שעבדו על הפרסום: חובה לציין שם משפחה ושם פרטי ע"פ סדר הא'-ב' של שם משפחה, באותיות זהה לנכתב בשאלון 6 שימו לב: חובה על שמות החוקרים הללו להופיע במלואם על הפרסומים שיצאו לאור שם משפחה שם פרטי												
האם הפרסום הינו חדש, או שמא מהדורה נוספת? אם מדובר במהדורה נוספת, נא לציין את סוג השינוי שנערך בין המהדורות, ואת שנת ה"ל של המהדורה הקודמת האם הוזכר משרד התרבות והספורט בפרסום כמו שצוי להוצאת לאור? כן / לא												
תמצית תוכן הפרסום ותיאור עבודת המכון ביחס אליו חובה לצרף תוכן מפורט ומדויק בדפים נפרדים! תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים חובה לצרף תוכן מפורט ומדויק בדפים נפרדים!												
חובה להצטרף למחבר חובה להצטרף למחבר חובה להצטרף למחבר												

חובה לצרף לכל פרסום המופיע בטבלה את המסמכים הבאים; יש לסמן ✓ במשבצות הבאות:

- ✓ צילום עמוד שער.
- ✓ צילום עמוד בו מופיע שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית והוציאה לאור ובעל הזכויות הבלעדיות.
- ✓ צילום עמוד דוכן העניינים.
- ✓ צילום עמוד מתוך הספר, בו מופיעים שמות המחקרים (החוקרים) שעבדו על הפרסום.
- ✓ צילום **חמישה** עמודים מתוך הספר.
- ✓ פירוט נרחב של התוכן המפורט לכל פרסום.
- ✓ פירוט תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים.
- ✓ פירוט עבודת המכון בהקשר לכל פרסום (עבודה מקורית, עצמאית, פילולוגית, פענוח וחקר כתב יד, חשיפת מקורות, ההדירה וביאורים).

הריני מצהיר בזאת על נכונות הפרטים שמולאו בטבלה, ועל צירוף כל הנספחים המבוקשים

חתימת מנהל המכון

שם מנהל המכון ד"ר יוסף

ספר

ביד נביאך

ביאורים והארות במקראי קודש שבג"ך

שעורי עיון ומחשבה במקראות הג"ך

יהושע - שופטים

מאת

צבי בלאאמו"ר הגאון רבי זלמן זצלה"ה רוטברג

שיכון חזון איש - בני ברק

תמוז תשפ"א

מהדורת סירדוק

הרב צבי רוטברג
דבורה הנביאה 10 בני ברק
טל: 03-6187078

יו"ל ע"י מכון המאיר
דבורה הנביאה 9 בני ברק
03-618-7176
054-8456262

©
כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

ספר זה יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות

תוכן

אשר בחר בנביאים טובים

9.....הקדמה

וביד הנביאים אדמה

13.....דבר המכון

נביאים וכתובים

17.....פתיחה

יהושע

א.....ביאורים והערות במקראי קודש

קטו.....ביאורים והערות במפרשי הראשונים

שיעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך ובדברי ימי הנביאים

א.....כתוב בתורה ושנוי בנביאים.....קמה

ב.....יהושע - מנחיל הארץ ומוסר התורה.....קנ

ג.....ארץ ישראל - תורה שבעל פה.....קנו

ד.....יהושע בין נון - גדר תורה שבעל פה.....קס

ה.....שילוח המרגלים על ידי יהושע.....קנו

ו.....ליטוע שמים וליסוד ארץ.....קע

ז.....יריחו - דושנה של יריחו.....קסא

ח.....בקיעת הירדן.....קסו

ט.....ושוב מול אל בני ישראל שנית.....קעב

- י' שמש בגבעון דום.....קעז
- יא שבע שכיבשו ושבע שחילקו.....קפב
- יב כי את ד' נעבוד.....קפז
- יג יוסף - יהושע, יוסף - פינחס, רחל ולאה.....קצב

שופטים

ביאורים והערות במקראי קודש.....ריא

ביאורים והערות במפרשי הראשונים.....שכה

שיעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך ובדברי ימי הנביאים

- א ימי שפוט השופטים.....שנה
- ב עתניאל בן קנז.....שסא
- ג בעבר הירדן בארץ מואב.....שסה
- ד מוריד שאול ויעל.....שסט
- ה סיסרא - זבולון ונפתלי.....שעג
- ו גדעון ומדין.....שעה
- ז כהן און וכהן מדין.....שפג
- ח וישר אבימלך.....שצ
- ט עמון ומואב ומלכות בית דוד.....שצה
- י כחסף אשר עשיתי עמך - פלישתים.....תב
- יא שמשון.....תז
- יב ויך דוד את פלישתים ויכניעם.....שיב
- יג ועבר בים צרה - פסל מיכה.....תכ
- יד פילגש בגבעה - שבט בנימין.....תכה

מפתח הענינים

יהושע.....תלג

שופטים.....תמז

תוכן הענינים

א כתוב בתורה ושנוי בנביאים.....קמא

נביאים וכתובים הם מגדרי עצמות התורה שנמסרו בכתב ❖ הנביאים והכתובים באו לפרט ביתר פירוש מה שרמזו בתורה ❖ ענין נביאים וכתובים, להעביר את תורת האספקלריה המאירה, מתוך אספקלריה שאינה מאירה ❖ הביאור דלעתיד לבא הנביאים והכתובים עתידין ליבטל ❖ הכתובים בבחינת 'כתיבי' והתורה בבחינת 'רמיזי' ❖ החריזה מהתורה לנביאים הוא כדי ליצור מצב הבנה של 'מאירה' מגילת אסתר לא תתבטל לעתיד לבא כי היא בבחינת תורה עצמה.

ב יהושע - מנחיל הארץ ומוסר התורה.....קנ

שלהבת האש של יוסף היתה הולכת ומכלה את הרע אפילו ממבואות המטונפות ❖ יהושע מזרעו של יוסף היה יכול בכח שלהבת זו לנצח את עמלק ולכבוש את הארץ ❖ שלהבת האש היא לפת התורה, ומכוחה הנחיל יהושע את הארץ ❖ המשכיותו של יהושע ממשה רבינו היתה בחלק של תורה שבעל פה ❖ גדר תורתו של יהושע - תורה שבעל פה המסורה בתוך התורה שבכתב ❖ תורת יהושע מחוברת לחלק תורת משה רבינו - תורה שבכתב ❖ יהושע הוא שחיבר בין תורת המדבר שכולה שמימית לתורת ארץ ישראל ❖ ימי יהושע - מלכות שאולה ❖ צורת המשכיות יהושע שאולה היא - אין לו בן.

ג ארץ ישראל - תורה שבעל פה.....קנו

שליחת המרגלים לדעתו של משה מגדר תורה שבע"פ ❖ אחר המרגלים נהיה גדר א"י לתורה שבע"פ ❖ אם משה היה מכניס לארץ היה גדרה תורה שבכתב ולא היו גולים ❖ משה ראה את הארץ מגדר תורה שבכתב שיסודה ראייה ❖ עתניאל בן קנז לכד את קרית ספר בחזרת ההלכות בפלפולו.

ד יהושע בין נון - גדר תורה שבעל פה.....קס

ראיית משה את ארץ ישראל פעלה חיוב מעשרות ❖ תורת משה היא תורה שבכתב - ראייה ברורה ❖ המרגלים נשלחו להכין את כיבוש הארץ מיסוד הראייה וקלקלו ❖ יהושע מכניס לארץ בגדר תורה שבע"פ שענינה שמיעה ❖ מרגלי יהושע הלכו לשמוע כי נפל פחדם על הגויים ❖ נצחון עמלק ע"י שהסתכלו כלפי מעלה מיסוד

משה שגדרו ראייה ♦ ההצלה מהנחשים השרפים מיסוד משה ♦ מלחמת יריחו
ע"י תקיעת שופר מיסוד יהושע שגדרו שמיעה ♦ אם היה משה מכניס היה אור
הלבנה כאור החמה.

ה שילוח המרגלים על ידי יהושע.....קנו

שילוח מרגלים אחר הכשלון של שליחת המרגלים על ידי משה רבינו ♦ שליחות
המרגלים היתה לבדוק האם נתמלאה סאתם של הכנענים וכלה כוחם הרוחני ♦
המרגלים סברו שאין לישראל די זכויות כדי לבטל זכויות הכנעניים וכח טומאתם ♦
המרגלים ששלח יהושע ראו שבטל כח טומאת הכנעניים ♦ תוקף הטומאה היתה
אצל רחב, וכשחזרה בתשובה נתקן גופה וצורתה הרוחנית.

ו ליטוע שמים וליסוד ארץ.....קע

גדר הגלות הוא ביטול התורה שגרמה ♦ צורת ארץ ישראל וכיבושה הועמד על
לימוד התורה ♦ חזקיהו נעץ בבית המדרש את חרב המלחמה לאות כי שם מקומה
♦ כיבוש קרית ספר ע"י עתניאל בן קנז בגילוי ההלכות שנשתכחו באבל משה ♦
הגלות משום שלא בירכו בתורה תחילה ♦ בזמן שלומדים תורה יש השראת שכינה
והארץ מתרחבת ובביטולה מצטמקת ♦ עם ישראל זקוק בדוקא לארץ שנטמאה
ע"י הגויים ולקדשה ♦ אפשרות הכניסה לארץ היא רק עם התורה ♦ גאולה ושיבה
לארץ חדשה ע"י חידושי תורה.

ז יריחו - דושנה של יריחו.....קסא

טעם איסור בניית יריחו מחדש ♦ ביריחו היה תוקף טומאת ארץ כנען, ומשום כך
נאסרה בחרם ולעולם ♦ במעילת עכן בחרם יריחו נעשה פגם בביטול טומאתה
וגרם שלא יכלו לכבוש את העי ♦ יריחו היתה מקור לחומריות ומסוכנת מבחינה
רוחנית, לפיכך הרחיקה ♦ רק כח הקדושה של בית המקדש בידו לרומם את יריחו
לתכלית רוחנית ראויה ♦ חרם יריחו היה כעין תרומה מן העיסה שמתקדשת.

ח בקיעת הירדן.....קסו

עיקר היבשה הוא ארץ ישראל וסיבת גילויי הוא להעמיד מקום לישראל ♦ הקב"ה
משגיח שלא ישוּבו המים ויכסו ארץ ♦ הטעם שדן את החוטאים במים ♦ קריעת
ים סוף היתה כעין בריאה חדשה ♦ אף על פי שנשבע שלא יביא מבול לעולם אבל
הביא האנשים אל תוך המבול ♦ קריעת ים סוף היתה פתח לכניסת בני ישראל
לארץ ♦ ענין בקיעת הירדן ♦ הטעם שהכניסה לארץ ישראל מתבטאת בזה
שעברו את הירדן שהיא נ' אמה ♦ בכניסה לא"י היו צריכים ליבוש הירדן שיקבע

מקום א"י אשר היה בזכות התורה ♦ הקשר בין בקיעת הירדן לנסתרות ♦ ביאור מפני מה נחרב בית המקדש דוקא ע"י הרומאים ♦ המקיימים את התורה אינם מוגבלים במקום ובזמן ♦ בכניסתם לא"י היו צריכים הכנה שלשת ימים כמו לפני קבלת התורה.

ט ושוב מול אל בני ישראל שנית.....קעב

ביאור הענין שנתייחד יהושע למול את ישראל ביציאת מצרים ובכניסתם לארץ ♦ הערלה נקראת חרפה והיא מנעה את הגאולה ♦ אף המילה בכניסתם לארץ ישראל נקראת הסרת חרפה ♦ כל זמן שלא נכנסו לארץ ישראל טרם הושלמה יציאת מצרים ♦ זכות ישראל בארץ היא על ידי המילה ושמירת הברית ♦ יהושע שהיה מזרעו של יוסף שהוא שטנו של עשו נבחר ללחום בעמלק ♦ המלחמה בעמלק היתה על ענין אות ברית קודש ולכן נבחר יהושע ♦ גם מלחמת יוסף עם עשו היה על ענין הנ"ל ♦ אף בגאולה העתידה עתידין ישראל להיגאל בזכות המילה.

י שמש בגבעון דום.....קעז

מפני מה הוצרך יהושע להעמיד השמש ♦ המלחמה בימי יהושע היתה נגד הקב"ה כביכול ♦ יתבאר הא דהעמיד יהושע את החמה ע"י הזכרת השם ♦ יתבאר הטעם שבאו המלכים להלחם עם ד' ואופן המלחמה נגדם ♦ השמש הועמד דוקא ע"י יהושע שלא פסק מלימודו ♦ שירת התורה גבוהה יותר משירת השמש ובכך יכולה לשחק אותה ♦ עדיין היה נצרך דוקא לשירת התורה של יהושע שלא מש מתוך האהל.

יא שבע שכיבשו ושבע שחילקו.....קפב

מפני מה היו צריכים שבעה שנים לכיבוש ולחילוק ♦ כיבוש א"י - עקירת הרע שנשתרש בארץ ♦ כיבוש טומאת ארץ כנען על ידי תלמוד תורה ♦ כיבוש - סור מרע, חילוק - עשה טוב ♦ יהושע וכלב קיבלו את כיבוש וחלוקת ארץ ישראל ♦ חלוקת ארץ ישראל ע"י תורה.

יב כי את ד' נעבוד.....קפז

דברי יהושע טעונים ביאור ♦ שני אופנים ביראת ד', מצד מעשי ד', ומצד גדולתו ית' ♦ דברי יהושע לעם - יראה מפני מעשי ד' אינה שלימה ♦ תשובת העם ודברי יהושע ♦ תשובת העם - עבודה פנימית לד' לשם ד' ♦ מפני מה לא ביקש יהושע רחמי על יצרא דעבודה זרה ♦ התביעה על ביטול יצרא דעבודה זרה תליא אי קידשה לעתיד לבוא.

יג יוסף - יהושע, יוסף - פינחס, רחל ולאה.....קצב

הזכרת קבורת יוסף בספר יהושע ♦ חזרת יוסף - שלימותה של ארץ ישראל ♦
 משה - תורה שבכתב, יהושע - תורה שבע"פ ♦ הנהגת יהושע וכהונת פינחס מכח
 באיתערותא דלתתא ♦ מלחמת מדין ג"כ היתה מכח איתערותא דלתתא ♦ ענינו
 של יוסף - איתערותא דלתתא.

תוכן הענינים

א ימי שפוט השופטים.....שנה

סיבת ההתדרדרות בימי שפוט השופטים ♦ העם נשתקע בנחלתם בקנינים חומריים ♦ כל שופט החזירם למוטב ולאחר מכן חזרו לסורם ♦ השתמשות בנחלה רוחנית שלא כראוי מגרעת ♦ שורש החסרון בהכנה והדרכה בצורת החיים בארץ ישראל ♦ כל שופט תיקן ענין אחד ומכל השופטים הושלמו ישראל ♦ פסגת השופטים וחתיתם - השלמת שמואל את ההכנה להעמדת בנין בית המקדש ♦ בימי השופטים שרתה שכינה במשכן שילה ♦ חורבן שילה - סלילת הדרך לבנין בית המקדש.

ב עתניאל בן קנז.....שסא

השופט הראשון בישראל עתניאל בן קנז ♦ ותהי עליו רוח ד' ♦ לכידת קרית ספר על ידי עתניאל והחזרת ההלכות בפלפולו ♦ כיבוש ארץ ישראל זקוק לכיבוש רוחני ולכל חלק יש את ההלכות השייכות לו ♦ גילוי עתניאל ששורש ארץ ישראל הוא תורה הושיע את ישראל ♦ אחר ששפט את ישראל למדם תורה והיא הצילתם מהאויבים ♦ עתניאל קירב את משפטן של ישראל לפני ד' ♦ ותהי עליו רוח ד' - זכות עתניאל לכון להלכה למשה מסיני יסודה נבואה ♦ תיקון עתניאל בשכחת התורה שנגרמה ממעשה העגל.

ג בעבר הירדן בארץ מואב.....שסה

גמר מסירת התורה לישראל בארץ מואב ♦ חסרון תורת קיני קניזי וקדמוני - אדום מואב ועמון ♦ "הואיל משה" - מסירת תורת מואב ♦ "עמון ומואב טיהרו בסיחון" - תורת עמון ומואב ♦ תורת ארץ ישראל תתגלה לעתיד לבא ♦ כיבוש יריחו היא יסוד כיבוש כל ארץ ישראל ♦ אהוד בן גרא הושיע בכח התורה ♦ תורת אהוד משבט בנימין אשר תורתם נמשכה לדורות.

ד מוריד שאול ויעל.....שסט

יבין מלך כנען - מלכות כוללת של שבעה עממין ♦ חזרת מלכות כנען - ביטול כל מעשה יהושע ♦ קשר קריעת ים סוף ומלחמת יבין בנחל קישון ♦ השלמת גמר הגאולה שבים סוף בנחל קישון ♦ שירת דבורה אחר נצחונה כשירת הים.

ה סיסרא - זבולון ונפתלי.....שעג

סיסרא שר צבא יבין ♦ לחצו של סיסרא - חירוף וגידוף עבודת ד' ♦ יבין פגע בארץ ישראל, סיסרא פגע בעבודת ד' של ישראל ♦ זבולון - קביעות יחודית בארץ ישראל להלחם ביבין ♦ נפתלי - מתיקות נופת התורה להלחם בסיסרא ♦ "שקמתי אם בישראל" - לידת ישראל מחדש ♦ "אנכי לד" - החזרת התורה שנתנה בסיני ♦ בושש רכבו לבא - נצחון סיסרא תלוי בהנצחת "בושש משה" בחטא העגל ♦ יבחר אלקים חדשים - חדושי תורה.

ו גדעון ומדין.....שעה

תמיהות בנבואת פנחס לישראל ושייכותה לגדעון ♦ קשר גדעון ליציאת מצרים ♦ קשר גדעון למשה רבינו ♦ פגיעת מדין היתה השפלת מעלת ישראל שקבלה ביציאת מצרים ♦ הקרבת פר שהוכן לעבודה זרה על עצי האשירה שכרת ♦ שורש החורבן מהעגל ותיקונו כצורת תיקון העגל ♦ גדעון חיבר את ישראל ליציאת מצרים ונשתווה בזה למשה ♦ אש גדעון כאש המשכן שהיתה אות על כפרת העגל ♦ דברי בעל הטורים שכל מעשי גדעון הוקבלו לעבודת המשכן ♦ צורת מלחמת גדעון מחוץ לדרך הטבע ובטכסיסי מלחמה טבעית ♦ מלחמת גדעון כמשה שלא כדרך הטבע וכיהושע בדרך הטבע יחדיו.

ז כהן און וכהן מדין.....שפג

מלחמת מדין במשה רבינו עצמו שגדל ביניהם ♦ כח טומאת מדין בעריות ♦ ביטול כח מדין על ידי יוסף ומשה - בת כהן און ♦ בהתעוררות כח מדין הוצרך משה ליוסף - פנחס ♦ מלחמת מדין על ידי פנחס בשליחות משה רבינו ♦ התעוררות מדין בימי השופטים ומלחמת גדעון מזרע יוסף ♦ אפוד גדעון והמכשיל שיצא ממנו ♦ מחשבת גדעון שהחזיר שם מנשה לאפוד בניצוח כהן מדין ♦ הריגת עורב וזאב על ידי בני אפרים וזבח וצלמונע על ידי גדעון ממנשה.

ח וישר אבימלך.....שצ

מלכות אבימלך ושררתו ♦ אבימלך היה צריך למלוך אלא שקלקל ♦ אבי מלך - מלכות מכח אביו ♦ שכם - אברהם החזיק בה תחילה ויעקב קנאה ראשונה ♦ שכם - מקום המזבח הראשון ומסירת התורה הראשונה בארץ ישראל ♦ שכם - מדור לשכינה מכח התורה אף שהיא מקום חול ♦ מלכות אבימלך - מלכות חול מקומה ומפלתה בשכם ♦ דמיון מלכות אבימלך ואבימלך מלך גר.

ט עמון ומואב ומלכות בית דוד.....שצה

עמון ומואב נוצרו בחטא ולעתיד מהם יצא מלך המשיח ♦ יעוד המשיח הוא ביטול הרע ועיקר הרע הם עמון ומואב שנוצרו בחטא ♦ תיקון עמון ומואב על ידי העלאתם וחיבורם עם ישראל ♦ מלחמת עמון בימי יפתח - מלחמה רוחנית על נחלת אברהם ♦ מלחמת עמון בימי שאול - מלחמה רוחנית בסנהדרין ובתורה ♦ מלחמת עמון בימי דוד וניצוחם בביטול העבודה זרה שלהם ♦ כתר בני עמון עובר לבית דוד והולם את הראוי למלוכה בלבד ♦ לידת רחבעם מנעמה העמונית ♦ לידת שלמה דרך הריגת אוריה בחרב בני עמון.

י כחמד אשר עשיתי עמך - פלישתים.....תב

הקשר הראשון לפלישתים נוצר בימי אברהם כשכרת ברית עם אבימלך מלך פלישתים ♦ פלישתים היתה להם שייכות למידתו של אברהם, היא מדת החסד ♦ רק אחר שנולד לאברהם בן ונתישב לאבימלך ענין שילוחו של ישמעאל, כרת עמו ברית ♦ למידת יצחק לא היה לפלישתים שייכות כלל, ולכן גרשוהו מאתם וסתמו בארותיו ♦ אחר שילוחו של יצחק גילו פלישתים כי בתוככי מידתו נמצאת גם מדת החסד.

יא שמשון.....תז

לידתו של שמשון היתה שלא כמהלך הטבע, אם כן כל מציאותו שלא כמהלך הטבע ♦ שמשון חשש לברית אברהם עם פלישתים, ולכן התחתן עמם ואז היה רשאי להכותם ♦ שמשון היה מחבר בין הקודש אל החול, ולכן הותר למנוח בהוראת שעה להקריב בחוץ ♦ כוחו של שמשון היה בזה שחיבר את הגשם - מותרות גופו - שערותיו, אל הרוחני.

יב ויך דוד את פלישתים ויכניעם.....שיב

כל אומה שנשתעבדה בישראל היה כוחה רק מפאת חלק מסוים בחטאם של ישראל ♦ לפלישתים היה שייכות עם יסוד עם ישראל, ולהשתחרר מהם הוצרכו ישראל להתעלות לגמרי ♦ הפלישתים על ידי שייכותם למידתו של אברהם אבינו היתה להם קצת שייכות לתורה ♦ שאול שחטף את הלוחות מיד גלית שבר בזה את גאון עוזם ♦ כאשר הגיעו ישראל לפסגת שלמותם ותיקונם, לא היה מקום לתקומת הפלישתים ♦ עם מלכות חזקיה נעשתה השלמה למלכות בית דוד, ואז בטלה מלכות פלישתים ♦ הביטול הגמור של פלישתים יהיה על ידי משיח צדקנו לעתיד

לכא ♦ מלכות פלישתים נתקיימה בגת מכח מסירת אמה אחת ממתג החמור דיצחק.

יג ועבר בים צרה - פסל מיכה.....תכ

פסל מיכה יצא עם ישראל ממצרים, ואחר כך נתגלגל כמה גלגולים עד שחזר לידי מיכה ♦ מיכה שהיה בו העדר ביציאת מצרים ידיה, לא נקבע בו יסוד ה"אנכי" ♦ המחובר לאנכי אי אפשר לו להסתבך בענין אמצעי לאלקות ♦ פסל מיכה והעגל במדבר לא היו בגדר עבודה זרה, לפי שסברו לעשותם כאמצעי ♦ מיכה ועושי העגל מודים הם ב"מי כמכה באלים" אבל אינם מכירים ב"נאדר בקודש".

יד פילגש בגבעה - שבט בנימין.....תכה

יעקב אבינו לא נקרא בפועל בשם ישראל בתורה רק אחר לידת בנימין ♦ הכנת מלכות בית דוד משבט בנימין ♦ ענין פילגש בגבעה השאיר חותם על כל תקופת השופטים ♦ גמר בנין בית ישראל נעשה על ידי בנימין ♦ אחר שהחזירו את שבט בנימין חזרה עטרה למקומה, ובית המקדש בחלקו והמלך משבטו ♦ מקום הולדתו של בנימין היה חייב להעשות בארץ ישראל.

והברכה אחת היא לעוסקים במלאכה מלאכת הקודש, בשימת עין ובנתינת לב בהודאה עמוקה מקרב לב, הרב יצחק הורביץ שליט"א, הרב נתן אריאל מתתיהו שליט"א, הרב משה טוביה כהן ארזי שליט"א.

וברכה מיוחדת למנווט את כל המלאכה, בשום לב וברוב כשרון, הרב עוזיאל שרעבי שליט"א, ישא ברכה מאת ד' לרב טוב, והצלחת נצח, לו ולביתו וכל אשר לו.

נִתְּנִיּוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְבֵנוֹן הָאֵלֶּה
וְעַד־הַנֶּחֱר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיּוֹם וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל

רש"י

(ג) כל מקום אשר תדרך. תדרך כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי חס ללמד על תחומי
ארץ ישראל הרי הוא אומר מן המדבר והלבנון חס כן למה נאמר אשר תדרך אף חוזה

בין נביאך

ואף שנצטוו יהושע להעביר גם אלה שלא מבני ישראל, מכל מקום הנתינה
אינה אלא להם לבני ישראל.

ברם יש לעיין בדפסוק ו' כתיב, "כי אתה תנחיל את העם הזה", מבואר דלעם
הזה איכא נחלה.

ואפשר דשם מבואר בהדיא דהכונה לבני ישראל מדקאמר קרא, "אשר נשבעתי
לאבותם לתת להם". מיהו עדיין יש לעיין אמאי כתיב (בפסוק ו') לשון העם הזה.

אתה וכל העם הזה (שם).

העם ובני
ישראל בעברם
את הירדן

מה שהוזכר כאן אתה, היינו יהושע ביחוד. הוא על פי מה שאמרו בספרי (דברים ג,
כח) הובא ברש"י יהושע (להלן ז, י) אם תלך אתה לפניהם יצליחו ואם לאו לא יצליחו.

כיבוש שאר
ארצות

כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו (שם, ג).

בתורה (דברים יא, כד) כתיב כעין זה בשינוי לשון בסיפא, "כל המקום אשר תדרוך כף
רגלכם בו לכם יהיה", וכאן כתיב "לכם נתתיו".

והנה כתב כאן רש"י, כל מקום אשר תדרוך וכו' ושנינו בספרי, אם ללמד על
תחומי ארץ ישראל, הרי הוא אומר מן המדבר והלבנון, אם כן למה נאמר אשר
תדרך, אף חוצה לארץ, משתכבשו את הארץ, כל מה שתכבשו חוצה לארץ, יהיה
קדוש ויהיה שלכם.

ואפשר שהדיבור למשה על זה קבע כבר אז, שכל המקום שידרכו בו אף
מחוצה לארץ שיהיה של בני ישראל, ובדיבור זה כבר נקבע כל העולם להיות של
ישראל כגדר ארץ ישראל שירושה היא לנו מאבותינו, וזהו לשון לכם יהיה.
והשתא אמר ד' ליהושע, דכל מקום שתדרכו בו כבר נתתיו לכם, באמירתי
למשה, וזהו סיומא דקרא "כאשר דברתי אל משה".

כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו (שם).

סדר כיבוש
הארץ ושאר
ארצות

רש"י פירש דקאי על חוצה לארץ. אמנם יש לעיין, בדפסוק הסמוך (פסוק ד) כתיבי
גבולות ארץ ישראל מהמדבר וגו' יהיה גבולכם, והאיך הקדימו כיבוש חוצה לארץ
קודם כיבוש ארץ ישראל עצמה.

ונראה דרוצה לומר דכל זמן שכל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה,
דיחשב ארץ ישראל, אינו אלא כאשר מהמדבר וגו' יהיה גבולכם, היינו דרך אחר

מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלָכֶם: ה' לֹא־יִתְּיָצֵב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזָבְךָ:
ו חֶזֶק וְאַמִּץ כִּי אֶתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וְאַמִּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר
לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוֹר מִמֶּנּוּ יָמִין

רש"י

לארץ משתכנשו את הארץ כל מה שתכנשו חוץ לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם: (ד) מן
הלבנון והמדבר. הוא מדבר קדש מדבר זין שעל ידי אדום שהיה צמקוץ דרומית מזרחית
ודרך שם נכנסו לארץ שנאמר והנה אנחנו צקדש וגומר, ומניין שהיה דרומית מזרחית
שנא' והיה לכם פאת נגב ממדבר זין על ידי אדום: ועד הנהר הגדול נהר פרת. זה רחצה
מדרום לנפון: כל ארץ החתים. ככלל הזה: ועד הים הגדול מבא השמש. לארצה מן המזרח
למערב: (ו) חזק ואמץ. בדרך ארץ כמה שהוא אומר כי אתה תנחיל: (ז) רק חזק ואמץ
מאד. בתורה כמו שהוא או' לשומר ולעשות ככל התורה: תשכיל. תלמיד:

..... ביד נביאך

כיבוש ארץ ישראל כולה אפשר שיתקדשו מקומות אחרים, ואדרבא היפוך הסדר
בכתובים בא לומר דכל מקום אשר תדרוך וגו' תלוי בכיבוש הארץ לגבולותיה, ודו"ק
בזה.

לֹא יִתְּיָצֵב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ (שם, ה). יציבות שלטון יהושע

לכאורה הכוונה שיהושע ינצח בכל המלחמות, ולא יהא מי מהממלכות
שיעמוד לנגדו. אמנם מדכתיב "כל ימי חיך", הרי דענין זה קאי גם על הזמן שכבר
לא היו מלחמות, ועל כרחך לא יתיצבו לפניו אף מבני ישראל, להתלונן וכו'.

רַק חֶזֶק וְאַמִּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל
תִּסּוֹר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאל לַמַּעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ (שם, ז). ככל התורה היינו תורה שבעל פה

מרהיטת הקרא משמע, דקאי אתורה שבעל פה, וזהו הלשון "אשר צוך משה
עבדי", דברים שקבלו מחמת ציווי משה.

ואם כן אפשר לפרש, "אל תסור ממנו ימין ושמאל", היינו דבתורה שבעל פה
כלול נמי תקנות חכמים וגזירותיהם, וזהו לא תסור גם מדברים אלו, וגם אדברי
חכמים אמרו ז"ל, שלא נפנה מדבריהם אפילו כשאומרים על שמאל שהוא ימין
ועל ימין שהוא שמאל, וזהו המשך הקרא ימין ושמאל.

ואפשר דעל זה קמסיים קרא "למען תשכיל בכל אשר תלך", שלא יאמר אדם
אם ילך הוא אחר החכמים בלי לנטות, הרי זה יפגע בהשכלתו, שהרי אינו קובע
דברים על פי שכלו שלו, ועל זה כתיב דאדרבא מכח שמייעת דברי חכמים, מזה
ישכיל.

המקראות מבואר דכל הדברים הללו היו אחר שירדו.

ותקשר את תקות השני בחלון (שם כא). ותקשר - לא קשרה אותו עתה אחר שיצאו אלא ספר הכתוב כי כן עשתה כמו שצו אותה שקשרה התקוה בחלון בעת כבוש העיר.

היה מקום לפרש דקשרה החבל מיד כדי שלא יבחינו אנשי יריחו שם אם תקשור החבל כשנכנסו בני ישראל, וצ"ע. ושור"ר דכן פירש המלבי"ם.

כראותכם את ארון ברית ד' אלוקיכם והכהנים הלויים נושאים אותו ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחרי (ג, א).

ומה שאמר ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם ארונו של משה היה שהיו בו שברי לוחות ולשון עובר מלשון ויעבור את הכושי לישנא דאקדומי הוא, ע"כ.

משמע דשברי הלוחות היו בארון מיוחד, ובגמרא (ב"ב יד, א) מבואר בהדיא דשברי לוחות היו באותו ארון שהיו הלוחות. ולפי זה צ"ע מה שטרח בסמוך לפרש דהא דכתיב "וביניו כאלפיים אמה" היינו ב' ארונות של שכינה ושל יוסף, ולהאמור כאן הרי היו ב' ארונות של לוחות ושל שברי לוחות.

אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפיים אמה במדה אל תקרבו אליו (שם ד').

והטעם שצום שילכו רחוקים מן הארון הכתוב אומר הטעם למען תדעו את הדרך, ויש בזה דרש כי מה שצוה להם רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה על חנותם לפני יריחו, צוה

להם ואמר להם יהושע עתידין אתם לעשות שם ביריחו את השבת אל תרחיקו מן הארון יותר מאלפים אמה לכל רוח, ולמה כדי שיהיו רשאים לבא להתפלל לפני הארון בשבת.

עיינ גם ברש"י שכתב כדי שתהיו יכולין לילך ולהתפלל לפניו בשבת, לפי שידע שעתידין להיות צרים לפני יריחו בשבת, וקצת צריך עיון מה צריך את המרחק משום כך, ואפשר דאם יהיה הארון קרוב מאוד האנשים המרוחקים יותר לא יראוהו, ואם יהיה רחוק כולם יראוהו, (ושור"ר שכן משמע ברלב"ג) ועדיין צע"ק.

ויעבור ארון ברית ד' לפני העם (ד, יא). ויהי כאשר תם כל העם וגו' - לפני העם פ"י הארון והכהנים שהיו לפני העם קודם שתמו לעבור עברו אחרי עבור העם.

עיינ מה שכתבנו בהערותינו על רש"י דפירש "לא כדרך שעברו האחרים אלא כמו שמפורש למטה בענין נתקו כפות רגלי הכהנים לאחוריהם", דנמצא ארון ונושאו מצד זה וכל ישראל מצד זה. דלולי דבריו היה אפשר לפרש, דהשתא לא מיירי מידי מהעברת הארון את הירדן, אלא קאמר דהא דעברו העם קודם הארון היה כשהיו בתוך הירדן, אבל אחר שעברו את הירדן שוב חזר הארון ללכת לפני העם, וכפי שהוכחנו כן מהמשך הכתובים עיי"ש.

בעת ההיא אמר ד' ליהושע עשה לך חרבות צורים (ה, ב).

ומפני מה לא מלו הילודים במדבר ארז"ל כי מ' שנים שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח

וזהו גדר ה"ברב כעס" דאמרו ז"ל (נדרים כב, ב) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה לבד וספר יהושע בלבד, היינו המדרגה הפחותה שאינה מאפשרת להכיר המעשה מתוך אספקלריה המאירה, דאילו היינו זוכים לא היה נמסר לן אלא ספר יהושע, היינו דהיינו רואים התורה מתוך אספקלריה המאירה, ולא היה צריך לספרי הנביאים, וספר יהושע הוא יוצא מן הכלל דאף דגם הוא בדרגת אספקלריה שאינה מאירה. והשתא הרי איירינן במי שבידו לראות באספקלריה המאירה, מכל מקום ערכה של ארץ ישראל, ענין הארץ עם כל חשיבותה וקדושתה של ארץ ישראל, היא זקוקה לכבישתה ולהעמדתה למצב של אספקלריה שאינה מאירה דסוף סוף ענין גשמי יש בה. ותרגום ענין ארץ ישראל המפורש כמה פעמים בתורה זקוק הוא להעמדה באופן של אספקלריה שאינה מאירה.

הביאור דלעתידי לבא הנביאים והכתובים עתידין ליבטל

ובזה יבואר דבריהם ז"ל בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה דף ז, א) ר' יוחנן ורבי שמעון בן לוי, ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשת ספרי תורה אינן עתידין ליבטל, מאי טעמא קול גדול ולא יסף, ולהאמור לעתידי לבא יתרום העולם לקראת אור ד', ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ואז יפקח ד' עיני כל בשר וראו כולם יחדיו כי פי ד' דבר, ועין בעין יראו את התורה באספקלריה מאירה שבמאירות ותו לא יוצרכו לספרי הנביאים והכתובים.

הכתובים בבחינת 'כתיבי' והתורה בבחינת 'רמיזי'

בזה יבואר ענין אמרם ז"ל בכמה וכמה דוכתי, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, ושנוי ושילוש זה לכאורה טעון ביאור.

ולהאמור הענין בזה, דאף על פי שכתוב הוא לענין זה בתורה, ברם טחו עינינו מראות בעינים מאירות, וכדי להאיר עינינו צריך להקטין לפנינו את דרגת התורה כדי שנהיה מסוגלים לראות את הכתוב בתורה, והשנוי בנביאים והמשולש בכתובים הוא זה שנפקח עינינו לראות ולהביט בעצם הכתוב, ומה שנמצא בתורה בהסתר מסוים לערך דרגתנו מתפרש ביתר בירור בנביאים ובכתובים, ובזה נעשה גילוי מסוים לאותו הסתר שבתורה.

וזהו לשונו של ר' יוחנן בגמרא (תענית ט, א) דקא מתמה אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא. הנה הגדיר ר' יוחנן את הכתובים ענין הכתובים בלשון דכתיבי ואת התורה בלשון רמיזי, הרואה באספקלריה המאירה כל הרמזים הם לפניו למישור, והכל ברור לפניו באורה של תורה, ורק אחר שאינו רואה באספקלריה המאירה,

יש חלקים בתורה שהיו אצלו כרמוזים, ולא מצי לעמוד על הבנתם, והנביאים הם אשר פותחים לפניו את הרמזים למפורשים.

החריזה מהתורה לנביאים הוא כדי ליצור מצב הבנה של 'מאירה'

ובזה יבואר אמרם ז"ל במדרש (שיר השירים רבה א, נג) צוארך בחרוזים בשעה שהיו חורזים בדברי תורה ומדברי תורה לנביאים ומנביאים לכתובים והאש מתלהטת סביבותיהם והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, וכי עיקר נתינתן מהר סיני לא באש היו ניתנים שנאמר (דברים ד) וההר בוער באש עד לב השמים. עיי"ש עוד.

החריזה מהתורה לנביאים הוא כדי ליצור מצב הבנה בתורה של מאירה, הנביאים מאירים לעינינו את התורה, וזה נעשה על ידי החריזה מהתורה אל הנביאים והכתובים.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה כשמרדכי ואסתר בקשו לכתוב ענין הפורים בספר, איתא בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה דף ז, ב) ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר, לא זוז משם נושאים ונותנים בדבר עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם ומצאו אותה כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים, הדא היא דכתיב "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר", זאת - תורה, כמה דתימר "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל", זכרון - אלו הנביאים "ויכתב ספר הזכרון לפניו ליראי ה'" וגו', בספר - אלו הכתובים, ומאמר אסתר קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר.

ולהאמור, ביאור הדברים כאשר באים לחדש ולכתוב כתב הקודש נוסף, אי אפשר לו בלא שיהיה בזה מצד אחד גדר של אספקלריה המאירה, שהרי כל ספר מכתבי הקודש יסודו מהתורה וכמו שכתב רש"י בתענית (שם) שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים ובלא אותה בהירות של "וזאת" הראו באצבע, אין מותר לחדש ספר נוסף בכתבי הקודש.

אמנם כיון שספר זה נתחדש בדור מאוחר, אי אפשר לחדש ספר זה בלא שעיני אותו הדור יהיה להם שייכות לאותו ספר, ולזה צריך גילוי לספר זה מנביאים ומכתובים, ואז מצי גם דורו של מרדכי ואסתר להתחבר לזה.

[ויש לציין דלא נאמר כאן כבשאר מקומות כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, דבעלמא השנוי הוא אופן בביאור הכתוב בתורה וכו', אבל בכאן התורה והנביאים והכתובים צריכים זה לזה בעצם קביעת מגילת אסתר לכתבי הקודש, ועי' בזה היטב].

ספר

ביד נביאך

ביאורים והארות במקראי קודש שבג"ך

שעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך

שמואל א - ב

מאת

צבי בלאאמו"ר הגאון רבי זלמן זצלה"ה רוטברג

שיכון חזון איש - בני ברק

תמוז תשפ"א

מהדורת סירדוק

הרב צבי רוטברג
דבורה הנביאה 10 בני ברק
טל: 03-6187078

יו"ל ע"י מכון המאיר
דבורה הנביאה 9 בני ברק
03-618-7176
054-8456262

©
כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

ספר זה יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות

תוכן

אשר בחר בנביאים טובים

9.....הקדמה

וביד הנביאים אדמה

13.....דבר המכון

שמואל א

א.....ביאורים והערות במקראי קודש

קסה.....ביאורים והערות במפרשי הראשונים

שמואל ב

קפט.....ביאורים והערות במקראי קודש

שיא.....ביאורים והערות במפרשי הראשונים

שיעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך ובדברי ימי הנביאים

א	אלקנה חנה ושמואל.....	שלו
ב	עלי הכהן ובניו.....	שמוג
ג	שביית ארון אלקי ישראל והשבתו.....	שמו
ד	שמואל בקוראי שמו.....	שנד
ה	בקשת ישראל את המלכות.....	שנח
ו	מלכות שאול.....	שסג
ז	מלכות שאול ומלכות עמון.....	שע
ח	שאול.....	שעד
ט	שאול במלחמת עמלק.....	שעה
י	ישי בית הלחמי.....	שפה
יא	דוד משכיל וד' עמו.....	שפט
יב	יהונתן בן שאול.....	שצג
יג	גדר חלות מלכותו של דוד.....	שצח
יד	מיתתו של שמואל הנביא וגדרה.....	תג
טו	גדר מלכות דוד.....	תח
טז	דוד ובנין בית המקדש.....	תיג
יז	כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה.....	תיח
	חרב בני עמון.....	תכא
יח	מרד אבשלום.....	תכו
יט	מנין דוד את בני ישראל.....	תלג
כ	אבנר בן נר.....	תלח
כא	דואג ואחיתופל.....	תמוג
כב	יואב בן צרויה.....	תמח

מפתח הענינים

שמואל א.....תנ"ך

שמואל ב.....תפ

תוכן הענינים

א אלקנה חנה ושמואל.....שלו

גדולת אלקנה והחזרת העליה לרגל בשילה על ידו ♦ חסרון העליה לרגל בשילה - ניתוק מהשכינה ♦ אלקנה חיבר את ישראל לשכינה כאברהם אבינו ♦ לידת שמואל בזכות מעשה אלקנה ♦ משכן שילה נצרך קודם בית המקדש ♦ הקלקולים בימי שילה מחסרון מלכות ישראל ♦ בזכות מעשיו של אלקנה הועמד מלכות ישראל וביהמ"ק ע"י שמואל ♦ חנה אם שמואל ועקרותה ♦ תיקון הדור על ידי עקרות המסמלת אי חיבור עם ד' שהמפתח בידי ♦ פקידת חנה בפרי בטן סימלה את החיבור בין ישראל להקב"ה ♦ הבקיעה של עקרות חנה - בזכות תפילותיה בשלימות.

ב עלי הכהן ובניו.....שמוג

עלי קיבל מהזקנים השמועות ששמעו מיהושע, ומפינחס קיבל פלפולא של תורה ♦ עלי ובניו המה ארונות קדושים נוצרים את חוקי תורה שבע"פ הכתובים על לב החכמים ♦ חפני ופינחס מבית דינו של עלי הצטרפו לאביהם למסירתה של תורה ♦ הפגיעה במלכות שמים ע"י חפני ופינחס ♦ עלי היה חפץ לתת חשיבות יחודית לכהנים.

ג שביית ארון אלקי ישראל והשבתו.....שמו

ישראל סברו כי הגיעו לפסגה מסוימת ברוחנית, והיא העת לבטל קליפה דפלשתים ♦ לקיחת הארון על ידי הפלשתים, תחילתו נעוץ בלקיחת שרה על ידי אבימלך ♦ הנפלאות הגדולות שאירעו עם הארון היו אף שהלוחות לא היו בתוכו ♦ כאשר שבו הפלשתים את הארון, סברו שהפקיעו את הארון מישראל ♦ כשהוכו פלשתים הכירו שהארון הוא של ישראל בלבד, לכך קבעו את מתנתם סמוך לו.

ד שמואל בקוראי שמו.....שנד

קרח סבר שמה ששקול שמואל כמשה ואהרן מורה שחסר בהם דבר מה שצריך השלמה ♦ שמואל הוציא לאורה את ענינם של משה ואהרן ע"י שקבע את דבר ד' כמציאות בעולם ♦ השוואת שמואל למשה היתה בהעמדת המלכות על ידו, ולאחר במלכות חשמונאי.

ה בקשת ישראל את המלכות.....שנה

מינוי מלך הוא מצוה, וכשישראל בקשו זאת הרע לשמואל נחשב מאיסה בהקב"ה
 ❖ לא הוכשרו לקבל עליהם מלך אלא לאחר יסוד והעמדת עם ישראל על ידי
 השופטים ❖ שמואל השלים הכשרתם לקבל מלכות דלתתא על ידי שקיבלו עליהם
 מלכות דלעילא ❖ בקשת המלוכה היתה מאיסה בשני העניינים שהיו בשמואל -
 שופט ומעמיד מלכות ה' ❖ 'שופט' הוא על פי דיני התורה, אבל 'מלך' פורץ גדר
 בהוראת שעה נגד דיני התורה ❖ בשמואל היו שני החלקים - שופט ומלך, ובקשת
 מלך שישפוט היא מאיסה בשני החלקים ❖ בהעמדת מלכות שהיא המשך מלכותו
 דשמואל, יש איזה תיקון למאיסותם בהקב"ה ובשמואל ❖ לא יתכן ששואל ימות
 בחיי שמואל כיון שבזה תתבטל המשכת מלכותו דשמואל ❖ משיחת שואל על ידי
 שמואל היתה ביניהם ביחידות לפי שכל מלכותו אינה אלא המשכת מלכות שמואל
 ❖ לא היתה לשמואל בחינת ראייה בעצם מלכות ישראל אלא בשואל שהמשיך
 מלכותו.

ו מלכות שואל.....שסג

שואל היה נצרך לכמה עניינים וזכויות קודם שנתמנה למלך ❖ דוד נמשך למלך
 בלא הקדמות והכנות ואף לא הוצרך לבוא אל שמואל שימשחנו ❖ המלכות שייכת
 לשבט יהודה ולא לשואל שהיה משבט בנימין ❖ שואל הוצרך לריבוי הכנות וזכויות
 כיון שמלכותו אינה אלא מינוי של העם ע"י שמואל ❖ המצוה להעמיד מלך היא
 דוקא משבט יהודה, ולכן דחיקת הקץ בבקשת מלך משבט אחר נחשבת מאיסה
 בה' ❖ שואל נמשח ל'נגיד' שמלכותו הזמנית אינה אלא בשביל הצלת ישראל ❖
 כל הסכמת השי"ת להמלכת שואל היתה רק עבור הצלת בני ישראל מיד פלשתים
 ❖ הסטייה שהיתה בהמלכת שואל גרמה להתדרדרות מוחלטת של עם ישראל ❖
 מינוי שואל למלך היה רק על ידי העם אבל שמואל לא משחו ל'מלך' אלא ל'נגיד'
 ❖ מלוכה ונבואה לא נמסרו ביחד לשום אדם בעולם אלא למשה רבינו ❖ שואל
 הוצרך למעלת הנבואה קודם שהומלך כיון שלא היה זה ברצון ד' ❖ שואל הוצרך
 לעורר זכות רחל ובנימין כיון שאינו מלך בחפצא אלא במינוי מיוחד.

ז מלכות שואל ומלכות עמון.....שע

מדוע דוקא במלחמת עמון הוצרכו למלך ולא בשאר המלחמות ❖ מדוע דוקא
 כתר מלכות עמון שהיה עבודה זרה, היה עדות על מלכות דוד ❖ מלכות בית דוד
 נבנית על ידי ביטול מלכות עמון ומואב ❖ כתר מלכות עמון שבו פגמו את צורת
 הנחש מעיד על מלכות בית דוד שיסודה היא עקירת מלכות הרע ❖ כל נצחון של

ישראל על בני עמון מעמיד יותר את מלכות בית דוד ♦ המלחמה עם עמון היתה על קביעות המלכות בעולם, וכשישראל ניצחו נתבססה מלכות שאול ♦ דוד ביטל לגמרי את מלכות עמון, ובזה העמיד את מלכות בית דוד ומלך המשיח ♦ עטרת מלכות הטומאה היתה בראש מלך עמון, ומואב היו טפלים לו.

ה שאול.....שעד

צדקתו ושלמותו של שאול נכתבה ברמז בלבד מחמת גודל צניעותו ♦ תחילתו של שאול היתה כשרץ למרחוק וחטף את הלוחות מידי גלית כשחרבה שילה ♦ אחר כל מעלותיו של שאול המלך המפורטים במדרש, גולת הכותרת שהיה בן תורה ♦ גדולת נפשו של שאול עד מיתתו ולאחר מיתתו.

ט שאול במלחמת עמלק.....שעה

שמואל הודיע לשאול שכבר בביאת עמלק על ישראל במדבר נקבעה מחייתו על שאול ♦ מחיית עמלק מוטלת על המלך משום שמלכות ד' בעולם נקבעת על ידי מלכות בישראל ♦ מחיית עמלק נצרכת שתהיה מלעילא ומלתתא, שאול מלמטה ושמואל מלמעלה ♦ הנהגת המלכות נתונה רק תחת ציויים ישירים מד', וכששמע שאול בקול דואג פקעה מלכותו ♦ כאשר מחל שאול לאותם שביזוהו התחילו נצני הפקעת מלכותו אף שלא היה חטא בדבר ♦ מה שאמר שמואל "ועתה שמע לקול דברי ד'", הכוונה לדיבורו הישיר של ד' אליו.

י ישי בית הלחמי.....שפה

יסוד מלכות דוד מתוך כוחו של ישי אביו שהיה ראש לנסיכי אדם ומת בעטיו של נחש ♦ ישי אבי דוד הכיל בלבו תורת שישים רבוא, ושוב הרביץ אותה תורה דששים רבוא ♦ השומע תורה מפיו של ישי, שמע תורה של מתן תורה - של מעמד הר סיני ♦ שבעת הרועים תפקידם לבנות את העולם הזה ולהחתימו בחותם של עולם הבא.

יא דוד משכיל וד' עמו.....שפט

כוונת שאול ב"מיטיב נגן" היתה לאדם שלם בכל מיני שלימות שאז יש שלימות בנגינתו ♦ גלית טען שאותה מלכות ישראל שהיא מייצגת את מלכות ד' בבריאה, כבר איננה ♦ דוד שנמשח על ידי שמואל, ומלכותו היא מלכות ד' בבריאה, יכל לנצח את גלית ♦ דוד אף על פי שהיה משכיל, לא שכלו הדריכו אלא קבע הכל לפי רצון ד'.

יב יהונתן בן שאול.....שצג

כשהבחין יהונתן במעלת "וד' עמו" של דוד, הכיר שהמלוכה שייכת אליו והתקשר בו ♦ גדר המשנה למלך דיונתן ♦ יהונתן מסר את המלוכה לדוד והשאיר לעצמו זכות המשנה, שהוא מענין "פלגי קיסר" ♦ כח מלכות יהונתן אינו אלא מכוחו של שאול ♦ במיתת שאול ובניו הוכרע שאין מקום ליהונתן להיות משנה למלך לדוד ♦ יונתן הפסיד את כח מלכותו כשעבר על השבועה שלא יאכלו לחם עד הערב.

יג גדר חלות מלכותו של דוד.....שצח

כאשר בא דוד ממערת עדולם אל ארץ יהודה החלה מלכות מסוימת של דוד על יהודה ♦ נבל חלק על משיחתו של דוד, ולכן נתחייב מיתה אף שעדיין לא יצא טבעו של דוד ♦ כשנודע לשאול שביקש דוד להרוג את נבל כמורד במלכות, חזר להקפיד על דוד ♦ בנתינת אכיש את צקלג לדוד, היה בזה מעשה חידוש ממלכתו של דוד ♦ מלחמת עמלק בצקלג היתה כדי לעכב הקמת מלכות בית דוד- מלכות מלך המשיח.

יד מיתתו של שמואל הנביא וגדרה.....תג

מיתת שמואל נכתבה פעם שנית לפי שכשהוצרכו לו הרגישו שמת בשנית ♦ ביאור נוסף שפעם ראשונה לא מת ממש אלא בטל מקצת כוחו ויש בזה מגדר מיתה ♦ אין אפשרות לחייו של שמואל אלא עד העמדת מלכות דוד ♦ כדי שלא יבטלו מעשיו בחייו לא מת שאול בימיו, וגם לא גילה לו למי תינתן המלוכה ♦ כדי להקים מלכות דוד היה צריך להמשיך את נבואתו של שמואל גם לאחר מותו.

טו גדר מלכות דוד.....תח

המלכות העצמית של דוד היתה על יהודה, ואחר כך נמשכה מלכותו על ישראל ♦ מלכות שאול היתה על כל ישראל חוץ מיהודה, שהיתה בגדר נספח במלכותו ♦ כיון שמלכות דוד על ישראל הוא מכח מלכות שאול, כשפגע במפיבושת לבית שאול נחלקה המלכות ♦ רחבעם מלך גם על שבט בנימין שבטו של שאול, משום שהמשך מלכות שאול לדוד היא ♦ ע"י מיכל בת שאול נישאה לדוד נוצר חיבור והמשכיות מלכות שאול ♦ תנאי עמידת מלכות בית דוד ומלך המשיח מחייבת חיבור לאבות הקדושים.

טז דוד ובנין בית המקדש.....תיג

במלחמת צקלג קיים דוד מחיית עמלק, וכשנח מכל אויביו ביקש לבנות המקדש
 ❖ כשהיתה בירושלים שליטה מסוימת של היבוסים נחסר ב"העמדת מלך" ולא יכלו
 לבנות המקדש ❖ כשאמר ד' לדוד שלא יבנה הבית סבר שעדיין יש חסרון ב"והניח
 לכם מכל אויבכם" ❖ בהכניעו את כל עשרת העממים שהובטחו לאברהם אבינו
 נקבעה שלימות מלכות דוד.

יז כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה.....תיח

ביקש לעשות ולא עשה ❖ נסיון דוד היה בעצם ה"ביקש" אף על פי שבודאי לא עבר
 וגם לא היה עובר ❖ בת שבע היתה זיווגו של דוד מששת ימי בראשית ❖ בת שבע
 הייתה זיווגו של דוד בצורת חייו דשלוש שעות.

יח חרב בני עמון.....תכא

ביטול מלכות עמון הוא התבססות מלכות ישראל - מלכות בית דוד ❖ כתר בני
 עמון היא העדות על מלכות בית דוד ❖ גרם הריגת אחד מגדולי גיבורי דוד על ידי
 בני עמון, הוי פגיעה בעצמות מלכות דוד ❖ חטא הריגת אוריה היה הגברת העבודה
 זרה דעמון.

יח מרד אבשלום.....תכו

ההתנגדות לדוד ולמלכותו נבעה מחטא בת שבע ומהריגת אוריה החתי ❖ ישראל
 מסרו נפשם לקיום מלכות אבשלום ❖ אבשלום היו כל רמ"ח אבריו מושלמים
 לעבודת ד', וסברו ישראל שהוא הראוי למלוכה ❖ מאחר שהתורה הסמיכה את
 הפרשיות נתחדש מצב שמירת תואר יוצא בן סורר ומורה ❖ השנאה שהיתה אצל
 כמה מגדולי ישראל היא על שנטל דוד את המלכות מבית שאול.

יט מנין דוד את בני ישראל.....תלג

חרון אף ד' שהסית את דוד לספור את ישראל היה משום העדר ביקוש בית המקדש
 ❖ ענין המנין הוא התייצבות לפני ד' כשמוסר את כולו אל השם יתברך ❖ נשיאות
 ראש שנאמר במנין הוא לרומם את ישראל למצב של עמידה והתייצבות לפני ד'
 ❖ דוד סבר שכלל ישראל הגיעו למדרגה של כושר עמידה לפני ד' מפאת גודל
 שלמותם ❖ אחר שמנע ד' את דוד מלבנות בית לד', חפץ היה להוריד השכינה
 על כל אחד במשכנו ❖ בקנין מקום המקדש להשראת השכינה בישראל,
 נעשה תיקון למנין ישראל.

כ אבנר בן נר.....תלח

המלחמה בין אנשי דוד לאנשי אבנר היתה אם כבר הגיע זמן מלכותו הנצחית של דוד ♦ אבנר היה עומד על משמר מלכות שאול ♦ מלחמת הנערים בברכת גבעון ע"י שנים עשר נערים מכל צד היה כנסיון איזו מלכות היא העיקרית ♦ עשהאל היה לו חלק בדוד עצמו על כן הוא ביחוד רדף אחרי אבנר ♦ יואב בן צרויה היה השומר בפועל של מלכות בית דוד.

כא דואג ואחיתופל.....תמג

הרבה יש בחז"ל מגדלותם של דואג ואחיתופל בתורה, ועם כל זאת איבדו חלקם לעולם הבא ♦ עומק התדרדרותם הרוחנית של דואג ואחיתופל עד שאול מטה ♦ לשון מינות בדואג ואחיתופל הוא משום שרצו לבטל פסק הלכה שנקבע בישראל ♦ תורתן של דואג ואחיתופל גדר חכמה ולא גדר תורה ♦ דואג ואחיתופל היו משוללים מההבנה שתורה איהי קב"ה ♦ תורת דואג ואחיתופל כבית מלא תבן.

כב יואב בן צרויה.....תמח

אצל דוד ומלחמותיו, היו הגיבורים תכלית הענין, שהם שותפים בהעמדת מלכות בית דוד ♦ ענינו של יואב ראש הגיבורים אשר לדוד, להעמיד ולשַׁמֵּר את מלכות בית דוד ♦ יואב במיתתו הראה מסירות עצומה לדוד ♦ פעולותיו של יואב בקשר לאבשלום היה עבור דוד ♦ יואב בקרבו את אבשלום היה דעתו להכינו למלכות אחרי דוד, וכשמרד הבין שטעה.

והברכה אחת היא לעוסקים במלאכה מלאכת הקודש, בשימת עין ובנתינת לב בהודאה עמוקה מקרב לב, הרב יצחק הורביץ שליט"א, הרב נתן אריאל מתתיהו שליט"א, הרב משה טוביה כהן ארזי שליט"א.

וברכה מיוחדת למנווט את כל המלאכה, בשום לב וברוב כשרון, הרב עוזיאל שרעבי שליט"א, ישא ברכה מאת ד' לרב טוב, והצלחת נצח, לו ולביתו וכל אשר לו.

לִילָה וַיִּנְבְּזָה בָּהֶם | עַד אֲזֹר הַבֶּקֶר וְלֹא נִשְׁאַר בָּהֶם אִישׁ וַיֹּאמְרוּ
כָּל הַטּוֹב (ס) בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה וַיֹּאמֶר הִכְהֵן נִקְרְבָה הֵלֶם אֶל הָאֱלֹהִים:
לֹא וַיִּשְׁאַל שְׂאוּל בְּאֱלֹהִים הָאֵרֶד אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים הַתִּתְּנִם בְּיַד
יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנָהוּ בַּיּוֹם הַהוּא: לח וַיֹּאמֶר שְׂאוּל גִּשּׁוּ הֵלֶם כָּל
בֵּיד נִבְיָאָה

לשאל באורים ותומים קודם המלחמה ויאמר שאול נרדה אחרי פלשתים לילה וגו', ויאמר הכהן נקרבה הלם אל האלוקים (שם, לו).

לכאורה מבואר דשאול סבר דאין צריך בכאן שאלת אורים ותומים, והכהן סבר דצריך שאלת אורים ותומים, ויש לבאר פלוגתתם.

ובפשוטו פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן הוא, עיין רמב"ם בספר המצוות (סוף שורש ד) שכתב, וידוע שמלחמות וכבישת עיירות לא יהיו אלא במלך, ובעצת סנהדרין גדולה, וכהן גדול. ברם הרמב"ן בסוף ספר המצוות כתב שמצוה על המלך להיות שואל באורים ותומים.

והנה לדעת הרמב"ם באמת מדויק מה ששאל שאול, ואמר נרדה אחרי פלשתים וכו', ויש לעיין את מי שאל שאול, ולדעת הרמב"ם אחרי שדעתו היתה לרדוף אחרי פלשתים הרי דעת מלך יש כבר, והשתא צריך לשאול לסנהדרין ולכהן גדול, ומן הנראה דויאמר שאול נרדה וגו', היינו ששאל את הסנהדרין, והכהן גדול, והשיבוהו הסנהדרין כל הטוב בעיניך עשה, אבל הכהן לא הסכים לזה, ואמר ששאלה זו צריכה הכרעת אורים ותומים.

[ואפשר שעל כן קודם ויאמר הכהן איכא פיסקא באמצע פסוק, לומר שהדיבור היה גם אל הכהן, והכהן פרש מתשובת הסנהדרין, וסבר שצריכים שאלת אורים ותומים].

וישאל שאול באלקים הארד אחרי פלשתים התתנם ביד ישראל, ולא ענהו ביום ההוא (שם, לו). למה לא נענה שאול באורים ותומים

הנה מבואר (יומא עג, ב) דכששואלים שתי שאלות כאחת אין עונים מן השמים, ולדוד ענו כמבואר שם משום דוחק השעה. ואפשר אם כן דעל כן לא השיבו כאן לשאול.

אמנם אם מהאי טעמא היו צריכים להשיבו על שאלה הראשונה, ומדלא השיבוהו כלום, הבין דיש בזה חטא, אמנם בירושלמי (יומא פרק ז הלכה ב) איכא למאן דאמר דאין משיבין כלום לשואל שתי שאלות.

ולא ענהו ביום ההוא (שם).

יש לעיין דלכאורה תיבות "ביום ההוא" מיותר. ואפשר דכבר שאל שאול בעבר באורים ותומים, והיה נענה תמיד, ועל כן הודגש דרק ביום ההוא לא נענה, ועל כן הבין שאול שיש בכאן איזה חטא.

פירוש הרד"ק

כשהיה עולה היו הכל עולין, לכך נקראת העיר על שמו.

עד מתי תשתכרין (שם יד).

עד מתי תשתכרין - עד מתי תראי עצמך כאילו את שכורה שאת מתנועת בשפתי פיך ואין דבריך נשמעין.

משמע שסבר שעושה עצמה שכורה אף על פי שאינה שכורה, וכנראה שפירש כן משום לשון תשתכרין דכתיב, מיהו צ"ע בזה הרי כתוב בהדיא בפסוק י"ג ויחשבה עלי לשכורה, וגם עיין בהמשך הפסוקים בדברי הרד"ק עצמו שכתב הסירי את יינק - והתפקחי כי את נראת כשכורה.

ותעלהו עמה כאשר גמלתו בפרים שלשה ואיפה אחת קמח (שם כד).

בפרים שלשה - מהם לאכול ומהם לזבוח לה' וכן ואיפה אחת קמח לאכול ולהקריב ממנה מנחה וכן ונבל יין לשתות ולהסיך ממנו, לפיכך אמר וישחטו את הפר ולא אמר הפרים ר"ל הפר שהקריבו לה'.

הנה גם מכמות הקמח מוכח שלא היה הכל לקרבן, דשלש פרים צריך תשעה עשרונות ובכאן היו עשרה עשרונות - איפה קמח וכו'. ועיין רבינו ישעיה שפירש דג' פרים צריכים ט' עשרונים הרי איפה חסר עשרון, וקמח הוא סלת כמו שלש

אלקנה בן ירוחם בן אליהוא בן תוחו בן צוף אפרתי (א, א).

ויש לתמוה אחר שאמר מהר אפרים למה אמר אפרתי אחר כן ואפשר שאמר גם כן לפי שהוא ואבותיו היו גרים שם ועל צוף אמר אפרתי לא על אלקנה כי על אלקנה כבר פירש מהר אפרים זהו נכון לפי הפשט.

לכאורה רצה לומר, שכיון שגם אבותיו היו גרים שם, כבר נקראה כל המשפחה על שם אפרים. להיות קבועים שם מדורות. ומה שכתב ועל צוף אמר אפרתי הוא לכאורה פירוש נוסף, ואולי כוונתו לפרש מה שכתב שגם אבותיו היו גרים שם. והיינו כל אבותיו עד צוף. ואפרתי קאי על צוף, ועל כל הבאים אחריו.

ועלה האיש ההוא מעירו (שם ג').

ועלה - כן היה עושה בכל שנה ושנה שהיה עולה לשילה לזבוח ומה שאמר מעירו לומר שהיה מזרז בני עירו לעלות, ובדרש לא בדרך שהיה עולה בשנה זו היה עולה בשנה אחרת אלא בכל שנה היה עולה בדרך אחרת בשביל להשמיע את ישראל ולהעלות אותן לשילה.

במה שאמר שהיה מזרז בני עירו לעלות, עיין בפירוש מהר"י קרא כאן שהביא ממדרש רבותינו דכל בני העיר היו נקראים בני עירו של אלקנה, הרי הוא מדריכן לרגל, שהיו כל בני עירו ממתינין לו

עלי הכהן ובניו

הנה עלי הכהן היה חוליא יחודית בשלשלת מסירת התורה בישראל, שהנה הרמב"ם (בהקדמה ליד החזקה) כשסידר את מהלך מסירת התורה כתב, "אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים, ואלעזר ופינחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה, וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה, וזקנים רבים קיבלו מיהושע וקיבל עלי מן הזקנים ומפינחס, ושמואל קבל מעלי ובית דינו, ודוד קיבל משמואל ובית דינו וכו'".

והנה מיהושע עד עלי היו שנים רבות, ואותם זקנים שקיבלו מיהושע מסרו התורה לזקנים שבאו אחריהם, בשונה מהם עלי שלא קיבל רק מזקנים שקיבלו מיהושע, אלא הוא קיבל גם מפינחס שקיבל מפי משה עצמו.

יש להעיר עוד דהרי בין הזקנים לעלי היה דורות של שופטים, ולכאורה קיבלו השופטים מהזקנים, ועלי היה צריך לקבל מן השופטים, מיהו ברמב"ם לא הוזכרה כל המסירה דרך השופטים, ברם באמת באבות דרבי נתן (פרק א הלכה ב) "תניא שופטים קיבלו מזקנים", ומכל מקום כתב הרמב"ם דעלי קיבל מהזקנים, הרי שלעלי היתה קבלה מיוחדת, מלבד מה שקיבל גם מפינחס שקיבל ממשה רבינו.

עלי קיבל מהזקנים השמועות ששמעו מיהושע, ומפינחס קיבל פלפולא של תורה

הנה בגמרא (נדרים לח, א) אמרו דלא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, ומסקינן שם דהכונה לפלפולא של תורה, ואף על פי כן נהג בה משה רבינו טובת עין ונתנה לישראל, והנה אותה פלפולא של תורה הוצרכה לישראל מיד אחר פטירת משה, שנשתכחו כמה וכמה הלכות, כמבואר (תמורה טז, א), והחזירים עתניאל בן קנז בפלפולא.

ונראה לחדש שמכל מקום אף על פי שמשה רבינו מסר פלפולא של תורה לישראל אף על פי שניתנה לכתחילה לבניו, מכל מקום היתה מסירה מיוחדת של פלפולא של תורה לבניו - ממשיכם של משה רבינו, האומנם ממשיכו של משה בזה לא היו בניו ממש אלא בני אהרן אחיו, וכדאמרו ז"ל (הובא ברש"י) על הכתוב (במדבר כז, טז - כא), "יפקוד ד' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה", "כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדולתי, אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה במחשבה לפני וכו', ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל במשפט האורים וגו', הרי

שאלתך ששאלת שאין הכבוד הזה זז מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר", [ואף שנראה ששם הנידון הוא הנהגת הכלל, מכל מקום נראה דהדרגא הנוספת של אלעזר בהנהגה, היא מכח דרגתו בתורה, ויעויין גם בספרי דברים (פיסקא שה) שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו והלא בני אהרן כאילו בניך הם].

והגדרת פלפולה של תורה, מבוארת ברמב"ם שם, בהקדמתו ליד החזקה, "ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חיבור שמלמדין אותו רבים בתורה שבעל פה אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה לרבים", וזה הוא לכאורה מסירת התורה עצמה.

ושוב כתב הרמב"ם, "וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כוחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והסכימו עליהם בית דין הגדול", ונראה שענינות אלו הם מגדר פלפולא של תורה.

והנה כאשר קיבל עלי תורה מהזקנים, היינו שקיבל מהם השמועות ששמעו הם מיהושע, ששמע ממשה רבינו, ועוד קיבל עלי תורה מפינחס שהוא קיבל פלפולא של תורה ממשה רבינו כגדר בניו של משה, שאותה פלפולא של תורה נמסרה למשה ולבניו כאמור.

והנה כתב הרמב"ם שעלי מסר התורה לשמואל הנביא, ובאמת שהיתה חולית ביניים בין עלי לשמואל שעל ידי חוליא זו היתה צריכה להמסר התורה לדור הבא, וחוליא זו היא היתה חפני ופינחס בני עלי, אלא שמתו מפאת חטאם, ונעשה הפסק במסירת התורה של עלי, ונמשכה תורת עלי אל שמואל.

עלי ובניו המה ארונות קדושים נוצרים את חוקי תורה שבע"פ הכתובים על לב החכמים

וכדי לבאר את גודל דרגתם של בני עלי, הנה כתיב (בשמואל א ד, כא - כב), שכאשר כרעה אשת פינחס ללדת בבא שמועת מיתת בעלה, "קראה לנער אי כבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלך ארון האלקים, ואל חמיה ואישה, ותאמר גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון האלקים", ופירש שם המלבי"ם, "כי גלה כבוד מישראל אל הלך וגו'" - כונתה שיש שתי תורות, תורה שבכתב ומשכנה בארון, ותורה שבעל פה משכנה בלבות חכמי ישראל אשר קבלו ממשה רועה נאמן, ואם יעדר אחד ישלימהו השני, רוצה לומר אם היה נלקח הארון לבד ועלי ובניו היו בחיים היה אפשר להחזיר התורה על ידם, כמו שכתב רבי

מאיר [נראה דצריך לומר רבי חנינא] "אלמלא דאשתכח תורה מישראל הוה מהדרנא ליה מפלפולי", אבל עתה גלה הכבוד בהחלט כאשר נלקח הארון וגם מת חמיה ואישה.

ותאמר, אחר כך הוסיפה לומר, שאין לחלק זה בשני שמות, כי כמו שהארון, הוא ארון אלקים השומר לדברות האלקיים אשר היו חרותים על הלוחות אבנים, כן עלי ובניו מקבלי תורה שבעל פה, המה ארונות קדושים נוצרים את לוחות הברית החרות על לוח לב שהם חוקי תורה שבעל פה הכתובים על לב החכמים, כמו שכתוב "ועל לבם אכתבנה", "ותורתך בתוך מעי", עד שעל אבדן שניהם יצדק לאמר - נלקח ארון אלקים, ויהיה ארון שם המין, רוצה לומר ארונות האלקיים כולמו, הארון לתורת הכתב, והארונות לתורה שבעל פה, ובזה עוררה אבל גדול על בעלה ואישה להשוותם עם ארון הברית, וכמו שאמרו חז"ל "כמה טפשאי וכו' דקיימי מקמי אורייתא ולא קיימי מקמי גברא רבא וכו'".

חפני ופינחס מבית דינו של עלי הצטרפו לאביהם למסירתה של תורה

ואפשר שיש להאיר בזה הארה נוספת, דהנה הרמב"ם בלשונו שם במסירת עלי לשמואל, אמר, "ושמואל קיבל מעלי ובית דינו", הנה לא נתפרש מי הם בית דינו של עלי, [ובאמת בשתי מוסרי התורה לא הזכיר הרמב"ם את בית דינו, ומעלי ואילך הזכיר את בית דינם של מוסרי התורה, אם כי הזכיר הרמב"ם קודם לכן שתורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו, וגם כתב הרמב"ם (בפרק א ממלכים הלכה ג) שמינוי יהושע היה על ידי משה רבינו ובית דינו, עיין שם, וצריך בירור בענין הזה].

ולאמור אפשר דבית דינו של עלי היו בניו, חפני ופינחס, [ובית דינו לאו דוקא שישבו עמו בדין, דבניו פסולים לישב עם אביהם בדין, אלא יש בזה גדר של צירוף לאביהם למסירתה של תורה, ואם כנים אנו בזה הנה קיבל שמואל תורתו גם מחפני ופינחס, וצריך עיון].

הפגיעה במלכות שמים ע"י חפני ופינחס

וביסוד חטאם של חפני ופינחס הדברים יגעים וסתומים מאוד, והרי העידו חז"ל (שבת נה, ב) שכל האומר חטאו אינו אלא טועה, ובמדרש שמואל (פרשה ו) "תני רבי שמעון בר יוחאי אמר להן הקדוש ברוך הוא מפני מה אתם אוכלים שירי מנחה ומניחין את הקומץ לזבובים, ומפני מה אתם אוכלים את הבשר ומניחים את החלבים שטוחין בחמה, מה ישראל אומרים לו יבא כהן ויזרוק הדם ויקטיר את החלבים ואחר כך יקח לו בשר, ומה הכהן אומר להם הדם איני זורק והחלבים איני מקטיר, תנה בשר לצלות לכהן ואם לא לקחתי בחזקה וכו'", עיין שם.

ספר

ביד נביאך

ביאורים והארות במקראי קודש שבג"ך

שעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך

מלכים א - ב

מאת

צבי בלאאמו"ר הגאון רבי זלמן זצלה"ה רוטברג

שיכון חזון איש - בני ברק

תמוז תשפ"א

מהדורת סירדוק

הרב צבי רוטברג
דבורה הנביאה 10 בני ברק
טל: 03-6187078

יו"ל ע"י מכון המאיר
דבורה הנביאה 9 בני ברק
03-618-7176
054-8456262

©
כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

ספר זה יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות

תוכן

אשר בחר בנביאים טובים

9.....הקדמה

וביד הנביאים אדמה

13.....דבר המכון

מלכים א

א.....ביאורים והערות במקראי קודש

קלט.....ביאורים והערות במפרשי הראשונים

מלכים ב

קנז.....ביאורים והערות במקראי קודש

רסא.....ביאורים והערות במפרשי הראשונים

שיעורי עיון ומחשבה במקראות הנ"ך ובדברי ימי הנביאים

א	ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו.....רעט
ב	וישכב דוד עם אבותיו.....רפה
ג	ונתת לעבדך לב שומע.....רפט
ד	שלמה המלך.....רצד
ה	כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת.....רצט
ו	ויבן הבית לד'.....שה
ז	בנה בניתי בית זבול לך.....שיג
ח	משיח בן יוסף - משכן שילה, משיח בן דוד - בית המקדש.....שיח
ט	סתירת זקנים בנין.....שכט
י	ירבעם בן נבט.....שלג
יא	אביה ואסא מלכי יהודה.....שלט
יב	אסא ויהושפט מלכי יהודה.....שמג
יג	עמרי מלך ישראל והעיר שומרון.....שנא
יד	אחאב מלך ישראל.....שנו
טו	אחאב וכרם נבות.....שסב
טז	ביום ההוא יגדל המספד בירושלים.....שסו
יז	יהושפט מלך יהודה ובית אחאב.....שע
יח	בית יהוא.....שעה
יט	יואש מלך יהודה ועתליהו.....שפב
כ	יואש ואמציהו מלכי יהודה.....שפז
כא	אמציהו ואחז מלכי יהודה.....שצג
כב	אחז מלך יהודה.....שצח
כג	בבנינה העמידה לי רשעים - מנשה וחבורתו אמון וסיעתו.....תד
כד	טהור מטמא - חזקיה מאחז; יאשיהו מאמון.....תט
כה	אמון בן מנשה.....תיב

כו	יהויקים - כסו פניו חרולים.....	תטז
כז	חזקיהו מלך יהודה.....	תיח
כח	סנחריב מלך אשור.....	תכב
כט	יאשיהו המלך.....	תכו
ל	צדקיהו מלך יהודה.....	תלב
לא	אליהו הנביא.....	תלח
לב	אלישע הנביא.....	תמוג
לג	גחזי.....	תמוח

מפתח הענינים

מלכים א.....	תנה
מלכים ב.....	תעה

תוכן הענינים

א ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו.....רעט

סיבת דוד בכריתת כנף מעילו של שאול ♦ צורת המלכות של שאול - צניעות בירושה ♦ בכריתת כנף מעילו של שאול היה פגיעה בצניעותו ובעצם הנהגת מלכותו ♦ הקב"ה רמז לדוד על פגיעתו בשאול ע"י דמיון קטיעת כנף מעיל לכריתת ראשו של אדם ♦ מה בין הנהגת מלכות שאול להנהגת מלכות דוד ♦ הנהגת מלכות שאול היתה התגלמות מלכות ד' ממש באדם ♦ הנהגת מלכות דוד ענינה ויסודה התבטלות מוחלטת לפני מלכות ד' ♦ מהות מלכות בית דוד בבחינת מקבל כאור ה'לבנה' שהושלם במלכות שלמה המלך ♦ דוד המלך צווה את שלמה בנו על הריגת שמעי בן גרא לפי שפגם בהנהגת מלכות דוד ♦ ציווי דוד על הריגת יואב שמרד במלכות כשחפץ למנות את אדוניה שחלק על צורת הנהגת מלכות בית דוד ♦ אבישג השונמית היתה כעין תיקון לדוד המלך להורות שעדיין לא הושלם בחינת מלכות בית דוד כמקבל ♦ רחבעם בנו של שלמה המלך נתמנה תחתיו ושינה את הנהגת מלכות בית דוד ואיבד מלכותו.

ב וישכב דוד עם אבותיו.....רפה

דוד היה צריך להקבר במערת המכפלה להשלמת המרכבה אך נכלל בקבורת אדם הראשון ♦ דוד המלך קיבל שנותיו מהאבות הקדושים לתיקון שנותיו שקיבל מאדם הראשון אחר החטא ♦ האבות נקברו בקבר אדם הראשון שתקנו את חטאו ♦ יסודה של מלכות בית דוד הועמדה בחברון דוקא שהוא מקום קבורת האבות.

ג ונתת לעבדך לב שומע.....רפט

בקשת שלמה היתה שלימות התורה וממילא ידע על ידה כל חכמת הבריאה ♦ כיצד זכה שלמה לגמרה של תורה - תורת הלב ♦ על אף עומק תורת הלב של שלמה לא היה בידו לשפוט בלא עדים ♦ בתחילת מלכותו זימן הקב"ה דין בלא עדים, כדי שמלכותו תהיה באופן של כסא ד'.

ד שלמה המלך.....ריצד

חלקו של שלמה המלך לעולם הבא ♦ שלמה סבר דכיון שהגיע לשלמות, תפקידו הוא להביא את העולם לשלמות של לעתיד ♦ שלמה אסף נשים מכל העמים כדי

שיסתפחו תחת יד ישראל ויבוא העולם על תיקונו ♦ הבת קול שיצאה גילתה שכל כוונתו של שלמה היתה להרבות כבוד שמים.

ה כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת.....רצט

התמיהות בצירוף נישואי בת פרעה וחנוכת ביהמ"ק ובדברי הקב"ה באותה שעה ♦ הפגיעה שנעשתה בהקמת המקדש היא פגיעה במלכות שלמה שגדרה מלכות ד' ♦ הקמת המקדש היא כדי להמליך את ד' בעולם, נישואי בת פרעה היה כדי לקרב את שליטת הטוב על הרע ולהשלים את ביהמ"ק ♦ התגברות שמחת הנישואין מעל שמחת ביהמ"ק הראתה את הפגם ♦ השמחה הראתה העדפת קירוב העולם לד' מעל השארת השכינה בעולם הזה ♦ לא זו בלבד שלא היה בנישואין תיקון לביהמ"ק אלא נגרם קלקול וננעץ יסוד החורבן ♦ כיון ששלמה תיקן תיקון בעולם אבל קלקל בביהמ"ק נוצר בעולם מקום חדש שלא ניתקן וממנו יצא החורבן ♦ החזרת מלכות ד' ע"י מלך המשיח ♦ גדלות מלכות המשיח מכל המלכים - כל המלכים מלכותם מהיצר הטוב, מלך המשיח מבטל יצר הרע ומעמיד יצר הטוב ♦ יסוד מלכות שמים בבריאה היא בלא יצר הרע וחטא עץ הדעת קלקל ♦ חזרת המלכות במתן תורה והעגל קלקל ♦ חזרת המלכות בימי שלמה והקלקול בנישואי בת פרעה ♦ תוקף מלכות אדום בשליטתה על הזמן - שורש הבריאה ♦ העם שיזכו להיות יושבים לפני ד' בתיקון מלכותו הם לומדי התורה המושלמים במידותם.

ו ויבן הבית לד'.....שח

שלמה בחכמתו הצליח לעשות שלום עם מלך צור שהיה מאדום לצורך בנין המקדש ♦ מאה וחמישים אלף אדומיים שבנו את המקדש הם בגדר קיום "אמלאה החרבה" ♦ מקדש שבנה שלמה אף ששרתה בו שכינה נפל בסוף ביד האויבים ♦ שלמה צירף גם מן העמים להקמת המקדש, להעמיד בזה את חזון אחרית הימים.

ז בנה בניתי בית זבול לך.....שיג

שלמה המלך כיוון את מקום העמדת המקדש אל מול הכסא שלמעלה ♦ גלגל ושילה ונוב וגבעון היו מחוברים אל הקב"ה כי היו כנגד כסא ד' למטה ♦ עד שנבנה המקדש השכינה היתה מכוונת את מקומה שמלמעלה כנגד המזבח שלמטה ♦ הרקיע הנקרא זבול שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח, הורידו שלמה למטה ממש.

ח משיח בן יוסף - משכן שילה, משיח בן דוד - בית המקדש.....שיח

בכיית יוסף ובנימין בפגישתם על המקדשות שיחרבו ♦ תפקיד יוסף היה למלוך כדי להמליך את יהודה ♦ מפני התנגדות השבטים קמה מלכות יוסף רק לסלק

את הרע ממצרים בלא תיקון הטוב ✧ יוסף שבא מיעקב שהוא מעין אדם הראשון קודם החטא בא לכלות את עשו שנטל את זוהמת הנחש ✧ מכח ההתגברות בנסיון מגיעים למלכות ✧ קדימת שאול מזרע רחל למלכות בית דוד, מפני שינוי הסדר יצא שנלחם בדוד ✧ יהונתן בן שאול הבין את הסדר הראוי ✧ אם לא היה מתקלקל היתה צורת המלכות במלך מבית דוד ומשנה לו מזרע רחל ✧ חסרון השלימות הוא הגורם לפירוד מלכות יהודה ומלכות ישראל ✧ ירבעם מזרע יוסף היה צריך להחזיר את הסדר הראוי וקלקל ✧ קירוב דוד למפיבושת בן יהונתן מעין שלימות המלוכה, כשפגע בו נהיה פירוד המלכויות ✧ שנותיו של דוד ניתנו מהאבות, השנים שקיבל מיוסף כוננו את מלכותו ✧ מלכות ישראל היא מלכות ד' בבריאה ועיקרה במקדש על כן המלך בונה אותו ✧ משכן שילה בחלק יוסף הוא ההכנה למקדש שלמה ✧ אם היה המקדש נבנה מתוך משכן שילה לא היה חרב לעולם וזו בכיית יוסף ובנימין ✧ שורש החורבן מהתנגדות האחים למלכות יוסף ✧ תיקון הכל בהכנת משיח בן יוסף למשיח בן דוד ✧ ביאור שורש ענין בית יהודה ובית יוסף ✧ מלכות יהודה כנגד הראש ומלכות יוסף כנגד הלב ✧ התמיהה בהריגת משיח בן יוסף איך מתקיימים בלא הלב ✧ בימות המשיח יהא ביטול ללב והוא יתאחד עם הראש לעולם שכולו רוחניות ✧ ביטול האומות והיצר הרע ע"י משיח בן דוד הוא בהפיכת העולם לרוחני ✧ הויה מחודשת צריכה העדר שיקדם לה - לידת משיח ביום החורבן ✧ מהעדר משיח בן יוסף מתהווה משיח בן דוד ✧ לעתיד לבא יתאחדו כל ישראל יחד עם יוסף תחת מלכות בית דוד.

ט סתירת זקנים בנין.....שכט

העול הכבד שביקשו להקל מעליהם הוא העול הרוחני שהיה עליהם מימות דוד המלך ✧ זרעי הפילוג בזמנו של רחבעם נעשו כבר בימי דוד על ידי שבע בן בכרי ✧ הילדים שעיימם נועץ רחבעם סברו שמאחר והוא ראוי להיות משיח אסור לו לוותר כלום ✧ סיבת הילדים היתה למטרת תיקון העולם.

י ירבעם בן נבט.....שלג

גדלותו של ירבעם בן נבט ✧ כיצד זכה ירבעם למלוך על ישראל ✧ הבחינה בתוכחתו של ירבעם היתה צורת התנהגותו אחר שעלה לכסא המלוכה ✧ ירבעם רצה שעבודת ד' תהיה דרך שני עגלי הזהב, כעגל שעשו ישראל במדבר ✧ מהלך ירבעם היה לשנות מהנהגת "פני אדם" שבמרכבה להנהגת "פני שור" ✧ טעות ירבעם בעצם גדר מלכותו.

יא אביה ואסא מלכי יהודה.....שלט

מלחמות רחבעם וירבעם ♦ על רחבעם נאסר להלחם בירבעם ולכן נלחם רק דרך אביה בנו ♦ מלחמת אביה עם ירבעם היתה לבטל עגלי הזהב, וכשלא ביטלם נענש ♦ ביוש ירבעם וביזוי אחיה נחשב כקריאת תיגר על העמדת מלכות ישראל על ידי השי"ת ♦ תיקון אסא את מה שאביה לא תיקן בחייו את עגלו של ירבעם ♦ אסא ראה שאביו ניגף על שביזה מלכות ישראל, ביקש ממלך ארם שילחם בישראל ♦ אחיה בן ירבעם היה בדעתו להשיב ישראל למקדש, אלא שנגזר על בית ירבעם שיאבדו ♦ אילו לא היה אחיה בן רחבעם פוגע במלכות ישראל, היה מתאחד עם אחיה בן ירבעם.

יב אסא ויהושפט מלכי יהודה.....שמו

מדרגת דוד היתה שגם הרדיפה וההשגה והכילוי שלו נחשבו כמעשי ד' ממש ♦ מדרגת אסא היתה ברדיפה בלבד, שנחשב כמעשה ד', וזהו מ"ש "אסא ברגליו" ♦ מדרגת יהושפט היתה בהעמדת התורה, ועל ידה ביקש לכלות את אויביו ♦ שירתו ותורתו של יהושפט היא שפעלה את עצם נצחון המלחמה ♦ יהושפט היה השמיני למלכים, ושמיני יש בו דרגא של חוץ לדרך הטבע ♦ השמיני במלכי ישראל כנגד שמונת מלכי אדום הוא יהושפט, שע"י נתבטלה מלכותם ♦ סיבת גלגול הממון שניטל ממלכות בית דוד אל מלכות עמון.

יג עמרי מלך ישראל והעיר שומרון.....שנא

הצלחת עמרי נבעה מנישואי בתו ליהושפט ♦ עמרי זכה למלכות ע"י שהוסיף כרך לארץ ישראל ♦ נהגו בשומרון קדושה כירושלים ♦ ירבעם ובעשא חפצו להשתלט על ירושלים ♦ עמרי הודה במלכות בית דוד ♦ עמרי ביקש לתקן סוד מלכות יוסף ♦ משיח בן דוד יוצא מהחיבור בין זרע דוד לזרע עמרי.

יד אחאב מלך ישראל.....שנו

אחאב - סמל של עושה הרע בעיני ה' ♦ מעלותיו הנשגבות של אחאב ♦ אחאב מחזיק תורה ומהנה תלמידי חכמים ♦ אחאב נרצה בתשובתו ♦ יראת ד' בבית אחאב ♦ מעלתו של אחאב - 'שקול היה' ♦ חטאיו של אחאב היו מכח הסתת איזבל אשתו ♦ פנימיותו וחיצוניותו מנוגדים ♦ מעשיו שקולים לטוב ולמוטב ♦ מצבו השקול הוכרע לבסוף לצד חובה.

טו אחאב וכרם נבות.....שסב

תוכחת נבות לאחאב על שעזב נחלת אבותיו ♦ דין אחאב נחתם על מעשה כרם נבות ♦ העמדת מלכות אחאב - ביטול עשרת הדברות ♦ כיון שהחטא היה ביסוד מלכותו של אחאב לא מהני לזה תשובת יחיד ♦ גם פסל מיכה היה מיסוד ביטול "אנוכי ד' אלוהיך" שבעשרת הדברות ♦ ביטול מלכות אחאב נעשה דוקא על ידי נבות.

טז ביום ההוא יגדל המספד בירושלים.....שסו

המספד על משיח בן יוסף הושווה למספד יאשיהו ואחאב ♦ תהליך הגלות והגאולה ע"י יוסף ♦ מלכות יוסף יסוד והכנה למלכות בית דוד ♦ מלכות יוסף כממלאת מקום למלכות בית דוד ♦ החילוק בין מלכות יוסף למלכות בית דוד ♦ מלכות יוסף לצד מלכות בית דוד ♦ ההספדים מתייחסים למלכות בית יוסף ומלכות בית דוד.

יז יהושפט מלך יהודה ובית אחאב.....שע

התקרבות יהושפט אל אחאב והצטרפותו למלחמה ♦ התקרבות יהושפט אל משפחתו של אחאב ♦ כיצד התחברו שבטי יהודה ובנימין עם עשרת השבטים ♦ תיקון העולם ושלימותו רק ע"י התאחדות שבטי ישראל כאחד ♦ התקשרות יהושפט עם בית אחאב ♦ התביעה על יהושפט על התקרבותו לבית אחאב ♦ התקרבות זו לא היתה לרצון לפני ד' ♦ התביעה בעינה עומדת על אף התיקון בהתחברות אל אחאב ♦ התחברות עם בית אחאב הובילה כמעט לכילוי מלכות בית דוד.

יח בית יהוא.....שעה

המלכת יהוא למלך על ישראל ♦ יהוא קיים ציווי ד' להשמיד בית אחאב ♦ יהוא ניתק את עם ישראל ממלכות יהודה ♦ יהוא לא הפסיק את חטאות ירבעם ועגלי הזהב ♦ עונשו של יהוא ע"י חזאל מלך ארם ♦ יום שנמשח בו יהוא נמשח גם חזאל - להקדים רפואה למכה ♦ יהוא היחידי שנמשח בשמן המשחה על ידי נביא ♦ חזאל מלך ארם נמשח על ידי אלישע ♦ המלכת חזאל על ארם חשובה יותר מהמלכת יהוא ♦ בזכות השמדת בית אחאב, זכה יהוא למלכות על אף חטאיו ♦ מלכות יהוא זכתה להושיע את ישראל ♦ ישועת ישראל נתקיימה בימי יואש בן יהואחז ♦ הצלת עם ישראל ע"י יהוא - בגדר 'רשע וטוב לו' ♦ זכותו של ירבעם בן יואש שלא קיבל לשון הרע על עמוס ♦ זכה ירבעם בן יואש להתמנות מלך על ישראל ♦ על ידי ירבעם נתקרבו מלכות יהודה וישראל.

יט יואש מלך יהודה ועתליהו.....שפב

הטעם שנגזרה כליה על בית דוד ♦ זרעו של דוד נתכלה על ידי עתליה ♦ כניסת עתליה לבית דוד הביאה את גזירת הכליון עליהם ♦ כיצד יתכן שהיתה גזירה על דוד שיכלה זרעו ♦ כליו זרע דוד - ברוחניות ולא בגשמיות ♦ ירידת בית דוד ברוחניות החלה מזמן התחברותו אל בית אחאב ♦ התדרדרותו של יואש עד לעבודה זרה ♦ דוד ראה ברוח הקודש את ירידתם הרוחנית של זרעו ♦ התמעטות בשלימות הנהגת המלוכה.

כ יואש ואמציהו מלכי יהודה.....שפז

כיצד יתכן ששהות יואש בקודש הקדשים הביאתו לרדת לבאר שחת ♦ שלימות המלוכה בישראל היא רק בשילוב המלכות והכהונה ♦ יואש נתפתה לישראל רק לאחר שנהיה ניתוק בין המלכות לכהונה ♦ תוכן הפיתוי היה שיואש מושלם במלכות ובכהונה ועל ידו לחוד מתקשרים לשכינה ♦ ניתוק המלכות מהכהונה היה בהריגת זכריה הכהן בציווי יואש המלך ♦ החסרון באמציהו היה בזה שלא תיקן את ניתוק המלכות מהכהונה ♦ תמיהות בהנהגת אמציה במלחמותיו עם אדום ובני ישראל ♦ הקב"ה העניש על זה שהרגו את בני שער באכזריות ♦ תמיהות בדיון ודברים שהיה בין הנביא לאמציהו ♦ כח המלחמה בעשיו נתון בידי בית יוסף ♦ אמציהו סבר לנצח את עשו על יד צירוף בני אפרים למלחמה ♦ דרישת אמציהו באלהי שער היתה בכדי לבטל קליפת עשו ♦ עונשו על הדרישה באלהים היה בזה שנכשל בעצה שאינה נכונה ויצא להלחם ביואש.

כא אמציהו ואחז מלכי יהודה.....שצג

הכתוב משבח את עוזיהו שהיה ירא אלקים ♦ כשבא להקטיר קטורת נצטרע במצחו ♦ עוזיהו טעה כאבותיו שרצו לצרף למלכותם גם את הכהונה ♦ פגיעה בכהונה פוגעת במלכות בית דוד וממילא בנצח ישראל ובעמידת העולם ♦ הצרעת שדיניה נקבעים רק על פי בני אהרן, באה ללמד את עוזיהו שאין לו שום שייכות לכהונה ♦ פגיעה בקביעות הכהונה מזעזעת את סדר עמידת העולם ♦ כוונת עוזיהו היתה לשם שמים ולכבוד ה' ♦ לא רק למלכים הכהונה אינה ראויה, אלא אף לכהנים המלכות אינה ראויה ♦ אחז המלך טעה בחטא אבותיו שחפצו לנהוג גם בכהונה.

כב אחז מלך יהודה.....שצח

ביקש אחז לעקור את התורה ולסלק שכינה מישראל ♦ אמר הקב"ה לאחז - שאל לך אות ♦ במה זכה אחז לשאול מאת ה' ♦ על שדה איש עצל עברתי - זה אחז

❖ מהלך חטאי אחז יסודם עצלות ❖ ענין העמדת המזבח בבית המקדש בצורת המזבח של דמשק ❖ אחז בתחילת מלכותו לא הרשיע כל כך.

כג בבנינה העמידה לי רשעים - מנשה וחבורתו אמון וסיעתו.....תד

אחז מנשה אמון, שלשה רשעים זה למעלה מזה ❖ בכל אחד משלשת מלכי יהודה אלו היתה התדרדרות יתירה מקודמו ❖ אחז לא הניח צלם במקדש, מנשה העמיד צלם בהיכל ❖ מנשה נתעלה ברשעו וכביכול סילק השכינה מבית המקדש ❖ אחז ביטל את העבודה, מנשה הרס את המזבח ❖ ענין רשעתו של מנשה ❖ תליית מעשה יהונתן בן גרשום בן משה במנשה ❖ פסל מנשה יסודו בפסל מיכה ❖ פסל מנשה חמור מפסל מיכה.

כד טהור מטמא - חזקיה מאחז; יאשיהו מאמון.....תט

טוב מושלם הוא מהפיכת רע לטוב ❖ אברהם מתרח ❖ חזקיה מאחז, יאשיהו מאמון, מרדכי משמעי ❖ ישראל מעכו"ם - נפש הישראלית ❖ עולם הבא מעולם הזה - עדות אומות העולם על ישראל מזכה בעוה"ב.

כה אמון בן מנשה.....תיב

אמון שרף את התורה והרשיע יותר ממנשה אביו ❖ אמון רצה להשכיח בצורת כתיב התורה ❖ אמון הרבה אשמה ❖ חטאי אמון - המכה בפטיש לחורבן.

כו יהויקים - כסו פניו חרולים.....תטז

רשעותו של יהויקים - כביכול הקב"ה אינו מנהיג עולמו ❖ תועבותיו אשר עשה - לנתק דרי מטה מלמעלה ❖ שריפת האזכרות - הקב"ה מעורב בנעשה בארץ ❖ יהויקים - עושה עבירות בפהרסיא ומגלה פנים בתורה.

כז חזקיהו מלך יהודה.....תיח

גדולת דורו של חזקיהו ❖ מסירת תורת חזקיה לדורו כמסירת אב לבניו ❖ ענין הטיית מי הגיחון משל על מימי התורה ❖ קבלת תפילת חזקיה בזכות עמלו בתורה ❖ הגאולה לעתיד מכח תורתו של חזקיה.

כח סנחריב מלך אשור.....תכב

שורשו של סנחריב ❖ פיזור דור הפלגה, צורת עולם של שבעים אומות ❖ סנחריב קלקל צורת העולם ❖ אברהם וחזקיה - תיקון העולם במלכות ש-ד-י.

כט יאשיהו המלך.....תמו

בסדר הכתובים במלכים מבואר שרק בשנת י"ח למלכו שב יאשיהו בתשובה וביער את העבודה זרה ♦ באמת היה צדיק מראשיתו, אלא שטעה לחשוב שדורו יפה בעיני המקום ♦ נתקיים ביאשיהו המעלה השלימה במלך, שכל תהלוכות חייו כתובים בספר התורה ♦ מיד בתחילת מלכותו פעל לבער את העבודה זרה, אבל עם ישראל עדיין לא היה מושלם ♦ יאשיהו קרע בגדיו על שנמצא הספר תורה גלול בפסוק "ולך ה' אותך ואת מלכך" ♦ מציאת הספר תורה היתה בכדי לעורר את יאשיהו לתקן הדור ולהמשיך המלוכה ♦ בזכות תשובת יאשיהו נמשכה מלכות בית דוד ונמנע חורבן בית המקדש ♦ התורה שבכתב נגנזה במידה מסויימת בגניזת הארון, ואז התחילה מסירת התורה שבעל פה.

ל צדקיהו מלך יהודה.....תלב

המצב הרוחני של הדור תלוי במנהיגיו ובגדולי התורה ♦ מדוע צדקיהו עבר על שבועתו ומרד בנבוכדנצר ♦ מדוע נבוכדנצר המליך את צדקיהו ושינה את שמו והשביעו שלא ימרוד בו ♦ ביאור כמה טעמים לשינוי שמו של מתניה לצדקיהו ♦ מדוע נבוכדנצר לא החרב את בית המקדש ואפילו פעל להמשכת מלכות בית דוד ♦ נבוכדנצר רצה להתגדל בזה שמלכות בית דוד תהיה כפופה ומשועבדת אליו ♦ צדקיהו ראה בזה פגיעה בהעמדת המשך מלכות בית דוד ולכן מרד בו ♦ נגזר מן השמים שצדקיהו יכנע לנבוכדנצר, ובזה לא תהיה פגיעה בבית המקדש אלא במלכות ישראל ♦ שריפת ירושלים מתייחסת לצדקיהו בזה שמרד בנבוכדנצר ♦ גם יהויקים הקפיד על המשכת מלכות בית דוד ♦ הקדוש ברוך הוא מצדיק את הדין על שריפת בית המקדש באומרו שצדקיהו במרידתו גרם לזה ♦ יכניה לא מרד בנבוכדנצר ובזה דחה את זמן חורבן בית המקדש ♦ הכנעת יכניה לנבוכדנצר נחשבת לביטול מלכות בית דוד, ולכן הוצרך למסור לשמים את השמירה על בית המקדש ♦ בבית שני הונצח שער לזכר יציאת יכניה לגלות בבית ראשון שבזה הצילו מחורבנו.

לא אליהו הנביא.....תלח

כשאמרו ישראל על ידי אליהו ד' הוא האלקים נעשתה השלמת קבלת התורה ♦ משה רבינו הודיע שמו יתברך וגילה כח שמו, ואליהו קבע ידיעה זו בתוך הנהגת ישראל ♦ עובדי ע"ז סברו שד' מסר עולמו להנהגה טבעית, ואליהו הנביא לימדם שהכל בהנהגת ד' ♦ אליהו הנביא מאיר לישראל מה שלא נתגלה בשלימות ממקור

תורתו של משה רבינו ♦ מחמת קנאות אליהו נתחסר בעולם הנהגת נביאותו לישראל ♦ רצון השי"ת שאליהו יסגר תמיד על ישראל.

לב אלישע הנביא.....תמג

מסירת - מינוי נבואה ♦ עיקר שליחותו של אליהו היתה אל ישראל, וכשקטרג עליהם לא נתאפשרה שליחותו ♦ אלישע שנתמנה תחת אליהו היתה עיקר שליחותו אל ישראל וריבוי הטבה היה בימיו ♦ חבקוק הנביא שהעמיד הדורות האחרונים על האמונה, מכוחו של אלישע הוא ♦ גם העונשים שבאו על ישראל היו מתוך דאגה לשלימותם הרוחנית, שישבו לדרך הישרה.

לג גחזי.....תמח

גחזי אין לו חלק לעולם הבא ♦ גחזי שהיה גיבור בתורה סבר שלא נצרך ללמוד מאלישע וגרם שהתלמידים לא באו ♦ סירוב אלישע ליקח מנחה מנעמן ♦ צרעת נעמן שנסתלקה מכח קידוש השם, חזרה אל גחזי שביטל אותו קידוש השם ♦ זלזול גחזי בתחיית המתים ♦ גחזי הפסיד חלקו בהעמדת חבקוק.

והברכה אחת היא לעוסקים במלאכה מלאכת הקודש, בשימת עין ובנתינת לב בהודאה עמוקה מקרב לב, הרב נתן אריאל מתתיהו שליט"א, הרב משה טוביה כהן ארזי שליט"א, הרב טוביה רוטברג שליט"א, הרב גמליאל סטמבולי שליט"א, הרב משה זרוק שליט"א.

וברכה מיוחדת למנווט את כל המלאכה, בשום לב וברוב כשרון, הרב עוזיאל שרעבי שליט"א, ישא ברכה מאת ד' לרב טוב, והצלחת נצח, לו ולביתו וכל אשר לו.

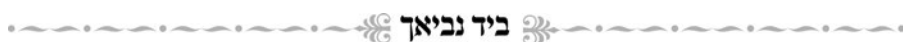

מלכים א א יא

לֵאמֹר יֵיטֵב (אלהיך) אֱלֹהִים אֶת־שֵׁם שְׁלֹמֹה מִשְׁמֹךְ וַיַּגְדֵּל
אֶת־כְּסָאוֹ מִכְסֵּאךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ הַמֶּלֶךְ עַל־הַמִּשְׁכָּב: מִח וְגַם־כָּכָה
אָמַר הַמֶּלֶךְ בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָתַן הַיּוֹם יֵשֵׁב
עַל־כְּסֵאִי וְעֵינַי רְאוֹת: מִט וַיַּחֲדְדוּ וַיִּקְמוּ כָּל־הַקְּרָאִים אֲשֶׁר
לְאֲדֹנֵיהוּ וַיִּלְכּוּ אִישׁ לְדֶרֶכוֹ: נ וַאֲדֹנֵיהוּ יָרָא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה וַיִּקָּם

רש"י

(נ) בקרנות המזבח. שהיה נצטעון אמר הרוגי צית דין נקצרים נקצרי צית דין חמות כאן
ואקצר נקצרי חמותי כך דרש רבי תנחומא:

כסא דוד, מיהו אם כן האיך אמר יונתן בן אביתר שבירכו את דוד על הטבת
שמו של שלמה משמו, וגם לא מצאנו מי שבירך כן את דוד, וצריך עיון קצת.
והנה בגמרא (סנהדרין קה, ב) ילפינן מקרא דייטב אלקים את שם שלמה משמך,
דאין אדם מתקנא בבנו, ויש לעיין אמאי לא ילפינן מקרא הקודם (פסוק לו)
מברכת בניהו אל דוד "ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך דוד", [ובאמת רש"י
כתב שם (בפסוק לו) "מכיון שאין אדם מתקנא בבנו", אמנם בגמרא דרשו מקרא
דידן, וגם ברש"י שם מפורש כן]. ולהאמור אפשר דהגדלת כסא שלמה אינו
ענין השייך לענין בעצמותו של שלמה מול עצמותו של דוד, מה שאין כן הטבת
שמו של שלמה שהיא חכמתו של שלמה, היא הטבה מול דוד עצמו, ודו"ק.
והנה ייטב אלקים את שם שלמה משמך, הכתיב הוא אלקיך. ואפשר דלשון
אלקיך, בא לומר דהטבת שמו של שלמה מכח דוד הוא בא, מאלקים - של דוד
המלך, וזה מקטין את קנאתו של דוד בשלמה, אמנם הכתיב הוא אלקים שיש כאן
נתינה נפרדת אל שלמה, ודו"ק בזה.

ואדניהו ירא מפני שלמה וגו' (א, נ).

ירא מפני
שלמה לאחר
שימלוך

ולא נתכנה בשם מלך, ובפסוק נא כתיב "הנה אדוניהו ירא את המלך שלמה,
וגם אמר אדניהו ישבע לי היום המלך שלמה", הזכיר שם מלכות עליו, ובפסוק נב
שוב כתיב "ויאמר שלמה" בלא הזכרת שם מלך עליו, ובפסוק נג נכתב "וישלח
המלך שלמה וגו' ויבא וישתחו למלך שלמה", ושוב כתיב שם "ויאמר לו שלמה"
בלא תואר שם מלך, וצריך עיון בכל זה.

והנה באמת צריך עיון מפני מה ירא היה אדוניהו משלמה, והרי בו לא מרד
כלל שהרי עדיין לא היה שלמה מלך כאשר אדוניהו התנשא למלוך, ולכאורה נראה
דגם בדוד לא מרד, שהרי בנו של דוד הוא וסבר שהוא הראוי להמשיך המלוכה
אחריו, אמנם בזה אפשר, דאדוניהו נתכוין למלוך מיד בחיי דוד, וזאת מרידה בדוד,

דהבא טבא" מלשון חיפוי, וכן מתפרש ב"ויצפהו" דכתיב בכלי המשכן, ועיין.

ומקוה סחרי המלך יקחו מקוה במחיר (י, כח).

הנה לא היו מוציאי' אותם אלא ברשות המלך ואותו הכח נתן פרעה לשלמה ולרוב המצא הסוסים והשש במצרים לא יהיה האדם רשאי לרכוב על סוס או ללבוש בגדי שש אם לא מרשות המלך כדי שיוכר בין השרים ובין העבדים והנה הרצון בזה כי מוצא הסוסים ממצרים ומוצא המקוה הכל חי' לשלמה וזכר כי סוחרי המלך שלמה היו לוקחים מקוה במחיר מעם מצרים כי המוצא היה לשלמה.

עיין בירד"ק שהביא כמהלך פירוש זה בשם אביו, וז"ל: ואדוני אבי ז"ל פירש כי פרעה נתן לשלמה מוצא הסוסים והוא כי לא יוציאו ממצרים סוסים אלא ברשות המלך ונותנין המוציאים למלך דמים בהוצאת הסוסים ואותו המוצא נתן פרעה לשלמה ושלמה היה מוכר אותו לסוחרים לשנה במחיר ידוע היו לוקחין מהמלך מקוה המוצא כלומר קבוץ כל המוצא ביחד והם היו במצרים והיו לוקחין מחיר המוצא על יד כמו שהיו מוציאים מלכי הארץ הסוסים ממצרים, עיי"ש.

והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות (יא, א).

ואף על פי שנקבותיה' לא נאסרו לבא בקהל כמו שבארנו שם הנה לא היה ראוי למלך שיבא בהן כי הזרע שיהי' לו מהן א"א שיהיה שלם מאד וכבר היה ראוי לשלמה שידקדק מאד

שיהיה זרעו שלם עם ה' כדי שיתקיים לו הברית שכרת השם לדוד אביו להתקיים לו המלוכה תמיד אם ישמרו בניו תורתו.

הנה למעשה כל מלכי יהודה [ובאמת עד משיח צדקנו] הם מנעמה העמונית עיין בגמרא (יבמות עז, א) דמבואר שבענין נעמה העמונית, זרעה להמשך בית דוד היה לכתחילה, ובהמשך דברי הרלב"ג גינה את ענין נעמה העמונית וצ"ע.

עבד לשלמה וירם יד במלך (יא, כו). והנה בזה הטא ירבעם לשלמה בשני צדדין האחד מפני שגנהו על מעשיו והוכיחו עליהם והשנית שלא חלק לו כבוד אך קראו בשמו ואמר שלמה בנה את המלוא וכן קרא דוד בשמו ולא קרא אחד מהם מלך.

כבר בריש הכתוב כתב כן הרלב"ג, והנה אין במלך דכתיב בכתוב מחובר אל שלמה, והוא מדוקדק בטעמי המקרא, דתיבת המלך מוטעמת באתנחתא.

ויבקש שלמה להמית את ירבעם ויקם ירבעם ויברח מצרים אל שישק מלך מצרים (יא, מ).

עוד ספר שעל מה שאמר ירבעם כנגד שלמה רצה שלמה להמיתו והוצרך לברוח אל מצרים עד מות שלמה, הנה זה הוא באור הדברים הצריכים אל באור במה שהבאנו באורו בזה המקום, ואולם התועלות המגיעים ממנו הנה, התועלת הראשון הוא להודיע שאין הכונה בקרבנות ההזבחה וההקטרה אך הכונה בהם הוא מה שיעידו עליו מסודות המציאות אשר יעמדו עליו המיוחדים לזאת העבודה

וישכב דוד עם אבותיו

"וישכב דוד עם אבותיו ויקבר בעיר דוד" (מלכים א' ב, י), רש"י בריש פרשת ויחי (בראשית מז, ל) פירש דשכיבתי עם אבותי דכתיב אצל יעקב אבינו שם, קאי על הגויעה ולא על הקבורה כדמבואר בקרא שם, והוכיח זאת רש"י דשכיבה היינו גויעה מקרא דידן כאן במלכים, דכתיב וישכב דוד עם אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד, עיין שם.

והנה יש לעיין, אחר ששייכו את מיתת דוד אל אבותיו אמאי לא נקבר עם אבותיו, ובאמת אצל יעקב דכתיב "ושכבתי עם אבותי" שהיא הגויעה כפירוש רש"י שם, כתיב גם "וקברתני בקבורתם", וקצת נראה דשייכות המיתה אל האבות, משייכת את המת גם לקבורת האבות, ומאי שנא דוד המלך בזה מיעקב אבינו.

דוד היה צריך להקבר במערת המכפלה להשלמת המרכבה אך נכלל בקבורת אדם הראשון

ואשר נראה בזה דהנה בזוהר הקדוש פרשת ויחי (דף רעה, ב) איתא, "הא קושיא הכא דתנינן אבהן אינון חתיכא קדישא ורתיכא לאו פחות מארבע, ותנינן קודשא בריך הוא אחבר למלכא דוד בהדיהו ואיתעבידו רתיכא שלימתא, הדא הוא דכתיב אבן מאסו הבונים וגו' דדוד מלכא אתחבר למהוי רתיכא שלימתא בהדיהו, אי הכי דוד בעיא לאתקברא בגו אבהן ויהוי קרית ארבע בהדיה, מאי טעמא לא אתקבר בהדיהו, אלא דוד אתר מתתקן הוה ליה כדקא יאות ומאן הוא ציון לאתחברא ליה כחדא, ואדם דאתקבר בגו אבהן הא אינון אתקברו בהדיה בגין דאיהו מלך קדמאא הוה ואתעבר מיניה מלכו ואתיהב לדוד מלכא ומיומוי דאדם איתקיים דוד מלכא, דאדם אלף שנין אתגזיר עלוי ואתעברו מיניה שבעין שנין יומוי דדוד מלכא".

ומבואר דודאי דוד היה צריך להקבר במערת המכפלה, שהוא צריך להשלים את המרכבה - מרכבת האבות, אבל כיון דאדם הראשון הוא המלך הראשון ומלכות דוד נמשכה ממלכות אדם הראשון שהרי שבעים שנות דוד משנותיו של אדם הראשון ניתנו לו, ואם כן קבורתו דאדם הראשון במערת המכפלה היא המשלמת את שלימות המרכבה של האבות, וכלול בזה גם דוד המלך שהוא חלק מאדם הראשון.

דוד המלך קיבל שנותיו מהאבות הקדושים לתיקון שנותיו שקיבל מאדם הראשון אחר החטא

ברם, מצינו בזוהר הקדוש שדוד המלך קיבל שנותיו מהאבות הקדושים, והוא בזוהר הקדוש פרשת וישלח (דף קסח, א) אחר שנתבאר שם דשבעים שנותיו של דוד הם משנותיו של אדם הראשון, אמרו שם, "תו אבהן שבקו ליה מחייהון כל חד וחד, אברהם שבק ליה וכן יעקב ויוסף וכו' ודאי אברהם שבק ליה חמש שנים דהוה ליה לאתקיימא מאה ותמנין שנים, ואתקיים מאה ושבעין וחמש שנים חסרין חמש, יעקב הוי ליה לאיתקיימא בעלמא כיומי דאברהם ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנים חסרין תמניא ועשרין, אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו ליה מחייהון תלתין ותלת שנים, יוסף דאתקיים מאה ועשר שנים הוי ליה לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנים כיומי דיעקב וחסר מנהון תלתין ושבע שנים, הא שבעין שנים דשבקו ליה לדוד מלכא לאיתקיימא בהון, ובהו אתקיים דוד בכל אינון שנים דשבקו ליה אבהון וכו'", עיין שם עוד. ובעצם נתינת אדם הראשון לדוד שבעים משנותיו, כבר כתוב זאת בבמדבר רבה (פרשה יד אות יב), ועיין עוד זוהר הקדוש בראשית (דף נה.).

והנה יש לעיין מה הוצרך דוד ליקח שנים לחייו מהאבות אחר שכבר היו לו אותם השנים מאדם הראשון. מיהו מרהיטת הזוהר הקדוש מבואר דשנות האבות הצטרפו לשנות אדם הראשון למלאות את שבעים שנותיו של דוד, אמנם הדברים טעונים ביאור.

ואפשר דהנה אדם הראשון הרי חטא, וחטא זה גרם חסרון והעדר באיכות שנותיו של אדם הראשון, וממילא אותם שבעים שנה של דוד המלך שנלקחו מתוך שנותיו של אדם הראשון אחר החטא, היה בהם חסרון והוצרכו לתיקון, ויש להוסיף בזה עוד דמלכותו של דוד המלך נמשכה מתוך מלכותו של אדם הראשון שהיה מלך קדמא כלשון הזוהר הקדוש שם, ואפשר שכאשר חטא אדם הראשון נפגמה מלכותו, ואם כן נמשך לדוד המלך מלכות פגומה, הצריכה תיקון והשלמה, ואשר על כן היה צריך תוספת מחודשת של שבעים שנים מחודשים ומתוקנים מתוך שנותם של האבות הקדושים.

האבות נקברו בקבר אדם הראשון שתקנו את חטאו

עוד יש להוסיף בזה, דאותו פגם של אדם הראשון תיקנו זאת האבות, וזהו אם כן שקבורים הם בקבר אדם הראשון, שנקברו עמו על מנת לתקנו, ועיין בראשית רבה (פרשה יד אות 1), "אמר רבי לוי האדם הגדול בענקים זה אברהם למה קורא אותו גדול שהיה ראוי להבראות קודם לאדם הראשון אלא אמר הקדוש ברוך הוא שמא יקלקל, ואין מי שיבא לתקן אחריו, אלא הריני בורא את האדם תחילה שאם יקלקל יבא אברהם ויתקן".

ואם כן, שנותיו של דוד שקיבל מאדם הראשון ניתקנו על ידי האבות הקדושים שהם תיקנו את חטאו של אדם הראשון, וכשאדם הראשון ניתקן ממילא נתתקנו גם אותם שבעים שנה שניתן לדוד על ידי אדם הראשון. ונראה לומר בזה דאיתם שבעים שנה של דוד, ניתקנו באופן ישיר על ידי השנים שנחסכו מן האבות, מלבד מה שנתקנו כל שנותיו של אדם הראשון על ידי האבות הקדושים, ועיין בזה.

יסודה של מלכות בית דוד הועמדה בחברון דוקא שהוא מקום קבורת האבות

ונראה להאיר בזה, דהנה דוד המלך מלך בראשונה בחברון כדכתיב (שמואל ב ב, ג - ד), ופשר הדבר שפתח דוד את מלכותו דוקא בחברון, מבואר בזה הקדוש פרשת לך לך (דף עט, ב) דאמרו שם "בגין דדוד לית ליה לקבל מלכותא אלא עד דיתחבר באבהן דאינון בחברון וכדין בהו יקבל מלכותא, ועל דא אתעכב תמן שבע שנין בגין דיקבל מלכותא כדקאי יאות".

ומבואר דיסודה של מלכות בית דוד הועמדה בחברון דוקא, מקום קבורת האבות דוקא, כדי שיתחבר דוד המלך לאבות הקבורים שם. ולהאמור הדברים פשוטים, שהרי כל מציאות חייו של דוד המלך מהאבות הוא, [אלא שיש להעיר דמציאות חייו גם מאדם הראשון באה, וגם משום זה צריך שתתחיל מלכותו של דוד בחברון, שהרי גם אדם הראשון קבור שם].

ויש להוסיף בזה עוד מדברי הזוהר הקדוש פרשת מקץ (דף קצז, א) דאיתא שם, "תא חזי מלכותא קדישא לא קביל מלכותא שלימתא עד דאתחבר באבהן בגין דקודשא בריך הוא עבד לה למלכו עלאה לאתנהרא מרזא דאבהן וכו'", גם בזה מבואר דמלכות בישראל והיינו מלכות בית דוד אינה אלא כאשר היא מתחברת באבות, ומבואר שם בזוהר הקדוש קודם לכן דקודשא בריך הוא עבד מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא, וכאן איתא דקודשא בריך הוא עבד לה למלכו עלאה לאתנהרא מרזא דאבהן, ולכאורה מבואר, דגם מלכותא דרקייעא צריכה למלכותא דארעא, היינו לאורם של האבות הקדושים, ועיין בזה היטב.

ושורש מלכות האבות היא מאברהם אבינו, ומבואר זאת בתורה בשעת קניית אברהם אבינו את מערת המכפלה אשר בחברון, שכתוב שאמרו לו בני חת לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו" (בראשית כג, ו), ובגמרא בשבת (דף קה, א) אמרו "מלך נתתיך באומות", וברש"י, "נשיא אלקים אתה בתוכנו", ושם בפרשת לך לך (כג, יז) "ויקם שדה עפרון וגו'", ופירש רש"י שם, "ויקם, תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך".

ספר

משנת טוביה

פסחים

חידושים ביאורים ובירורים
בסוגיות הגמ' והמפרשים
מהם שיעורי הלכה שנאמרו בישיבה

מתורת

מרן ראש הישיבה

הגאון האמיתי

רבי זלמן בהגאון הק' רבי טוביה זללה"ה רוטברג

ישיבת בית מאיר - בני ברק

סיון תשע"ט

המאיר
מכון תורני
שע"י ישיבת "בית מאיר"
בני ברק

כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

יו"ל ע"י מכון המאיר
דבורה הנביאה 9 בני ברק
03-618-7176
054-8456262

ספר זה יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות

בשער

מה נכבד היום, יום הגלות נגלית אורה של תורה - תורת אבינו מורינו ורבינו רועינו עטרת ראשנו ותפארתנו הגאון האמיתי זצלה"ה. והנה אאמו"ר זצ"ל בלימודו היה נחית למעמקי הסוגיות, בפרטו על הנימים היותר דקים שבהם, ואזון שומעת תקשיב לשירת התורה המופלאה הבוקעת מתורתו היחודית.

וכאשר מעומק המושג ומקוצר המשיג אין אור תורת אאמו"ר מסורה לכל, נטלנו על עצמנו להעמיד תורה זו בקרן אורה של מסירה לרבים, ישוטטו רבים ותרבה הדעת, [וכמובן, יתכן דלא ירדנו בכל מקום היטב לסוף דעת אאמו"ר זצ"ל, ואם שגינו אתנו תלין משוגתינו].

ואחר שיצא לאור עולם במתכונת זו הספר על מסכת גיטין, זכינו לאור חדש על מסכת פסחים, שבס"ד יאיר את עיני הלומדים והעוסקים במסכת זו, כה יתן ד' בחילנו להשלים לסדר את כל כתביו על הש"ס, וגם לרבות לסדר בסידור חדש את ספריו הנדפסים מכבר.

הברכה וההודאה לנכדי רחומאי הג"ר מאיר אדלשטיין שליט"א, אשר ברוחב בינתו ערך והעמיד את הספר כולו, כאשר בעומק הבנתו ירד לסוף דעת אאמו"ר זצ"ל וקבע הדברים על מתכונתם, ישא ברכה מאת ד' עם ביתו וזרעו, זרע ברך ד' יחיו לאוי"ט להצלחת נצח.

וממקור הברכות 'בורך הרה"ג ר' עזיאל שרעבי שליט"א, אשר נושא על שכמו את ההדרת כתבי אאמו"ר זצ"ל במסירות מופלאה, ואשר מנווט ומכוון את "מכון המאיר" שעל יד הישיבה כיד ד' הטובה עליו, ישא ברכה מאת ד' עם ביתו וזרעו זרע ברך ד', יחיו לאוי"ט.

ונשית בזה ברכות מאליפות מקרב לב, לחבר תלמידי רבינו זצ"ל, המסולאים בפז, בתורה וביראה ובכל מדה נכונה, שהטו שכמם בנפש חפצה למשא הספר.

ובכאן המקום לקדם בברכה את "מכון המאיר" אשר הועמד לעריכת כתבי התורה והמוסר והמחשבה של מרביצי התורה והמוסר בישיבתנו הק'. ובראש עריכת כתביו של מרן ראש הישיבה זצלה"ה, ובהם [מלבד כתבי ההלכה] כתביו הרבים בדברי חכמה ומוסר והשכל ודעת ביראת ד' טהורה, שהי' משים אותם על לבות שומעים להלהיבם באהבתו ויראתו ית"ש.

ויתברכו חבר תלמידי החכמים שליט"א העוסקים בזה, וחפץ ד' בידם יצלח, להגדיל תורה ולהאדירה.

וביחוד יש לציין את הגאון רבי צבי מרגלי שליט"א ואת הג"ר יעקב שטרנשוס שליט"א ואת הרה"ג ר' גמליאל סטמבולי שליט"א ואת הרה"ג ר' נתנאל סגל שליט"א ואת הרה"ג ר' אריאל מתתיהו שליט"א, יתברכו כולם ממעון הברכות לכל טוב סלה ונחת עולמים.

ער"ח שנתנה בו תורה תשע"ט

צבי בלאאמו"ר זצלה"ה רוטברג

תוכן הענינים

מג	תפילת ר' נחוניא בן הקנה.....	פתיחה
	★ תפילה בית המדרש בכניסתו ★ תפילה - פתח לתורה ★ תפילת בית המדרש ביציאתו.	
מז	בגדרי בדיקת וביטול חמץ.....	סימן א
	ב. בדברי הר"ן בביאור שיטת רש"י בטעם הבדיקה ★ ג. ביאור הפני יהושע בדעת רש"י ★ ד. בדברי רבי עקיבא איגר אם בביטול מהני דברים שבלב ★ ה. ביאור הר"ן בגדר ביטול חמץ ★ ו. דן לבאר בדעת הר"ן דביטול מדין הפקר הוא, ומקשה ע"ז ★ ז. מבאר דעיקר ענין הביטול הוא להחשיבו כעפרא, אלא דממילא נעשה הפקר.	
לב	בגדר ביטול חמץ - שיטת הרמב"ן.....	סימן ב
	ב. בדברי הר"ן בביאור שיטת רש"י בטעם הבדיקה ★ ג. ביאור הפני יהושע בדעת רש"י ★ ד. בדברי רבי עקיבא איגר אם בביטול מהני דברים שבלב ★ ה. ביאור הר"ן בגדר ביטול חמץ ★ ו. דן לבאר בדעת הר"ן דביטול מדין הפקר הוא, ומקשה ע"ז ★ ז. מבאר דעיקר ענין הביטול הוא להחשיבו כעפרא, אלא דממילא נעשה הפקר ★ ב. דברי הרמב"ן דביטול מועיל משום שהחמץ אינו ברשותו ולולי שעשאו הכתוב ★ ג. מבאר על פי זה דהעיקר תלוי ב"ברשותו" ולא ב"שלו" ★ ד. דברי הרמב"ן דגם לר"י הגלילי דחמץ מותר בהנאה הרי הוא מתייאש ממנו ★ ה. מסתפק האם לרבי יוסי הגלילי גדר הביטול הוא מטעם ייאוש, ולא כמו שביאר הרמב"ן לעיל, ומקשה ע"ז ★ ה. מוכיח בגדר איסור בל יראה דאם אינו עומד לאכילה אינו עובר, וביאור דברי הרמב"ן עפ"ז ★ בדברי הגרש"ש בגדר עשאו הכתוב ברשותו.	
לט	ביטול בחמץ ידוע.....	סימן ג
	ב. שיטת הראב"ד בסוגיא דככר בכור, וביטול בחמץ ידוע ★ ג. בגדר ביטול חמץ, וביאור שיטת הראב"ד על פי זה ★ ד. ידון אם הלאו דבל יראה והעשה דתשביתו תלויין בהדדי ★ ה. מבאר דאם כבר ביטל ואחר כך נעשה החמץ ידוע אינו עובר עליו, ומיישב קושיות הפרי חדש עפ"ז ★ ו. בביאור סוגיית הגמרא בדף ו' דהבודק צריך שיבטל, וישוב קושיית הצ"ח.	

- סימן ד** **ביטול בחמץ ידוע - שיטת הרמב"ם** **מו**
- ב. הגירסאות ברמב"ם אם מועיל ביטול בחמץ ידוע ★ ג. מקשה למה ר"י מצריך שריפה הא בביטול סגי ★ ד. דן אם לר"י גם מהני ביטול לקיום תשביתו, ודברי הר"ן בזה ★ ה. הקושיות על הגירסא דלא מהני ביטול בחמץ ידוע ★ ו. בדין ככר בבור, ודברי המגדל עוז התמוהים ★ ז. מבאר גדר איסור כל יראה, ויסוד ענין ביטול ★ ח. מחדש עפ"ז דביטול בחמץ ידוע מהני גם לשיטת הרמב"ם בככר בבור ★ ט. דברי רבינו מנוח שמחלק אם החמץ לפניו או שהטמינו לענין ביטול.
- סימן ה** **בגדדי ביטול חמץ, וחמץ שאינו ידוע, ובזמן חלות הביטול** **נה**
- ב. הוכחת הכסף משנה מדברי הרמב"ם בהלכות ברכות בדין ביטול בחמץ ידוע, ותמיהה ע"ז ★ ג. מביא דברי הצ"ח על הוכחת הכסף משנה ★ ד. חוקר אימתי חל הביטול אם מיד או בהגעת זמן האיסור ★ ה. מיישב על פי זה הוכחת הכסף משנה הנ"ל ★ ו. דן בקושיית הכסף משנה מהא דמהני ביטול במוצא גלוסקא ★ ז. קושיית הצ"ח בסוגיית הגמרא בדף ר', ויישוב ע"ז.
- סימן ו** **בדין השוכר בכל יראה, ובביטול החמץ** **סא**
- ב. דברי המהרש"ל והמגן אברהם אם השוכר עובר בכל יראה ★ ג. מבאר דכל יראה אינו תלוי רק בבעלות הממונית ★ ד. בביאור דברי ר' אלעזר דחמץ עשאו הכתוב כברשותו, ודברי רש"י שם ★ ה. בגדר ביטול חמץ, ותולה בשיטות הראשונים האם מועיל ביטול בחמץ שהוא "ברשותו" ★ ו. בדברי הפוסקים דבספיקא מבטל השוכר, ובדין ביטול בלב ★ ז. מבאר דנידון הסוגיא אינו תלוי אם שכירות קניא - בדברי הפנ"י
- סימן ז** **בדין משכיר ושוכר לענין עבירת כל יראה וביטול חמץ** **סז**
- מקשה דלכאורה חובת הבדיקה על מי שעובר בכל יראה ★ ביאור הקובץ שעורים על פי שיטת רש"י דישראל עובר על חמץ של ישראל אחר שברשותו ★ מקשה דאם השוכר מבטל מוכרח שהוא בעל החמץ ולא משום עבירת כל יראה בלבד ★ מבאר דגם המשכיר עובר מלבד השוכר ★ בדברי המגן אברהם שהמשכיר מבטל ★ מבאר דברי המאירי שאין שניהם עוברים בכל יראה, ועל מי חובת הביטול ★ תמיהה בדברי המאירי, ומחדש דגם בלא עבירת כל יראה חייב לבטל ★ שיטת רבינו דוד ששניהם אינם עוברים ואינם יכולים לבטל החמץ ★ תמיהה בדברי המקור חיים דהשוכר אינו זוכה בחמץ כל זמן שאינו ידוע, ומכל מקום חייב לבטל.

- בענין ביטול ובדיקת השוכר** עג סימן ח
- דברי המגן אברהם שהשוכר מבטל, ותמיהה ע"ז ★ ביאור המקור חיים בדברי המגן אברהם, ומקשה על דבריו ★ מביא הפלוגתא בגדר ביטול חמץ, ומבאר דברי המגן אברהם עפ"י ★ ביאור דברי רש"י בדף ד' עפ"י ★ מבאר נידון הגמרא לדמות חיוב שוכר במזוזה ובכל יראה לשיטת רש"י ★ מדקדק לשון הגמרא דביטול אינו מטעם הפקר ★ בביאור דין שכירות קניא לענין חמץ ★ דברי המאירי בדף ד' בדין ביטול השוכר והמשכיר.
- בדין חמץ של אחרים לענין בל יראה** פ סימן ט
- ב. קושיית התוס' מאי שנא חלה מחמץ, ותמיהת השאגת אריה ע"ז ★ ג. מבאר שיטת התוס' כרש"י שעובר על חמץ של ישראל אחר ★ ד. דן אם עובר גם בחמץ הפקר, וביאור שיטת הגאון דלא מהני ביטול בחמץ ידוע עפ"י ★ ה. חוקר בגדר המיעוט עריסותיכם בחלה אם ממעט גם הפקר, ודברי הגר"ח והמקור חיים בזה.
- חמץ של הקדש שהייב באחריותו** פה סימן י
- מקשה על דברי הירושלמי שמבואר דדוקא לרבי שמעון עובר משום חיוב אחריות, דגם לרבנן גלי קרא דכממון דמי בחמץ ★ מביא תירוצי האחרונים דהקדש בכל מקום שהוא חשיב ברשותו, ומקשה ע"ז ★ מבאר דבהקדש לא נתפס רשות אחרת על רשות ההקדש, ולכן שומר אינו עובר משום "ברשותו" ★ בביאור הילפותא דלא ימצא אם גלי קרא דכממון דמי, או דין מחודש שעובר גם בלא גורם לממון ★ דברי הירושלמי על חמץ הנמצא בפלטיא, וביאור האור שמח ★ מבאר על פי זה דדוקא בחמץ של הקדש עובר בפלטיא ולא בקבלת אחריות.
- בדין קבלת אחריות וגורם לממון** צ סימן יא
- נידון הסוגיא בגורם לממון, ובקיבל שמירה על החמץ ★ מבאר גדר קבלת אחריות ושומר, וגדר חיוב שוכר בביעור חמץ ★ שיטת הרמב"ם דגוי אנס חשיב קבלת אחריות ★ קושיית הט"ז לשיטת הרמב"ם דא"כ איצטריך לא ימצא לחידוש זה, ויישוב ע"ז.
- בסוגיא דיחד לו בית - שיטת רש"י** צה סימן יב
- קושיות התוס' על פירש"י, ודברי הרמב"ן בזה ★ מביא דברי רש"י בפרשת בא ודברי הרמב"ן בזה ★ מבאר דין שומר בכל יראה ודין קבלת אחריות ★ מבאר

עפ"י השק"ט דהסוגיא אם שכירות קניא ★ בדין חמצו של נכרי ברשות ישראל לשיטת רש"י, וחמצו של ישראל אחר ★ בדין שמירה לעכו"ם אם חייב לשמור, ואם סגי בזה לעבור בב"י.

סימן יג **בשיטת הרמב"ם בדין קבלת אחריות, ויחד לו בית** קא

דברי המגיד משנה בשיטת הרמב"ם, ומקשה ע"ז ★ בשיטת הרמב"ם אם צריך דוקא אחריות דגניבה ואבידה ★ מחדש דפליגי הסוגיות אם דין שומר לבל יראה הא משום דחשיב כשלו, או ששומר החמץ "ברשותו" ★ מבאר על פי זה דין יחד לו בית, ופסקי הרמב"ם בזה ★ מביא דברי האבן האזל בגדר שומר לענין בל יראה ★ מקשה על דבריו, דשומר אינו חשיב כבעלים, ומבאר דחשיב ברשותו ולא שלו.

סימן יד **יחד לו בית - שיטת המהר"ם חלאוה** קח

דברי המהר"ם חלאוה שדן ביחד לו בית בקבלת אחריות ★ מבאר עפ"י המבואר דחיוב אחריות ושומר הם שני דינים לענין בל יראה ★ מבאר דיסוד דינם של שומר וחיוב אחריות אחד הוא, ד"רשותו" מחייבת בחמץ ★ מקשה ע"ד המהר"ם חלאוה, דבכל שומר יש גם חיוב אחריות, ודן בשומר בלא חיובים כלל אם עובר בב"י ★ מחדש דשומר חיובו רק משום שומר ולא חיוב האחריות ★ מחדש דגורם בשומר אינו כממון, ובדברי הראב"ד ריש המפקיד.

סימן טו **קונטרס בדיני חמץ המופקד, ובגדרי בל יראה, וקבלת אחריות,**

ודין גורם לממון קיד

ב. מביא פלוגתת הגאונים ורבינו יונה מי חייב בביעור חמץ המופקד ★
ג. ראיית רבינו יונה מגניבה, וביאור הב"ח, ותמיהה ע"ז ★ ד. יבאר בחמצו של עכו"ם למה אין איסור גזילה בביעורו ★ ה. מבאר דדין ביעור חל בחפצא ולא מצוה על הגברא גרידא ★ ו. סוגיית הגמרא דיחד לו בית, ופירוש רש"י, ותמיהות הראשונים עליו ★ ז. שיטת רש"י והגר"א שישראל עובר בכל יראה על חמצו של ישראל חברו ★ ח. מבאר עפ"י סוגיא דיחד לו בית ושיטת רש"י בזה ★ ט. מקשה אמאי עובר בכל יראה בחמצו של עכו"ם הא אין שמירה לעכו"ם ★ י. מחדש בגדר איסור בל יראה שאינו תלוי רק בבעלות הממונית, אלא במצוי ברשותו ★ יא. מחדש עפ"י דגם במקום שלא יתחייב באחריות אם קיבל שמירה חשיב ברשותו ★ יב. מבאר עפ"י יסוד זה שיטת הרמב"ם בדין אנס שכופהו לשלם ★ יג. דברי הירושלמי בדין קדשים שחייב באחריותו ★ יד. מבאר דבהקדש לעולם לא חשיב ברשותו, דבכל מקום ברשות ההקדש הוא ★ טו. בשיטת ר"ת דיחד לו בית מהני גם בקבלת אחריות ★ טז. בשיטת

הרא"ש בדין חמץ ברשות אחרים, וביאור דברי המכילתא עפ"י * יז. בדין חמץ שאינו ברשותו אם עובר עליו, דברי הראשונים בזה * יח. דברי השאג"א בזה, ודעת המקור חיים דלא סגי בהוצאה מרשותו ורק בפקדון אינו עובר * יט. קושיית המקור"ח מהא דהמוצא חמץ ביו"ט לא אמרין דיפקירנו, וישוב ע"ז * כ. בקושיית המקור חיים אמאי לא אמרו דמקבל פקדונות מירשאל ג"כ אין עובר הישראל * כא. מבאר החילוק בין נפקד עכו"ם לנפקד ישראל * כב. בירור בשיטת הרמב"ם בדין חמץ של ישראל ביד הנפקד * כג. מבאר דנידון זה אם עובר המפקיד תלוי בגדר מצות תשביתו אם חל דין ביעור בהחפצא * כד. בביאור דברי הירושלמי בדין חמץ שנמצא בפלטיא * כה. בגדר עבירת השומר בכל יראה, מביא דברי האבן האזל ומקשה ע"ז.

סימן טז הערות בדין שני דברים עשאו הכתוב ברשותו קלג

מביא נידון האחרונים בחמץ שהיה אסור באיסור נוסף, וקושיית האחיעזר עפ"י * מבאר גדר עשאו ברשותו בחמץ בפסח * מבאר הטעם שלא מועיל ביטול אחר זמן איסורו * בדין עשאו הכתוב בכור ובאש * מבאר גדר המחייב באש ובבור, דבאש חיובו על ההבערה ואין צריך עשאו הכתוב.

סימן יז בדין ברכת בדיקת חמץ - שייטות הר"ן והרא"ש קלז

ב. מבאר דהבדיקה היא מצוה גמורה, ומוכיח כן מהסוגיא דדף ד' * ג. בביאור דברי הרא"ש בטעם הדבר שאין מברכין בשעת הביעור ביום י"ד * ד. ביאור הר"ן בסוגיין בגדר ברכת הבדיקה * ה. בדברי רש"י שכתב דבדיקה היינו ביעור.

סימן יח בדין ברכת בדיקת חמץ, וברכת המצות קמב

ב. סוגיית הגמרא ופסקי הרמב"ם אימתי מברכין על העשייה * ג. מקשה שהרמב"ם פוסק דלא כטעם המבואר בסוגיא * ד. מבאר שיטת הרמב"ם בביאור הסוגיא, ובגדר ברכה על מצוה הנמשכת * ה. מבאר דשני מיני ברכות יש, על ציווי הגביר, ועל קיום המצוה עצמה * ו. דן בגדר הא דאין מברכים על מצוה שבלב, ומבאר עפ"י פלוגתא דרב פפא ורב פפי בסוגיין * ז. מבאר עפ"י דנחלקו ר"פ ורב פפי רק בביעור חמץ ולא בשאר מצוות * ח. מביא דברי הפוסקים בגדר הביטול שאחר הבדיקה.

סימן יט **בדין מוצא חמץ במועד אם מברך על ביעורו** קמט

מביא דברי המגן אברהם שמסתפק אם מברך בביעור חמץ במועד, והערת הגרע"א בזה ★ מבאר ספק המגן אברהם לשיטות הראשונים בגדר ברכת הבדיקה ★ מביא דברי המגן אברהם במי שלא בירך בשעת בדיקה אם מברך בביעור ★ מיישב סתירת פסקי המגן אברהם במועד ★ מביא דברי הט"ז בדין ברכה בביעור שאחר ביטול ★ מבאר החילוק לדעת הט"ז מחיוב בדיקת חמץ אחר הפסח.

סימן כ **בדין ברכת הפרשת תרו"מ, ובגדר שליחות בתרומה** קנד

מביא שיטת הר"ן שהחילוק בנוסח הברכה תלוי אם אפשר לעשות על ידי שליח ★ מקשה על דברי הר"ן מברכת המילה, ומביא השיטות אם יש שליחות במילה ★ מבאר גורי שליחות וזכיה בכל התורה, ודין הפרשת תרומה בזכיה עפ"י ★ מבאר שיטת הראשונים דאין זכיה בקידושי אשה ★ מבאר עפ"י דברי הר"ן שבתרומה צריך דעת בעלים ממש.

סימן כא **בדיני ספיקות בבדיקת חמץ** קנט

מביא מחלוקת הראשונים אם ספק בבדיקה לחומרא או לקולא, וביאור הרא"ה בבדיקה החמירו ★ מביא פסקי הרמב"ם בספיקות בבדיקה, ודברי המ"מ והט"ז בזה ★ מבאר דין חזקה של הכרעה, וחזקת הנהגה בלא הכרעה ★ מבאר עפ"י פסקי הרמב"ם בבדיקת חמץ בספיקות ומחלק בין הכרעה להנהגה ★ מקשה על הרמב"ם שלא חילק בחמץ אם הספק בא בבת אחת או בזאח"ז כמו בשני שבילין, ויישוב ע"ז ★ מבאר דברי הלבוש דשאני אומר הוא בגדר הכרעה ★ מביא קושית הקוב"ש ע"ד המ"מ דחתיכה משתי חתיכות איקבע איסורא.

סימן כב **בגדי מצות תשביתו, ובדין אפר חמץ** קסז

ב. דן אם מצות תשביתו היא קודם זמן האיסור ★ ג. מקשה דאם תשביתו הוא ביטול, מה צריך לביעור דמפרר הא לא גרע מביטול ★ ד. אם מהני ביטול בחמץ ידוע, ודברי הכסף משנה בזה ★ ה. יבואר האם אפר חמץ דינו כהנשרפין דאפרן מותר, ואם תלוי בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן ★ ו. דברי הגר"ח דלר"י המצוה היא בחפצא משא"כ לרבנן ★ ז. בשיטת הרמב"ם אם תשביתו הוא קודם זמן האיסור ★ ח. מחלק בגדר מצות תשביתו בין קודם זמן האיסור לאחר זמן האיסור ★ ט. מביא יסוד לזה מדברי החזו"א דאחר שנאסר החמץ צריך ביעור מן העולם לכו"ע ★ י. מבאר החילוק לענין פחמין בין קודם איסורו לאחר

איסורו, ובדין חרכו קודם זמנו ואחר זמנו ★ יא. דן בדברי החזו"א אם להשיטות דחמץ מותר בהנאה צריך לבער או סגי בביטול ★ יב. בגדר מצות תשביתו אם היא מצוה אגברא או בהחפצא, דברי הגר"ח והגרש"ש בזה.

סימן כג **בדין היתר הנאה בגיד הנשה, ובדין אין בגידין נותן טעם**..... קעח

מביא פסקי הרמב"ם בדין נותן טעם בגידין והיתר הנאה בגיד הנשה, והקושיות בסתירת דבריו ★ מביא תירוץ השער המלך דגיד הנשה אחשביה רחמנא לאכילה, ומקשה על דבריו ★ מבאר גדרי אוכל לקבלת טומאה, ודברי הרשב"א בגדר נותן טעם בגידין ★ מבאר שיש דברים שאין עליהם תורת אוכל, ויש דברים שאינם עומדים לאכילה, ודקדוק לשון הרמב"ם עפ"י ★ מביא דברי הגרע"א בגדר איסור אכילה ואיסור הנאה בגיד הנשה, ומפלפל בדבריו ★ מיישב קושיית השעה"מ בסתירת פסקי הרמב"ם הנ"ל ★ מביא תירוץ הגרע"א על סתירת פסקי הרמב"ם, עפ"י דמהרש"ל דשלא כדרך ופחות מכשיעור דאין אחד להם לדעת ר"ש ★ מביא קושיית הפנ"י דנילף היתר הנאה מטריפה, ודן בדבריו, ומביא פירוש הר"ח בסוגיין.

סימן כד **בדיני אכילה והנאה שלא כדרך**..... קעז

מבאר החילוק בין הנאה לאכילה לענין שלא כדרך ★ מוכיח מהסוגיא דגם באיסור אכילה צריך דוקא דרך הנאתו ★ מבאר דיסוד איסור אכילה הוא משום הנאה, ודברי הרמב"ם והמשנה למלך בזה ★ מבאר שיטת הרמב"ם שאין לוקין על הנאה, ודברי המ"מ דדמי לחצי שיעור ★ מבאר דגם באיסור אכילה שההנאה מותרת, יסוד האיסור הוא הנאת אכילה ★ מבאר דיסוד זה תלוי בפלוגתא דחזקיה ורבי אבהו, ומבאר סוגיית הגמ' עפ"י ★ מבאר פסקי הרמב"ם בדין אכילה והנאה שלא כדרך ★ מבאר גדר שלא כדרך בחלב חי ובעירב דברים מרים.

סימן כה **בדין נותן טעם לפגם בבשר בחלב ומלאי הכרם**..... קפז

מביא מחלוקת האחרונים אם נותן טעם לפגם מותר בבשר בחלב ★ ביאור החוות דעת לחלק בין שלא כדרך לנבילה שאינה ראויה לגר, ודיוק לזה מהרמב"ם ★ מקשה דבשיטת הרמב"ם מוכח דשלא כדרך ואינה ראויה לגר הוא דין אחד ★ מביא קושיות האחרונים על דברי החוות דעת ★ מביא דברי הגר"ח בדין נותן טעם לפגם דמותר בבשר בחלב ★ מקשה סתירת פסקי הרמב"ם בדין נבילה שאינה ראויה לגר.

סימן כו עויד בדין נותן טעם לפגם ונבילה שאינה ראויה לגר..... רג

מבאר הפלוגתא אם נותן טעם לפגם מותר ★ מסתפק בנבילה שאינה ראויה לגר והשביחה אחר כך אם דינה כנבילה, ובדברי הר"ן בעבודה זרה בדינא דנותן טעם לפגם ★ מביא סוגיית הגמרא בבכורות בדיני נבילה שאינה ראויה לגר ואינה ראויה לכלב, ובדברי התוס' שם ★ מביא דברי הנודע ביהודה בביאור התוס', ומבאר באופן אחר ★ מביא דברי החוות דעת דנותן טעם לפגם מותר גם במקום שאין צריך אכילה כדרך, ובשיטת הרמב"ם בזה ★ מביא דברי הגר"ח בביאור דין נותן טעם לפגם ★ בשיטת הרמב"ם שאין לוקין על הנאה, ובדברי המגיד משנה בזה.

סימן כז בדיני מוזהר בלבישת והעלאת מלאים, ובכל התורה..... ריב

מבאר גדרי איסור לבישה והעלאת ככלאים ★ מבאר דין כוונה בכלאים הוא מעצם האיסור, וביאור דברי הר"ן בחולין על פי זה ★ מבאר גדר אפשר וגדר כוונה שהוא התייחסות המעשה ★ מביא דברי הגמרא בשבת דכוונה בכלאים תליא בדין כוונה בכל התורה ★ מביא סוגיית הגמ' ביבמות ושיטת רש"י שם וקושיית הראשונים ע"ז, ומיישב שיטת רש"י דכלאים שאני ★ מבאר יסוד פלוגתת תרי לישני בדין לא אפשר ומכין, ומיישב בזה שיטת רש"י ★ מקשה מסוגיית הגמרא בשבת על ביאור זה ★ מחדש דאביי ורבא נחלקו ביסוד דין כוונה בכל התורה, ומבאר על פי זה פלוגתת אביי ורבא ללישנא בתרא.

סימן כח בדין מעילה בקול ומראה, ובריח הקטורת, ובהנאת צילו של היכל..... רכ

דברי התוס' בדין מעילה שלא כדרך, וקושיא על זה ★ מביא פירוש רבינו חננאל והמאירי בהא דאין מועלין בצל ההיכל ★ בדין מעילה בריח הקטורת, אם ריח דינו כקול ומראה ★ מבאר גדר מעילה דהנאה, וביאור דין קול מראה וריח על פי זה ★ מבאר דקטורת עומדת לריחה, ואחר שעלתה תמרתה נתקיים דינה ★ מביא דברי התוס' שדנו אם יש מעילה בדשן הקטורת, ומבאר החילוק בין ריח הקטורת לדשן הקטורת עצמה ★ מבאר הא דההיכל לתוכו עשוי, דהנאת צל היא דבר שאין בו ממש, ומקשה על זה מדברי הרמב"ם ★ בדין קול של כלי הקדש, ומעילה בשופר של עולה ★ מבאר גדר נעשית מצותו בקדשים ובקטורת.

סימן כט בדין מוכרי מסות, והנאה בלבישה והעלאת בכלאים..... רל

מביא סתירת פסקי הרמב"ם אם שעטנו אסור בלא כוונת הנאה ★ ביאור הכסף משנה שהרמב"ם מחלק בין לבישה להעלאת ★ מבאר שהרמב"ם דקדק כן

מלשון המשנה אין עראי לכלאים ★ מבאר גדר איסור כלאים, בלבישה ובהעלאה ★ ביאור על פי זה בדין עשרה בגדים, ומבריש את המכס ★ ביאור סוגיית הגמרא ביבמות לשיטת הרמב"ם ★ בקושיית הבית הלוי דבגדי כהונה אין בהם הנאה דמצוות לאו ליהנות ניתנו ★ ביאור פסקי הרמב"ם בדיני לבישה והעלאה בכלאים ★ מבאר טעם ההיתר לעשות תכריכין למת מכלאים.

סימן ל **בדין זה וזה גורם, ושבח עצים בפת** רלט

מביא דברי התוס' שדימו נטיעת אגוז של ערלה לזה וזה גורם דתנור, ודן לחלק בזה ★ חוקר בדין שבח עצים בפת אם נחשב שיש את האיסור עצמו בעין ★ מחלק על פי זה בין ערלה לזה וזה גורם דסוגיין, ומביא דברי החזון איש בזה ★ מבאר דברי תוס' בע"ז על פי הנ"ל ★ מביא שיטת הרמב"ן בע"ז בגדרי זה וזה גורם שאינו אלא כששניהם ענין אחד ★ מבאר שיטת הרמב"ם שאם גרף האש הפת מותרת, ודברי המאירי בזה ★ ביאור שיטת הרמב"ן בדין שבח עצים בפת, וביאור דברי התוס' בסוגיין על פי זה ★ מביא דברי הרא"ש בסוגיין שמחלק בין ערלה לזה וזה גורם דסוגיין, וביאור החזון איש בדבריו, ומבאר כונת הרא"ש באופן אחר ★ מביא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם נוטעין לכתחילה בצל אשירה, וקושיית הגרא"ז על דברי הרמב"ן, ומבאר שיטת הרמב"ן.

סימן לא **בדין זה וזה גורם בעבודה וזה בחמץ בפסח ובכל התורה** רמט

מביא שיטת הרמ"ה דפת שנאפית בעצי עבודה וזה אסורה, ואם צריך אבוקה כנגדו לאסור, ודברי הבית יוסף בזה ★ מביא שיטת המגן אברהם דבחמץ זה וזה גורם מותר, ודברי הגר"א בזה ★ מבאר שיטת הרמ"ה דבעבודה וזה אם נתפס שם עבודה וזה אסור מדין לא ידבק בידך ★ בביאור דברי הרמ"ה בבגד שנארג מעבודה וזה, ודברי הט"ז והש"ך בזה ★ מבאר דגם להרמ"ה יש היתר זה וזה גורם בעבודה וזה, ונפקא מינה בתנור שאין בו שבח עצים ★ מבאר דברי הטור שכתב דתנור חדש יותץ, והערת הבית יוסף עבודה וזה.

סימן לב **בביאור שיטת הרמב"ם בדיני זה וזה גורם** רנו

סימן לג **בדין שימור במצה** רנט

ב. דברי רש"י ותוס' בביאור דברי רבה ורב יוסף ★ ג. בדין מחשבה לשם מצה ולשם תודה ★ ד. מבאר גדר שימור במצה אם עיקרו שלא יחמיץ ★ ה. מבאר דרבה ורב יוסף נחלקו אם צריך שימור לשם מצה או דסגי בשמירה מחימוץ ★ ו. מביא דברי הירושלמי שמדמה מצה ישנה לסוכה ישנה, ומקשה ע"ז ★

ז. מבאר שיטת הירושלמי בביאור פלוגתת רבה ורב יוסף ★ ח. מביא דברי הגר"ח בביאור דין שימור במצה.

סימן לד **בדין גדול עומד על גביו במצה, ובדין סתמא לשמה** רסז

ב. מחלוקת הפוסקים אם בטחינה מהני גדול עומד על גביו ★ ג. שיטת רב האי גאון דבמצה מהני גדול עומד על גביו גם בלישה ואפיה ★ ד. מבאר שיטת רב האי על פי מחלוקת רבה ורב יוסף בדין לחמי תודה ★ ד. לשמה דמצה חלוק מגדר לשמה בכל התורה ★ ה. מבאר על פי זה דברי ה"ז שמחלק בין טחינה לאפיה ★ ו. מביא דברי הריטב"א והרא"ה בדין גדול עומד על גביו במצה ★ ז. מבאר דברי הריטב"א דנכרי מופקע לגמרי מעשיית לשמה, ודברי הגר"ח בזה ★ ח. מוכיח דסתמא מהני בלשמה דמצה ★ ט. מביא דברי המשנה ברורה והחזו"א בדין סתמא במצה.

סימן לה **בדין חמץ ושאור, לאכילה ולביעור** עדד

א. מביא שיטות הרמב"ם והראב"ד בשאור שאינו ראוי לאכילה ★ ב. מביא סוגיית הגמ' בדין פת שעיפשה ★ ג. מביא דברי הר"ן והרמב"ם בדין חמץ שאינו ראוי לאכילת אדם ולאכילת כלב ★ ד. שיטת הראב"ד לחלק בין חמץ לשאור, ומבאר שיש ב' פלוגות בזה ★ ה. מקשה על שיטת הרמב"ם והר"ן שמחלקים שאם אין השאור ראוי לאכילת כלב אין חייבים עליו, ודברי המנחת ברוך בזה ★ ו. מביא קושיית האחיעזר על הרמב"ם ממשנה דכלים, ומבאר עפ"י גדר איסורי בל יראה ובל ימצא ★ ז. ביאור הרמב"ם לפי זה ★ ח. מביא חילוק הביאור הלכה אם אינו ראוי לאכילה מחמת חימוצו או שנתעפש ★ ט. מביא שיטת הכסף משנה בדעת הראב"ד דשאור שנפסל מאכילת כלב חייב בביעור, אבל לא על אכילתו, ומבאר דבריו.

סימן לו **ברכת האור במוצאי שבת ובמוצאי יוה"כ** רפג

טעם ברכת האור במוצ"ש ובמוצאי יוה"כ ★ חיזור אחר נר במוצ"ש ובמוצאי יוה"כ ★ ברכת האור סמוך להבדלה ★ עובר לעשייתן בברכת האור ★ נר שלא שבת במוצאי יוה"כ שחל בשבת ★ שיטת הריטב"א בגדר ברכת הנר ואמאי אינה ברכת הנהנין ★ מוצאי יוה"כ שחל בשבת להריטב"א והרא"ה ★ מחלוקת הראב"ד והריטב"א במצוה לחזור על האור במוצאי יוה"כ ★ בשיטת השו"ע ★ בבאור שיטות הראשונים דבמוצאי יוה"כ שחל

בשבת מהני נר שהודלק מחדש ★ מה בין עמוד שני דנר ביה"כ לעמוד שני דנר שהודלק במוצאי יום הכיפורים ★ עמוד שני דנר בית הכנסת במוצאי שבת.

סימן לו **בדין זמן תפילת המנחה**..... **רצא**

מביא פסקי הרמב"ם בזמני מנחה גדולה וקטנה, ומקשה בטעם קביעות זמנים אלו ★ בגדר תקנת תפלה, כנגד התמיד או תקנת האבות ★ מבאר שיטת הרמב"ם דיסוד התפילה מתקנת האבות, וקביעות זמני התפילה כנגד הקרבנות ★ בביאור שיטת רבי יהודה שתפילת המנחה עד פלג, ודברי התוס' שמנחה כנגד הקטורת נתקנה ★ מבאר דברי הרמב"ם שאפשר להתפלל מנחה גדולה וגם קטנה אחת חובה ואחת רשות ★ בדין תשלומי תפילת המנחה.

סימן לח **בדין קדימת התמיד לשאר קרבנות**..... **רצט**

קושיית התוס' למה צריך קרא לקדימת התמיד, תיפוק ליה דהוא תדיר, ומבאר דהם שני דינים נפרדים ★ מביא דברי התוס' במנחות דבשחיטה אין להקדים התמיד, ותמיהות החזון איש על זה ★ מביא פסקי הרמב"ם בדינא דקדימת התמיד, ועבר ושחט שאינו תדיר, ומבאר חילוק הלשונות באיסור שחיטה זריקה ★ בדין קדימת תמיד לפסח ועבר ושחט פסח קודם ★ ביאור האחרונים דקדימת תמיד לפסח אינו רק משום תדיר ולכן אפילו שחט לא יגמור.

סימן לט **בדין איסור הקרבה אחר תמיד של בין הערבים**..... **דש**

מביא נידון התוס' אם איסור הקרבה אחר התמיד מעכב, ומקשה על זה, ודברי התוס' במנחות (מט, ב) בזה ★ מחדש דאין האיסור רק בהקטרה אלא הזריקה אינה מתרת האימורין אחר התמיד ★ מביא ספק החזון איש אם דינא דנתותרו הוא גם בשחיטה בלא זריקה, ושיטת הרמב"ם בזה ★ מבאר דברי התוס' במנחות שהקשו דאין הקטרה מעכבת, גם להצד דאין פסול מן התורה אחר התמיד ★ מבאר שיטת הרמב"ם במה שכתב דאין שוחטין אף על פי שהאיסור בהקטרה ★ מביא הוכחת התוס' במנחות דאין הקרבן נפסל מהא דעשה דפסח דוחה איסור הקרבה אחר התמיד, ודן בדבריהם ★ מביא קושיית התוס' בשבת היאך הכהנים עוברים בעשה דהשלמה לצורך הבעלים, ומיישב על פי הנ"ל.

סימן מ **בדין מחוסר כפורים בערב הפסח ובשאר ימות השנה**

ובגדר איסור הקרבה אחר התמיד..... **שיג**

בדעת רש"י שאכילת הבעלים בקדשים מצוה, ושיטת הרמב"ם בזה ★ בביאור מחלוקת תנא קמא ורבי ישמעאל אם מחוסר כפורים בכל השנה מקריב אחר

התמיד ★ מקשה בטעם ההיתר דהעלאה לראש המזבח, אם הפסול הוא בעבודות הדם ★ בשיטות הראשונים אם דברי רב פפא אליבא דמאן דאמר לינה מועלת ★ בביאור פלוגתת רב חסדא ורב פפא, אם נחלקו בגדר עשה דהשלמה ★ מבאר גדר דינא דאין עשה דוחה עשה, ומבאר על פי זה דדוקא במקום מצות אכילת קדשים מעלה לראש המזבח ★ מבאר דברי התוס' שהוכיחו מהא דדחי עשה דהשלמה שאין הקרבן נפסל, ודברי הקהלות יעקב בזה.

סימן מא **ביאור שיטת הרמב"ם בדין מחוסר כפורים בערב הפסח ובשאר ימות השנה, וגדר עשה דהשלמה** שב

מבאר פלוגתת ת"ק ורבי ישמעאל בשאר ימות השנה ★ מבאר הפלוגתא אם לינה מועלת בראש המזבח, ושיטת רש"י בזה ודברי החזו"א ★ מבאר גדר איסור הקטרה. ועפ"י ביאור הסוגיא ★ בדברי המאירי בביאור המחלוקת אם מעלה ומלינה בראש המזבח.

סימן מב **בענין מהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ובדין בשר שאסור באכילה** שמח

מבאר החילוק בין נטמאו אימורין לאיסור הקטרה אחר התמיד ★ ביאור דברי התוס' אימתי אכילת הבשר מעכבת כפרה ★ מקשה על דברי התוס', דבהקדמה אחר התמיד גם כן אין הבשר ראוי לאכילה ★ מביא ביאור בדברי התוס' דעשה דהשלמה לא אלים מאכילת קדשים, וביאור הדברים ★ מבאר שיטת הרמב"ם שלא הביא דאכילה מעכבת כפרת הבעלים ★ דברי החזו"ן איש בביאור שיטת התוס', ודן ליישב דברי הרמב"ם על פי זה ★ מבאר דין זריקה שלא במקומו דחשיב יש בשר, ואין אכילה מעכבת כפרה.

סימן מג **בדין אכילת בשר לכפרת הבעלים** [וביאור סוגיא דיבמות דף צ, א] שלז

מביא סוגיית הגמרא ביבמות בדין דם שנטמא וזרקו לשיטת רש"י, ודברי התוס' בפסחים ★ מבאר גדר אכילה מעכבת כפרה. וחוקר אם צריך אכילת כל הבשר או כזית ★ גירסת הר"ח ביבמות שם, ודברי הרמב"ן והרשב"א בזה ★ מביא קושיית הקרן אורה על פירוש הר"ח, ותירוצו על זה ★ מביא תמיהת הקרן אורה דלהרבינו חננאל לא נתכפרו בעלים כלל בדם שנטמא ואין זו עקירה, ויישוב קושיתו ★ מבאר תירוצו הגמרא שב ואל תעשה שאני, ודברי הריטב"א והמאירי בזה ★ בדין נתינת שמן שבכפו על ראש המצורע, אימתי הוא מעכב.

סימן מד **בגדרי מחשבת שלא לשמה בקדשים** **שדמ**

מביא ביאור הקרן אורה בטעם פסול לשם חולין, ודן בדבריו ★ מקשה על סוגית הגמרא בזבחים שדימו קדשים לגט לענין לשם חולין ★ מביא דברי רש"י שנראה דשלא לשמה אינו פסול כהגרי"ז ★ דן בכמה אופנים בביאור דין שלא לשמה בקדשים ★ מבאר נידון הסוגיא בזבחים בגדר פסול שלא לשמה ★ מבאר דשני עניני סתמא לשמה יש בקדשים, וביאור דין סתמא בפרת חטאת ★ מבאר החילוק אם לשם חולין כשר מסברא דלאו מינה או מקרא דלא יחללו ★ מחדש דברי רש"י דהלשמה נעקר אינם למסקנת הסוגיא, ודן על פי זה בביאור דברי רש"י במנחות דף מח ★ דן במחשבת שלא לשם קרבן אם דמי למחשבת לשם חולין או כשר לגמרי.

סימן מה **בדין פסח וחטאת שלא לשמה, ולשם חולין** **שנג**

מביא פסקי הרמב"ם בשוחט חטאת ופסח לשם חולין, וסוגיות הגמ' בזבחים בזה ★ ביאור דברי הרמב"ן במלחמות התמוהים דלשם חולין מרצה ★ מביא יסוד הגרי"ז בגדר פסול שלא לשמה, ודן בזה בשיטת רש"י ★ מבאר דברי רש"י גם לפי דרך הגרי"ז ★ בגדרי מחשבת לשם חולין אם הוא משום עקירת לשמה או פסול מחשבה ★ מבאר דבחטאת נתחדש דבמחשבה נעקר הלשמה, וביאור דברי הרמב"ם בדין סתמא בחטאת ★ מבאר דין פסח לשם חולין דפסול ★ מבאר באופן נוסף גדר כשר ואינו מרצה במחשבת לשם חולין ★ חוקר בשאר הזבחים אם גם בהם לשם חולין אינו מרצה, ודברי הרשב"א והגרע"א בזה ★ מבאר עוד דשאר זבחים אין בהם אלא חסרון מחשבה ולא פסול מחשבה ★ בגדר דין פסח בשאר ימות השנה שלמים, דפסח יש בו שם שלמים.

סימן מו **בדין פסח ששחטו לשמו ושלא לשמו, ובדין תפוס לשון ראשון, ובדיני עקירה לשלמים** **שסג**

מביא דברי התוס' דהספק הוא גם לר"מ ומקשה על זה ★ מביא דברי הגר"א הורו"ק והחזו"א בביאור דברי התוס' ★ מבאר מהלך הסוגיא עפ"י דברי הגרי"ז בגדר מחשבת שלא לשמה ★ מבאר עפ"י דברי התוס', ומיישב קושיית המהרש"א על דבריהם ★ מבאר דברי השיטמ"ק בריש זבחים בגדר פסח שלא בזמנו.

סימן מז **בדין פסח שלא בזמנו לשמו ושלא לשמו, ובגדר שלא לשמה בקדשים** שעא

מביא סוגיית הגמ' לדמות פסח שלא בזמנו לפסול שלא לשמו ומקשה ע"ז ★
מביא מחלוקת הראשונים אם שחט לשם פסח שלא בזמנו פסול ★ מבאר דברי
רבא בסוגיא עפ"י דברי הגרי"ז בגדר שלא לשמה בקרבנות ★ מביא שיטת
רש"י בגדר פסול שלא לשמה ★ חוקר אם לשמה ושלא לשמה פסול בכל
התורה, ודברי התוס' במנחות והקוב"ש בזה.

סימן מח **בדין עקירה בפסח שלא בזמנו, בשוחט בסתמא ובשוחט לשם פסח,**
ובגדרי מותר הפסח שעז

מביא דעת המאירי דשחטו לשם פסח פסול אף על פי שאין צריך עקירה, ודברי
רש"י ותוס' בזה ★ מבאר דפסח יש בו גם קדושת שלמים, ומבאר דברי המאירי
על פי זה ★ מביא קושיית החזון איש על דברי המאירי מרב דימי בסוגיין,
ומיישב על פי המבואר ★ מביא סוגיית הגמרא לקמן דאי אין צריך עקירה טעון
עיבור צורה, וקושיית האחרונים על רש"י והמאירי ★ מבאר דדברי המאירי
תלויין אם פסח שלא בזמנו צריך עקירה, ומיישב על פי זה קושיא
הנ"ל ★ מביא תירוץ האבן האזל דגם לרש"י והמאירי לא חשיב פסולו
בגופו ★ בדיני מותר הפסח ופסח שעברה שנתו.

סימן מט **בדין עקירה בפסח קודם זמנו ואחר זמנו - שיטת הרמב"ם** שפד

מביא שיטת התוס' דפסח בדין עקירה קודם זמנו, ובשיטת הרמב"ם בזה. ומביא
דברי הצ"ח בביאור שי' הרמב"ם ★ מקשה בסתירת פסקי הרמב"ם בדין
עקירה בפסח שלא בזמנו ★ ביאור הסוגיא בדף ע"ג בפסח שלא בזמנו, ודברי
הצ"ח בזה.

סימן נ **בדין שחטו למולים על מנת שיתכפרו ערלים, ובגדר מחשבין מעבודה לעבודה** .. שפט

מביא פלוגתת התוס' והרמב"ם אם יש מחשבת ערלים בזריקה ★ מביא קושיית
המנחת ברוך מדין מחשבין מעבודה לעבודה ★ מבאר גדר מחשבת ערלים
בשחיטה לשיטת התוס', וגדר קרבן פסח שעיקרו לאכילה ★ בביאור שיטת
הרמב"ם בגדר מחשבת מעבודה לעבודה ★ מביא דלשמו ושלא לשמו לשיטת
הירושלמי מחשבין מעבודה לעבודה ופסולו כדין ★ בדברי הפני משה שמחלק
אם קדמה מחשבת לאוכליו או שלא לאוכליו.

סימן נא **בדין פיוגול בחצי מתיר, ובשאר מחשבות הפוסלות בקדשים** שצו

מוכיח מהסוגיא שהמחלוקת אם יש פסול בחצי מתיר היא בכל פסולי מחשבה
 ★ מקשה על זה מהא דבריש זבחים משמע דבשלא לשמה לכולי עלמא פסול
 בחצי מתיר ★ מדייק מדברי הרמב"ם שהביא דין זה דחצי מתיר רק בפיוגול ★
 מביא פסקי הרמב"ם בשחט למולים וערלים בחצי מתיר ★ מביא סוגיית הגמרא
 במנחות ודברי התוס' בזבחים דבכל מחשבות אין פסול בחצי מתיר ★ מחלק
 דשלא לשמה יסודו חסרון לשמה ולכן חצי מתיר פסול בו ★ מביא דברי האור
 שמח שמחלק בין פיוגול לשלא לשמה.

סימן נב **בשיטת הרמב"ם בדין מחשבת ערלים בפסח** תב

מביא דברי הגר"ח בביאור מחלוקת הרמב"ם והתוס' אם יש מחשבת ערלים
 בזריקה עצמה ★ מבאר בדעת התוס' לחלק בין שאר קרבנות לקרבן פסח
 שעיקרו לאכילה.

סימן נג **בדין מחשבת מולים וערלים, ובדיני חצי מתיר בפיוגול ושלא לשמה** תה

חוקר בכל פסולי מחשבה אם חצי מתיר פוסל, וראיה לזה ממחשבת שלא לשמה
 בפסח ★ מביא דברי האור שמח והאחיעזר אם חצי מתיר פוסל בשלא
 לשמה ★ מבאר על פי דברי הגרי"ז דשלא לשמה הוא מחשבת הפוסלת, ומחלק
 על פי זה בין מחשבת ערלים לשלא לשמה ★ מוכיח דהמחלוקת בחצי מתיר
 היא בכל פסולי מחשבה ★ מחלק בין קרבן פסח לשאר קרבנות במחשבה בחצי
 מתיר ★ מחדש דרוקא מחשבת ערלים אינה פוסלת בחצי מתיר דומיא דפיוגול.

סימן נד **בגדר חגיגת ארבעה עשר** תי

ב. דברי הרמב"ם בטעם הדין שאין יוצאין חגיגת ט"ו בחגיגת י"ד ★ ג. מבאר
 גדר קרבן דחגיגת י"ד אליבא דבן דורתאי ★ ד. מבאר על פי זה דברי הרמב"ם
 שכתב דמפני שהחגיגה רשות אין יוצאין בה חגיגת ט"ו ★ ה. מבאר הוכחת
 הגמרא דחגיגת י"ד רשות ★ ו. מיישב קושיית התוס' על שיטת רש"י בביאור
 דינא דבן דורתאי ★ ז. מבאר גדר חגיגת י"ד רשות, אם מן התורה או מדרבנן,
 ושיטת התוס' והרמב"ם בזה.

סימן נה **בדין ערל כטמא בפסח, ובאכילת תרומה ומעשר שני** תטז

קושיית התוס' שעל פסול לפסח מדין טמא לר"ע דערל כטמא, וביאור תירוצם
 ★ חוקר מהי הטומאה שיש לערל אם הוא כטמא, ומיישב עפ"י קושיית התוס',
 ומביא דברי התוס' בזבחים בזה ★ תירוצ הגרי"ז על קושיית התוס', שפסול

ערל נאמר קודם פרשת טמאים ★ מביא דברי התוס' בחגיגה שמחלקים דערל כטמא דוקא בראיה משום דמאיס ★ מבאר פסקי הרמב"ם בדין ערל כטמא.

סימן נו

בדין חגיגה שישחטה מערב יום טוב, ובגדר חגיגת י"ד..... תכא

מביא דברי התוס' דחגיגה אינה קריבה בערב יום טוב, ודברי הרמב"ם והראב"ד בזה ★ מביא דברי האחרונים שגרסו בדברי הראב"ד דחגיגה אינה קריבה ב"ד אלא בט"ו ★ מבאר גדר חגיגת ארבעה עשר, לדעת בן תימא, ומבאר הפלוגתא אם רשות או חובה ★ מבאר על פי זה שיטת הרמב"ם והראב"ד בגדר חגיגת י"ד ★ בכיזור דברי הראב"ד דיכול להתנות על החגיגה, ודעת הרמב"ם בזה.

סימן נז

בדיני טמאין בפסח ראשון ושני..... תכו

מביא פלוגתת רב ורב כהנא במחצה טהורין ומחצה טמאין, ודברי התוס' בזה ★ מביא פסקי הרמב"ם בדחיית הפסח ברובן זבין ומיעוטן טמאי מתים, ומקשה ע"ז ★ חוקר אם צריך עשיית רוב הציבור בראשון, או דסגי בכל הקרבה בראשון ★ מבאר שיטת הרמב"ם בנידון הנ"ל, ומקשה ע"ז מדברי רב כהנא בלישנא קמא, ויישוב ע"ז ★ מבאר דשני דינים הם מה שאין ציבור נדחין ומה שאין עושין שני אם לא היה ראשון, ובדין נבנה הבית בין ראשון לשני.

סימן נח

בדין טמא מת וטמא שרץ בעשיית הפסח..... תלא

מביא פסקי הרמב"ם בדין טמא שרץ בפסח והתמיהות בדבריו ★ דעות האחרונים דשיטת הרמב"ם שאין שוחטין על טמא שרץ מדרכנן ★ מבאר טעם פסול טומאה בקרבן פסח ושאר קרבנות ★ מבאר דעת רבי עקיבא דערל כטמא, וגדר פסול טומאה בפסח ★ מביא קושיית התוס' (בדף סט, ב) דערל יכול למול ולתקן את עצמו, ותירוק הגרא"מ הורוויץ על זה, ומיישב דברי התוס' ★ מיישב על פי המבואר פסקי הרמב"ם בדין טמא שרץ בעשיית הפסח ובהא דאינו משלים לרוב ★ מביא דברי הצ"ח ברוב טמאי מתים, אם גם טמא שרץ מקריב, וכיזור הדברים ★ מביא שיטת הרמב"ם דטמא מת שטבל אין עושה פסח, ודברי הגר"ח בזה.

סימן נט

בגדר מצות אכילת חרוסת..... תלח

סימן א

נגדרי בדיקת וביטול חמץ

פסחים דף ב, א מתניתין, אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. וכתב רש"י, בודקין, שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא עכ"ל.

ובתוס' (ד"ה אור כתבו על זה) פירש הקונטרס שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמרא הבודק צריך שיבטל, ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל. ונראה לר"י דאף על גב דסגי בביטול בעלמא הצריכו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבוא לאוכלו. וכן משמע לקמן דבעי רבא ככר בשמי קורה וכו', או דלמא זימנין דנפל ואתי למיכליה עכ"ד התוס'.

ולכאורה מדברי הגמרא הללו בדף י' שמבואר דבעינן לבער בשביל שלא יבוא לאוכלו, הרי הוא מפורש כדברי התוס' דזהו טעם הבדיקה והביעור, ואם כן מהיכי תיתי דטעם הבדיקה שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא.

ב. בדברי הר"ן בביאור שיטת רש"י בטעם הבדיקה ויעויין בר"ן בריש מכילתין שכתב וזה לשונו, בודקין את החמץ, פירש"י שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, והקשו בתוספות דהא קיימא לן דבביטול בעלמא סגי וכו'. ויש לומר דמדאורייתא בחד מיניהו סגי

כלומר או בבדיקה או בביטול בדדיקה לחודה נמי מהניא כדאמרינן עלה בגמרא לאור הנר מנא לן ופשטינא לה מקרא, אלמא בדדיקה נמי מדאורייתא היא, וכל שבדק מן התורה אינו צריך לבטל, הילכך שפיר איכא למימר בדדיקה אתי כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, שמה שהצריכו חכמים ביטול אחר הבדיקה אינו אלא מדבריהם שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה כדאיתא בגמרא, עכ"ל הר"ן.

וביאור דברי הר"ן לכאורה הוא, דכיון דמן התורה סגי גם בבדיקה בלא ביטול, אם כן שפיר אמרו במתניתין דבודקין שלא לעבור בבל יראה ובל ימצא, דבאמת גם זה לחוד מהני שלא לעבור בב"י ובב"י. ומה דבעינן ביטול אינו אלא תקנה דרבנן שיבטל אחר הבדיקה.

אולם עדיין צריך ביאור, דאם כן אמאי הוצרכה המשנה לומר דין הבדיקה דלא לעבור בב"י וכמו שכתב רש"י, והרי סוף סוף מחוייב גם לבטל אחר הבדיקה, ואם כן בבל יראה ובל ימצא אינו עובר מחמת הביטול שבלאו הכי חייב לעשותו.

ולכאורה כונת הר"ן, דהמשנה שאמרה דבודקין את החמץ, מיירי קודם שנתקנה תקנת ביטול אחר הבדיקה שמא

אלא מפני שביטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות, ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק ביטול והצריכוהו בדיקה וביעור וכו'.

ד. בדברי רבי עקיבא איגר אם בביטול מהני דברים שבלב

ובתשובות הגרע"א (סימן כג) כתב להקשות על זה, דלכאורה מאי איכפת לן שלא נתכוין לבטל בלב שלם, והרי קיימא לן דדברים שבלב אינם דברים, וכל שאומר בפיו בהדיא שהוא מבטל חמצו הרי ממילא חל הביטול, גם אם לא עשה זאת בלב שלם.

ותירץ בזה הגרע"א בזה"ל, וצריך לומר, כיון דבאמת לשון ביטול לא הוי הפקר ממש רק גילוי דעת למה שבלבו, שאינו חושבו ושנחשב לו כעפרא, וכיון דאנו דנין על מה שבלבו, דהיינו בדרך גילוי מילתא מה שבעדעתו, ואם בדעתו אינו כן אין הביטול כלום, ואפשר שזהו שמדקדק הר"ן בלשונו הזהב, "שביטול זה תלוי במחשבתן" והיינו כנ"ל. ואם כן יש לנו טעמא רבא דהפקר עדיף מביטול דבהפקר ודאי יצא החמץ מרשותו דלו יהא דהיה בלבו בהיפוך הוי דברים שבלב, עכ"ל הגרע"א.

הנה מדברי הגרע"א נראה שנקט, דביטול חמץ לדעת הר"ן לא הוי כהפקר דעלמא, ועל כן ביאר דדברים שעיקרם בלב צריכין לדון על מחשבת לבו, והיינו דאף על גב דודאי כל חלות בעי דעת והפקר בלא דעת

ימצא גלוסקא יפה וכו'. וזהו שכתב רש"י דהבדיקה מהני שלא לעבור בב"י ובב"י כיון דאיירי קודם תקנת הביטול.

אולם זה דוחק, שהרי בגמרא דף ד, ב אמרינן דהכל נאמנין על ביעור חמץ, ומפרשינן התם הטעם כיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי והבדיקה רק מדרבנן היא הימנוהו רבנן בדרבנן עיין שם. ומשמע דהברייתא שאמרה הכל נאמנין מיירי אחר שכבר היה תקנה לבטל החמץ, ואם כן גם מתניתין לכאורה מיירי אחר תקנת הביטול גם אחר שכבר בדק, ושוב אין הבדיקה שלא לעבור בב"י ובב"י.

ג. ביאור הפני יהושע בדעת רש"י

ויעויין בפני יהושע בריש מסכתין, שכתב ליישב דבאמת מיירי אחר שתקנו ביטול ואין הכי נמי הביטול מהני שלא לעבור בכל יראה ובכל ימצא, אלא דבאמת הרי הר"ן גופיה להלן שם כתב דפעמים שאין הביטול בלב שלם ולא מהני ביטולו [ויבואר עוד להלן בזה], ועל כן גם טעם הבדיקה הוא מהאי טעמא, דשמא לא ביטל בלב שלם ונמצא דעובר בכל יראה ובל ימצא ולכן הצריכוהו בדיקה, דנמצא דהבדיקה מצילתו מאיסור בל יראה ובל ימצא דאורייתא עיין שם בדבריו.

והנה בעיקר הדבר שכתב הפני יהושע, מקורו בדברי הר"ן שם להלן, שאחר שכתב דביטול אינו כהפקר טעמים [ונבאר בזה להלן בע"ה], כתב בזה הלשון,

אינו כלום, אבל בזה אמרינן דמה שאמר בפיו זו הדעת הגמורה שלו ומה שחושב בלבו לא איכפת לן, אבל דברים שכל עיקרם הם מחשבת לבו וכגון לגבי ביטול חמץ שעניינו שלא להחשיב את החמץ, בזה לא אמרינן דהוי דברים שבלב ואזלינן בתר מחשבת לבו. אמנם אם ביטול היה כהפקר הרי שוב קשה למה אם בלבו חשב שלא יהא ביטול מהני מחשבתו. אכן באמת עיקר דברי הר"ן צריכין בירור טובא, וכאשר יבואר.

ה. ביאור הר"ן בגדר ביטול חמץ

וזה לשון הר"ן בביאור ענין ביטול חמץ, ומהו ענין ביטול זה מוכח בגמרא, גבי הא דאמרינן הבודק צריך שיבטל, דביטול מדין הפקר הוא, והיינו דמייתנין עלה ההיא דסופי תאנים דההיא מתורת הפקר נגעו בה. ואף על גב דהפקר כי האי גוונא לא מהני, דודאי מאן דאמר בנכסי ידיה דלבטלו ולהוו כעפרא לא משמע דהוי הפקר. ותו דבגמרא אמרינן מבטלו בלבו, ובדאי דלענין הפקר ממונו הפקר בלבו לא מהני דברים שבלב אינם דברים. ותו למאן דאמר התם בנדרים אליבא דרבי יוסי דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאיתיה ברשות זוכה לא נפקא מרשות נותן הכי נמי בהפקר, וכיון שכן ביטול חמץ לר' יוסי היכי מהני מדין הפקר והא לא אתי לרשות זוכה.

אלא היינו טעמא דנדי דמאי דהוי ברשותו של איניש לא מצי מפקר ליה כי היא גוונא, חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו,

ומשום הכי בגלויי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגוויה כלל סגי וכו'. עכ"ד הר"ן.

הנה בתחילת דבריו פתח שהוא מדין הפקר, ושוב כתב דהפקר לא מהני כהאי גוונא מכמה טעמים, ועל כן פירש דמהני שמגלה דעתו שאינו רוצה את החמץ כיון שאינו ברשותו ורק דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו.

ויש לעיין, דלכאורה הרי הר"ן הביא בתחילת דבריו דמדין הפקר הוא דמהני. והוכיח כן מהא דמדמינן לה בגמרא לסופי תאנים דהתם ודאי הפקר הוא. ושוב הקשה על זה, וכתב דאינו אלא גלוי דעתא, והרי בתחילת דבריו הוכיח שאינו כן אלא מדין הפקר נגעו בה.

וגם לענין קושיית הגרע"א הנ"ל, אי נימא דבאמת לא חזר בו הר"ן אלא סוף סוף מדין הפקר הוא שוב יקשה מאי טעמא אם בלבו לא גמר לבטל לא מהני ביטולו הרי דברים שבלב אינם דברים.

ו. דן לבאר בדעת הר"ן דביטול מדין הפקר הוא, ומקשה ע"ז

ולכאורה היה אפשר לומר, דכונת הר"ן היא, דבאמת ביטול מדין הפקר הוא, אבל אין זה ככל הפקר דעלמא שיש בו תנאים ודינים היאך חייל ההפקר, דהתם לא היה מהני לשון זה דביטול, וכן לא היה מהני ביטול בלב וכמו שהקשה הר"ן, אלא דכיון דבאמת החמץ כבר אינו ברשותו, סגי בגילוי

דעתא בעלמא ועל ידי זה נעשה הפקר ממילא, ולפי זה ביטול הוא חלות הפקר גמור, אלא דמכל מקום אין זה מעשה הפקר כמו בכל הפקר, אלא סגי גם בלשון ביטול וכן מהני בלב כיון דאינו ברשותו ורק עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו.

אכן לפי זה עדיין יקשה קושיית הגרע"א הנ"ל, דכיון דסוף סוף חלות הביטול מדין הפקר הוא, הרי זה דומה לכל הפקר דעלמא דאמרינן בזה דדברים שבלב אינם דברים, ואמאי כתב הר"ן דאם לא היתה מחשבתו גמורה לבטל לא מהני ביטולו.

וביותר יקשה לפי ביאור זה, דהנה הר"ן הרי הקשה גם מהא דבנדרים אמרינן דרבי יוסי ס"ל דהפקר לא חייל עד דאתי לרשות זוכה, ואם כן בחמץ שאינו בא לרשות אחר היכי מהני הביטול. והנה בזה לא יועיל מה שכתבנו דביטול הוא חלות הפקר גמור אלא דמעשה ההפקר חייל על ידי גילוי דעתא גרידא ולא ככל הפקר שצריך לשון הפקר וכו', דכיון דסבירא ליה לרבי יוסי דחלות ההפקר הוא רק בדאתי לרשות זוכה, הרי גם בביטול חמץ היאך יחול הפקר כיון דלא אתי לעולם לרשות זוכה.

ז. מבאר דעיקר ענין הביטול הוא להחשיבו כעפרא, אלא דממילא נעשה הפקר

והנראה בזה, דבאמת הר"ן סובר דביטול אין עניינו הפקר, אלא שאינו מחשיב את החמץ ומחשיבו כעפרא, ולא מדין הפקר הוא כלל, וכמו שכתב הר"ן דדבר

זה תלוי במחשבתן של בני אדם, וכל כן לא אמרינן בזה הכלל דדברים שבלב אינם דברים וכמו שכתב הגרע"א, דעיקר הביטול הוא בלב שאינו מחשיב את החמץ, ושפיר מה שהקשה הר"ן דאין בזה לשון ביטול, ומהני גם בלב בלא דיבור, וכן מיושב גם לדעת רבי יוסי בהפקר ויבואר עוד להלן.

ומה שכתב הר"ן בריש דבריו, דבגמרא בדף ו' מבואר דמדין הפקר נגעו בה, מהא דמיייתנן ההיא דסופי תאנים דהתם ודאי הפקר הוא, נראה לבאר, דבאמת עיקר הביטול הוא מה דמשהו את החמץ כעפרא, אלא דבזה לחודא לא סגי, דאם סוף סוף החמץ לא היה יוצא מרשותו אכתי אין בזה השבתה גמורה. ועל כן חידשה תורה דהיכא שהוא משהו את החמץ כעפרא ואינו מחשיבו, ממילא חייל על זה דין הפקר ויוצא החמץ מרשותו ונעשה מופקר לכל. באופן דנמצא לפי זה דאין הביאור כמו שכתבנו לעיל, דהוי הפקר גמור ורק שאין צריך לזה כל התנאים והדינים של עשיית הפקר. אלא העשייה שלו בהביטול היא השואת החמץ כעפרא שאינו מחשיבו, ועי"ז נעשה הפקר ממילא.

ונמצא לפי זה דבאמת חל דין הפקר על החמץ אחר הביטול, אבל אין זה משום דיש כאן מעשה הפקר או דנעשה הפקר אף על גב שלא אמר לשון הפקר גמור וכנ"ל. אלא דהעשייה שלו היא ביטול, והיינו שאינו מחשיב את החמץ ומשהו כעפרא, ורק דממילא על ידי זה יוצא מרשותו.

ואף דבעלמא לא מהני דבר זה, דמי שיאמר שאינו מחשיב את חפציו לא יהיו נעשים הפקר ממילא, על זה כתב הר"ן דבאמת חמץ אינו ברשותו של אדם, ורק דגזירת הכתוב היא שיהא כברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, וכיון שכן סגי במה שאינו מחשיבו שלא יהא ברשותו וחייל על זה דין הפקר.

ומעתה נראה דמיושב גם מה שתמה הר"ן, לדעת רבי יוסי בנדרים דהפקר לא חייל עד דאתי לרשות זוכה, היאך יהני ביטול חמץ מדין הפקר הרי לא אתי לעולם לרשות זוכה. ולפי משנ"ת יש לומר, דאף על גב דבפועל אחר הביטול נעשה החפץ הפקר, אבל אין זה שייך למעשה הביטול ידיה, דהביטול שהוא עושה בהחמץ הוא שאינו מחשיבו ולא משום הפקר כלל, ומה דממילא ע"י הביטול שאינו מחשיבו נעשה בהחמץ דין הפקר, זה שפיר מהני גם לדעת רבי יוסי.

ולפי זה צריך לומר, דמה דר"י סובר דהפקר עד דאתי לרשות זוכה, אין זה משום דלא שייך חלות הפקר כל זמן שלא הגיע לרשותו של אדם, דאם כן מאי איכפת לן שאינו פועל את ההפקר אלא התורה עשאתו, סוף סוף לא שייך הפקר כל זמן שלא הגיע לרשות אחרת. אלא הביאור בדעת ר"י היא,

דהיכא שההפקר נפעל על ידו ועשייתו, אי אפשר שיחול באופן שלא אתי לרשות זוכה. דהיכא שמפקיר ממונו ממילא יש כאן כעין הקנאה לכולי עלמא, [והארכנו בזה בשיעורים בבבא מציעא, דהפקר חשיב דעת אחרת מקנה ואין כאן מקום להאריך בזה], אבל במקום שעשייתו היא ביטול גרידא, שפיר חייל הפקר בהחמץ מכח דין התורה ודר"ק.

והנה יעויין באחיעזר (חלק ג' סימן א'), שהביא דברי השאגת אריה (סימן עז), שנקט בדברי הר"ן דביטול מדין הפקר הוא, ומה דמהני הוא משום דאינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, והיכא שגילה דעתו שאינו רוצה את החמץ לא עשאו הכתוב. ולפי זה כתב שם השאגת אריה דאם אין חידושא דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, גם לא מהני ביטול בלב, ועיין שם באחיעזר מה שכתב על זה.

אמנם לפי מה שנתבאר אין כונת הר"ן דהביטול הוא כהפקר ורק דמהני בגילוי דעתא שלא יהא עשאו הכתוב כברשותו, אלא דמשום זה חל דין הפקר על החמץ אף על גב שהעשייה שלו אינה הפקר אלא ביטול גרידא וכמו שנתבאר.

בעזהש"ת

לימד דעת

אסיפת שעורי הלכה

במסכתות

הוריות	מועד קטן	ברכות
ערכין	חגיגה	שקלים
תמורה	סוטה	ראש השנה
כריתות	סנהדרין	ביצה
מעילה	שבועות	תענית
תמיד	עבודה זרה	מגילה

אשר לימד דעת מרן ראש הישיבה
הגאון רבי צבי רומברג שליט"א
בסגל חבורה העומדים לפני ד' בלילות

מכון תורני שע"י ישיבת בית מאיר
שבט תשע"ט
שכון חזון איש, בני ברק

מכון תורני
שע"י ישיבת "בית מאיר"
בני ברק

כל הזכויות שמורות
Printed in Israel

יו"ל ע"י מכון המאיר
דבורה הנביאה 9 בני ברק
03-618-7176
054-8456262

הרב צבי רוטברג
דבורה הנביאה 10 בני ברק
טל: 03-6187078

ספר זה יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות

ישרה, מה לרחק ומה לקרב, כמה משקלה של סברא זו וכמה של אחרת, האם סברא זו מוחלטת או ניתן לדון בה, ללמד ולהרגיל את בני יהודה קשת במלחמתה של תורה.

והנה בימים אלו, כאשר הושלם מחזור משעורי מרן ראש הישיבה שליט"א במסגרת זו, עלתה במחשבה לקבץ את השיעורים אל מקום אחד. ולזאת, נטלו על עצמם מבני החבורה להסדיר את השעורים לדפוס על פי רשימות מרן שליט"א, לענדם עטרה לראשנו, ולשמר בקרבנו את דרכי ליבון הסוגיות, ולמען יעמדו ימים רבים.

ואף אמנם שיקשה למאוד להעביר בכתב את צורת ההרצאה המיוחדת - שבה טמונה עיקר הנחלת דרכי הלימוד. ומחמת כן יתכן, שדברים שנאמרו כצדדים לנדון, יהיו נראים כמסקנא דמילתא. או דברים שנרשמו כהארה בעלמא, נתחזקו ביותר בשעת אמירתם, וכל כיוצא בזה. מכל מקום, לשומעי השיעור בודאי שמורה גם המעלה המיוחדת של "למד דעת את העם". ותקותנו, שעל ידי ידיעה זו, יוכלו גם שאר הלומדים לעמוד על כך, אם מעט ואם רב, מתוך הנדפס בזה.

כאן החובה להזכיר, את העוסקים בתורת מרן שליט"א, הלא המה הרב אריאל מתתיהו שליט"א, הרב משה טוביה כהן ארזי שליט"א, הרב שלמה מינצר שליט"א. הרב עוזיאל שרעבי שליט"א, הרב נתנאל סגל שליט"א, יתברכו כולם ממעון הברכות בזה ובבא.

ומכאן תעלה ברכתנו ברכת הדיוט, קמי מרן ראש הישיבה שליט"א, כה יתן ד' וכה יוסיף לאזורו כח וגבורה, להורותנו דרכי התורה, ערוכה בכל ושמורה, בהסברה בהירה, ובטוב טעם, ללמד דעת את העם!

מכון המאיר

תוכן הענינים

ברכות

- א סימן א • בענין זמן ק"ש דערכית
- ו סימן ב • בגדרי ההלל
- יא סימן ג • בענין הקדמת תפלת מנחה למוסף ובדין תשלומין
- טו סימן ד • בגדר חיוב ברכות הנהנין
- יח סימן ה • בדין בירך על היין בורא פרי העין
- כ סימן ו • בגדר ברכת בורא נפשות, ובדין ברכה אחרונה לפחות משיעור

שקלים

- כד סימן ז • בגדר ענין משמיעין על השקלים
- כט סימן ח • בענין תורמין על העתיד ליגבות
- לד סימן ט • בדין משיחה במלך ובבן מלך

ראש השנה

- מל סימן י • באיסור חדש ובדין הקרבת העומר
- מג סימן יא • בענין קידוש החודש ע"פ הראיה
- מז סימן יב • בענין כונה במצוה, ובכונה בתלמוד תורה

ביצה

- נא סימן יג - בגדר הכנה דרבה
נה סימן יד - בענין מתוך בהוצאה ובהבערה
נח סימן מז - הזכרת יו"ט וחזה"מ החלים בשבת
סג סימן מז - בדין מכשירי אוכל נפש

תענית

- סט סימן יז - בענין השלמת שאלת טל ומטר בשומע תפילה
עג סימן יח - בגדר הארבעה תעניות
עו סימן יט - בגדר סעודה המפסקת בערב תשעה באב
עח סימן כ - בין השמשות דתשעה באב, ודין תוספת בתשעה באב
פב סימן כא - הברלה על הכוס כשחל ט"ב במוצ"ש

מגילה

- פז סימן כב - בגדר תקנת יום הפורים
צב סימן כג - בדין קטן בחיוב מגילה
צו סימן כד - בגדר ברכה דנשיאות כפים

מועד קטן

- קא סימן כה - בדין מנכש משקה מים לזרעים, ובמלאכת חורש וזורע
קו סימן כו - בגדרי איסור מלאכה בחזה"מ
קיא סימן כז - בדיני כיבוס בחול המועד

חגיגה

- קטו סימן כח - בדין במת סיני
קיט סימן כט - מקרא קודש דחולו של מועד
קכד סימן ל - בגדר טומאת ידים

סוטה

קכט	סימן לא - בענין עד אחד בסוטה
קלג	סימן לב - בגדר מנחת סוטה
קלח	סימן לג - בדין קינוי לענין כתובה, ובדין חיוב כתובה
קמב	סימן לד - בענין אמירה בכל לשון בסוטה ובשאר הנאמרים

סנהדרין

קמט	סימן לה - בדין הכופר במלוה
קנג	סימן לו - בדין בי"ד הגדול
קנח	סימן לז - בדין נאמנות עד אחד במע"ש והקדש
קסא	סימן לח - בדין דרישה וחקירה בשטר
קסד	סימן לט - בגדר כותים גירי אריות
קסט	סימן מ - בדין זוממי בת כהן ובוועלה
קעג	סימן מא - המקבלו לאלוה או אומר אלי אתה
קעז	סימן מב - גדר חיובו של בא במחתרת

שבעות

קפא	סימן מג - בענין שעיר דר"ה ושעיר דר"ח
קפה	סימן מד - בדין קרבן יולדת
קפט	סימן מה - בדין בניית בית המקדש בלילה
קצב	סימן מו - בענין שבועה שאוכל כבר זו, ובלאו שאין בו מעשה
קצח	סימן מז - בדין מושבע מפי אחרים בשבועת העדות
רג	סימן מח - בדין כפירה בממון שיש עליו שטר
רז	סימן מט - בענין שומר אבידה ובדין מפקיד מעות

עבודה זרה

ריא	סימן נ - בדין לפני אידיון של עכו"ם
ריד	סימן נא - שכירות קניא לענין אכילת עכר ובהמה בתרומה
ריח	סימן נב - בדין רוצה בקיומו בעבודה זרה ובאיסורי הנאה
רכב	סימן נג - בדין תקרובת וציפוי עבודה זרה במחומר ובבעלי חיים
רכו	סימן נד - בדין מגע עכו"ם ביין על ידי דבר אחר
רל	סימן נה - בגדר גר תושב ובדיניו

הוריות

רלה	סימן נו - הורו ב"ד שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן
רלט	סימן נז - בדין כהן מושח ובדין מרובה בגדים

ערכין

רמה	סימן נח - בגדר חיוב ערכין
רנב	סימן נט - בענין שירה בביכורים
רסא	סימן ס - כפיית המקדיש שדהו - לפרותה

תמורה

רסה	סימן סא - בגדרי תמורה
רעא	סימן סב - בגדר קרבן ציבור, ובדין חביתי כה"ג ופר כה"ג
רעז	סימן סג - בענין שינוי מקדושה לקדושה

כריתות

רפג	סימן סד - בגדר ענין כרת
רצ	סימן סה - גדר גירות ישראל בסיני
רצה	סימן סו - בענין מתעסק

מעילה

- סימן סז - בד"ץ מעילה בקדשי קדשים ששחמץ בדרום
 שא
 סימן סח - בד"ץ מיצוי חטאת העוף
 שו

תמיד

- סימן סט - בד"ץ השמירה בבית המקדש
 שיא
 סימן ע - בענין אי גגין ועליות נתקדשו
 שיד

ברכות

סימן א

בענין זמן ק"ש דערבית

הוא לילה פשיטא דהזמן הוא כל הלילה, ועל כרחק דלשיטתו היסוד הוא זמן שכיבה, וא"כ מהיכי תיתי דגם בזה פליגי עלי' רבנן ורבנן גמליאל, ואין פלוגתתן אלא האיק מגדירים זמן שכיבה, האם הוא זמן עסק שכיבה או הוא כל זמן שבנ"א שוכבים.

ואם כן הוא יש להסביר בזה דברי רש"י ריש מס' ברכות (בד"ה עד), שכתב ומשם ואילך עבר זמן דלא מיקרי תו זמן שכיבה ולא קרינן ב' ובשכבך, ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך וכו', והפנ"י נתקשה בזה דאמאי הפך רש"י הסדר ופי' סוף דברי ר"א קודם התחלת הדברים, ולהאמור רצה רש"י לפרש דהגדר הוא זמן שכיבה, וזה מוכח מסיפא דהדברים דכיון דמוגבל עד האשמורה הראשונה הרי מוכח דיסוד זמן החיוב הוא זמן שכיבה דמזה שהתחלת הזמן הוא צאה"כ אפשר דזה משום דיסוד החיוב הוא לילה, אבל אחר דמסוף הזמן מוכח דיסוד החיוב הוא זמן שכיבה סתם רש"י דזה גם טעם התחלת הזמן.

מתני' ריש ברכות מאימתי קורין את שמע בערבית וכו', יל"ע האם עיקר דין הק"ש בזה הוא דין של אמירת ק"ש בלילה, ויש חיוב אמירת ק"ש ב"פ ביום, א' ביום וא' בלילה, וגדר הדברים בזה הוא דיני יום ודיני לילה, והא דתליא זאת התורה בשכבך ובקומך. אינו אלא סימן בעלמא, או"ד דעיקר דין ק"ש תליא בבשכבך ובקומך דוקא, והיסוד אינו לילה ויום אלא זמן שכיבה וזמן קימה.

והנה לקמן ד"ט א' איכא למאן דאמר דהקורא ק"ש של ערבית אחר עמוד השחר יצא משום דאיכא איניש דעדיין ניימי בזמן זה, והנה זה פשוט דבהלכות יום ולילה אחר עמה"ש הוי יום גמור ומ"מ איכא צד דעדיין יוצאים אז בק"ש דערבית משום דאיכא איניש דניימי, וחזינן דעיקר יסוד החיוב הוא זמן שכיבה.

ובאמת לכאורה יש להוכיח כן מגוף מתני' דהנה לר"א בודאי דהגדר הוא זמן שכיבה שהרי מגביל את סוף זמן ק"ש באשמורה הראשונה, ואי הגדר

ספק אלא היא מציאות קבועה, והקביעות בזה ברורה, ודו"ק בזה.

ובזה יבואר ענין עמה"ש לק"ש של ערבית, דהנה אי הנידון הוא חפצא דזמן אין בזה שום צד לומר דשייך אז לצאת בק"ש דערבית דהרי סו"ס מציאות דיום הוא, ועבר חפצא דזמן דק"ש של ערבית, אבל אם יסוד זמן החיוב הוא הנהגת האדם, יש לדון דהנהגה מסוימת או חלקית עדיין יש עלי' שם זמן שכיבה. ולפי"ז יש להבין את דעת הרמב"ם, דגבי קדשים (בפ"ד מהל' מעשה

הקרבנות ה"ב) ס"ל דגזירת חכמים דאחר חצות אין מקריבים הוא לעיכובא, ולגבי ק"ש (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ט) ס"ל דבדיעבד מצי לקרות גם אחר חצות, ולהאמור כיון דגזרו חכמים בקדשים שלא יקריבו אחר חצות, הרי נקבע חפצא דהזמן של הקרבה עד חצות, אבל בק"ש אינה אלא גזירת הרחקה בלבד, שהרי לא שייך להפקיע כאן את זמן החיוב ולקובעו באופן אחר, שהרי אין כאן גדר זמן, אלא גדר של הנהגת שכיבה, ובמציאות איכא בכאן הנהגת שכיבה. ודו"ק בזה היטב.

והנה יל"ע בגדר ק"ש דערבית אחר עמוד השחר, דהנה כתב הרמב"ם (בפ"א מק"ש ה"י) דהקורא ק"ש של ערבית אחר שיעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה לא יצא יד"ח אא"כ הי'

ויהיה בזה נפק"מ להלכה, אם קרא ק"ש בין השמשות, דאם יסוד זמן החיוב הוא לילה, א"כ בבין השמשות הוי ספק לילה, והוי בזה נידון שאולי מספק קיים מצות ק"ש, [ואולי תליא אם חיוב ק"ש הוא דאורייתא או דרבנן]. אבל אם הנידון הוא זמן שכיבה, וזמן שכיבה אינו אלא בצאה"כ, פשיטא דלא יצא אם קרא בהש"מ, אם כי עדיין יש לדון דיסוד התחלת זמן שכיבה דבתחילת הלילה בנ"א שוכבים, ואם בין השמשות לילה הוא, ממילא זמן שכיבה הוא וצ"ע בזה.

ושו"ר בירושלמי ריש ברכות (דף א' ב') דדן הירו' בדין ספק קרא ק"ש אם יצא, והביא הירו' רא' מקרא דקודם צה"כ לא יצא, והרי קודם צה"כ ספק הוא, ומ"מ לא יצא יד"ח, ובפשוטו הי' אפשר דס"ל להירו' דיסוד ק"ש הוא לילה ואשר ע"כ בהש"מ הוי ספק לילה, אבל אפשר דשפיר ס"ל להירו' דהיסוד הוא זמן שכיבה, מ"מ הזמן שכיבה תליא בלילה, ובין השמשות כיון דספק לילה הוא הוי ספק זמן שכיבה.

איברא דיש לדון דכל יסוד ספיקות בזמן הוא רק כשהגדרה בזה הוא חפצא דהזמן, ואז יש לדון אם חפצא דהזמן כבר התחיל או כבר נגמר, אבל כשאין הגדר חפצא דהזמן אלא הקובע הוא הנהגת האדם, אין שייך בזה גדר

בלילה, אף דבהגיע עה"ש כבר לא הי' אונן אינו קורא אחר עה"ש, משום דהפטור מן החיוב אין לו דין תשלומין, איברא דדחוק לומר דזוהי כונת הכ"מ במש"כ דנמסר הדבר לחכמים, ועדיין צ"ע, איברא דראיתי בפנ"י לקמן (ד"ט א' ד"ה אמר ר"מ ב"ח וכו' בסופו) שכתב באמת דגדר קריאת שמע דערבית אחר עה"ש הוא בגדר תשלומין ע"ש.

ברם, הנה בעלמא מצאנו לגדר תשלומין בתפילה ושם איכא תשלומין לתפילת ערבית בזמן המסולק לגמרי מערבית, שהרי איכא בשחרית תשלומין לערבית וכן בערבית איכא תשלומין למנחה, אבל תשלומין דבכאן בק"ש לא מצאנו אלא בזמן דעדיין יש לו שייכות מסוימת לענין ערבית, והוא קודם הנה"ח.

ובפשוטו החילוק הוא דבתפילה איכא דינא להתפלל ג"פ ביום, ומחולק הסדר לפי זמני היום, ובערבית איכא תפילה ששמה תפילת ערבית מפאת שסדרה נקבע בזמן ערבית ונתחדש שתפילה ששמה תפילת ערבית אפשר להשלימה גם בשחרית, אבל ק"ש של ערבית אין הוא רק שם בעלמא של ק"ש של ערבית, אלא יסודה הוא ענין קבלת עומ"ש בשעת שכיבה, ואם אין זה זמן שכיבה ליכא כלל לענין זה, ואשר ע"כ בק"ש אין שייך תשלומין אלא בזמן שיש

אנוס וכו'. וצ"ב מהו א"כ גדר זמן זה דאחר עה"ש, דאם זמן ק"ש הוא מאי שנא בין אנוס למזיד, ובכ"מ שם כתב שהתורה אמרה בשכבך בשעה שבנ"א שוכבים, מסרה הדבר לחכמים שיפרשו עד אימתי הוי זמן שכיבה, והם אמרו דעיקר זמן שכיבה הוי עד שיעלה עה"ש ולפיכך זמן קריאה בזמן הזה שוה לכל אדם אפי' למזידים, ולפי שאחר שעלה עה"ש קודם שתנן החמה איכא אינשי דגני בההיא שעתא, אמרו דאכתי הוי זמן שכיבה לגבי אנוסין, אבל למזידין אמרו דכיון דרוב בנ"א קמים באותה שעה לא מיקרי תו זמן שכיבה, ועדיין הדברים טעונים ביאור.

ולבאורה הי' מקום לדון דהזמן שבין עה"ש לנץ החמה אינו אלא זמן שנקבע ע"י חכמים לתשלומין לק"ש, ואשר ע"כ מי שהזיד לא תיקנו לו חכמים תשלומין, ומי שנאנס תיקנו לו חכמים זמן לתשלומין, ולפ"ז אנוס שיש לו תשלומין הוא אנוס שלא נפקע מחמת אונסו מחיוב ק"ש, אלא מחמת אונסו לא עלה בידו לקיים את חיובו בק"ש, אבל מי שאונסו הפקיע ממנו את חיוב הק"ש א"כ פשיטא דאין שייך אצלו תשלומין, דכל גדר תשלומין ענינו להשלים חיובו שנתחייב בו בזמנו, אבל אם בזמנו הי' מופקע מהחיוב תו אין בזה גדר תשלומין, וא"כ מי שהי' אונן וכדומה

כלל וממילא א"א שיתחייב בק"ש דערבית אחר עה"ש. ופשוט.

ואפשר דזהו כונת הכ"מ דנמסר הדבר לחכמים עד היכן איכא עדיין שם דזמן שכיבה כדי לקרות ק"ש, אבל זה פשיטא דהחויב של ק"ש אינו אלא בזמן שכיבה ממש וזה עד עה"ש. ודו"ק.

והנה לכל האמור לעיל יל"ע בנדון חדש, באם מצי מי שכבר קרא ק"ש בזמנה להוציא אחר עה"ש את מי שעדיין לא קרא ק"ש באונס, [אם נימא דמצינן להוציא בק"ש מדין שומע כעונה וצ"ע בזה] דלכאורה הענין תלוי במה שדנו בזה לעיל, דאם נימא דיסוד קריאת שמע דערבית אחר עה"ש מדין תשלומין הוא, ואין זה כלל זמן דק"ש, אפשר דלא מצי לקרות בזה רק מי שחייב באותן תשלומין, ומי שליתא השתא בחיוב תשלומין אינו יכול להוציא מי שחייב עדיין תשלומין, מיהו עדיין אפשר כיון דסו"ס גדר התשלומין בזה הוא תשלומי מצות ק"ש, כל אדם מישראל מקרי שפיר בר חיובא לגבי מצות ק"ש, ומדין ערבות מצי להוציא מי שחייב בתשלומי ק"ש דהרי סו"ס בר חיובא הוא למצות ק"ש. וצ"ע בזה.

מיהו זה נראה פשוט, דלפמ"ש"כ לעיל לצדד, דאחר עה"ש הוא סו"ס זמן של אמירת ק"ש, אף דאינו זמן המחייב בק"ש, שפיר מצי כל המחויב בק"ש אף

לשייכו באיזה שהוא אופן לענין שכיבה, ודו"ק בזה.

אמנם א"כ נראה דאין הגדר בזה מפאת תשלומין דעלמא, אלא דהענין בזה דאף שהמחייב בקריאת ק"ש דערבית הוא זמן שכיבה, ואחר עה"ש כבר אינו עיקר ק"ש, אבל מ"מ כיון דעדיין איכא אינשי ששוכבים אז, אף דאין זה זמן שכיבה המחייב מ"מ אינו מופקע משם זמן שכיבה, ואשר ע"כ אין אחר עה"ש זמן המחייב ק"ש דערבית, אבל גם אין זה זמן הפוטר ומסלק מחיוב ק"ש דערבית, ואשר ע"כ למי שנתחייב בזמן שכיבה האמיתי בחיוב ק"ש לא נסתלק חיובו ממנו בהגעת עה"ש.

ולפ"ז יש לדון במי שבפועל לא היה חייב בק"ש בזמן האמיתי משום פטור דעוסק במצוה וכדומה האם פטור מק"ש אחר עה"ש, דאפשר דאף דהי' בפועל פטור מק"ש אבל מ"מ כיון דבמציאותו בר חיובא הוא שפיר נמשך חיובו גם אחר עה"ש ואם אז נסתלק פטורו שפיר חייב בק"ש, או"ד כיון דסו"ס הי' פטור במציאות מק"ש, לא מצי להמשיך חיובו ללאחר עה"ש, [והפנ"י שם פשוט ליה דעוסק במצוה בלילה, אין לו תשלומין אחר עמוד השחר, עיי"ש בדבריו], מיהו זה פשיטא דקטן שנתגדל בעה"ש יהי' פטור מחיוב ק"ש דערבית אז, דקטן זה בזמן המחייב של ק"ש לא הי' בר חיובא

דכבר יצא יד"ח ק"ש להוציא מי שעדיין כל אדם כבר חיובא בק"ש בזמן הזה,
לא קרא ק"ש, באותו זמן דאחר עה"ש, ומצי להוציא את חבירו, מהכלל שאע"פ
דכיון דסו"ס זמן ק"ש הוא שפיר מיקרי שיצא מוציא, מדין ערבות. ועיין בזה.

תיאור עבודת המכון ביחס לחקר פיענוח וההדרת כתבי היד בתורת המוסר ובתורת הלומדות של שיטת גרודנא

אוצר כתבי היד בתורת המוסר

הגאון הגדול רבי זלמן רוטברג זצ"ל, השאיר אחריו בכתב ידו אוצר בלום של אלפי כתבי יד המכילים מערכות רבות במוסר ומחשבה, שאמרם במשך למעלה מחמישים שנה בפני מאות מתלמידיו, ביניהם כתבי יד רבים בעודו צעיר לימים בתקופת לימודיו בישיבות גרודנא ומיר בליטא.

כפי הידוע לאלפי שומעי לקחו, כל אמרותיו הן במאמרי המוסר והן בשיעורי ההלכה, היו בעומק נפלא למאוד, ועל כל מבקש דעת, היה להתבונן הדק היטב כדי להגיע אל תכליתם, וכדוגמת זה, אף העיון בכתבי חידושי דורש התבוננות רבה, ובפרט משום, שדרכו של רבי זלמן היתה, להעלות על הכתב את חידושי תוך כדי לימודו ועיונו, ואחר הכתיבה היה שב ושונה מוסיף וגורע בעומק דעתו, וכן נהג כשהיה מהדר על משנתו במחזור שלאחריו, שהיה שונה שוב פרקו כבתחילה בעומק העיון, ומתקן ומוסיף על דבריו הקודמים מסיבה זו, דורשת מלאכת סידור כתביו זהירות רבה.

מעין מלאכה זו, נדרשת בסידור מאמרי המוסר שהניח אחריו ברכה ובפרט משום שמאמרים אלו לא נכתבו בשעתם לשם הדפסה, אלא כהכנה לקראת אמירת השיחות לפני בני הישיבה.

משום כך עבודת הכנת הדברים והתקנתם לדפוס דורשת מלאכה מרובה, ובעיקר לשמר את רוח וסגנון הדברים כאשר באו במקורם, משום כך הפעילות הוטלה על צוות החוקרים והעורכים הבכירים במכון "המאיר".

אוצר כתבי היד בתורת גרודנא

תנובת ה'תורה שבכתב' של רבי זלמן היוותה תמצית מזוקקת של הקרבת כל כוחות הגוף והנפש על מזבח התורה. אלפי אלפי שעות, לכל אורך תקופות חייו, מימי שחרית ועד ערבית ימיו, הקדיש לכתובה. בישיבת פתח תקוה היה מתפנה לכתובה רק לקראת חצות לילה, לאחר תום יום עמוס ומפרך של עמל התורה.

מאותה תקופה נותרו באוצרותיו מאות רבות של מחברות גדושות חידו"ת, בעיקר בארבעת הסדרים - זרעים מועד קדשים טהרות. יובל שנים פוריות של כתיבה ומאות מאות גיליונות של חידו"ת המתינו לשעתם. בשנת תשמ"ח הפציע אור חדש בעולמה של תורה עם הופעת הכרך הראשון מסדרת ספריו הגדולה של מרן ראש הישיבה - "משנת טוביה".

באוצרות כתי"ק נותר אוצר בלום של מאות מחברות וקונטרסי תורה שהעלה על הכתב בתקופות שונות בימי חייו ואשר מכילים **ששה כרכים נוספים!**

זכה הגאון הגדול רבי זלמן זצ"ל שתהא תורתו מתבדרת בהיכלות התורה, כיום שוקדים חברי מכון "המאיר" תלמידי חכמים מנוסים על עריכת השיעורים כדי להגישם לציבור לומדי התורה בבהירות נפלאה. כך זוכה מרן ראש הישיבה שיהיו שפתותיו דובבות, בהיותם עמלים ומבררים מקחו.

תקציר פעילות עבודת עריכת הכתבים

ניתוח כתב היד. פענוח כתב היד, השוואה בין המהדורות (על פי רוב הרב כתב כמה מהדורות בכל ענין), כולל תיקונים והוספות של הרב בציונים שבשולי הדפים, בדיקה מול מראי המקומות של השיעורים שמסר.

❖ **לימוד הסוגיות בעיון.** לצורך עריכה ועיבוד החומר (כמבואר בסעיפים דלהלן) יש להקפיד ללמוד את הסוגיא כראוי, במסגרת הלימוד יש להתמקד בשלושה ענינים מרכזיים א. שיטות הראשונים והאחרונים בסוגיא, ב. בנידונים שדנו רבותינו בסוגיא, ג. לדקדק בפשט הסוגיא.

❖ **בדיקת המקורות.** מפני שניכר בחלק מכתבי היד שלא היו לפניו מדרשים ודברי חז"ל או ספרי הראשונים, על כן כחלק יסודי בעבודת העריכה היא לבדוק את כל המקורות בהם מובאים מובאות הש"ס, מדרשים, דברי חז"ל באופן רחב ככל האפשר.

❖ **עריכה מחודשת של כתב היד.** מטבעה של מלאכת העריכה, עיקר המטרה להגיש את הדברים בצורה קלה ונעימה לקורא, אך עם זאת יש להקפיד

לשמר את סגנון ורוח הדברים כבמקורם, בפרט בהמחשת ההרגשים בדברי רבי זלמן אשר היה ידוע לפני שומעי לקחו, כי נתן לכל סברא וענין הרגש ונופך יחודי משלו, משום כך חלק מלאכת העריכה דורשת עמל ויגיעה רבה כדי להגיש לפני הלומד והמעייין את העתקת השמועה בצורה מקורית נקיה ובהירה.

❖ **השוואות עם דברי רבותיו.** כיון שחלק מהחידושים שהביא רבי זלמן מרבותיו הגאון רבי שמעון שקאפ ורבי ירוחם הנם בגדר יש בהם הרבה מהעתקת השמועה מרבותיו, יש צורך להשוות את דבריו עם דברי רבותיו כדי לחדד את הדברים ולהוסיף נופך על הלך מחשבתו המיוחדת כדי לתת למעייין הבנה מושלמת בענין.

❖ **הקלדה והגהה.** הקלדת החומר והגהתו, בשיחות המוסר הדגשות והבלטות של ציטוטים נבחרים ופיסוקים של מקטעים.

❖ **הוספת כותרות משנה.** מכיון שעל פי רוב תורת רבי זלמן הינה ערוכה להשמיע בפני תלמידים, ומטבע הדברים השיעורים על מסכתות הש"ס אינם ערוכים ומתואמים להדפסה, מפני שאינו דומה כתיבה לצורך שיעור או הרצאה לכתיבה לצורך הדפסה, לכן לפעמים יש צורך לצרף קטעים נפרדים לנושא אחד, או להפריד בין נושאים. וכדי להקל על הקוראים והמעיינים גם יש צורך בחלוקת קטעים מתאימים עם כותרות משנה לעזר המעיינים.

תיאור עבודת המכון ביחס לחקר ופענוח וההדרת כתבי היד ויחודיותם של כתבי הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א

אוצרות כתבי הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א

הגאון הגדול רבי צבי רוטברג שליט"א, אישיות רבת אנפין משכמה ומעלה, בעולמה של תורה נודע שמו כאיש אשכולות רב תבונות ושמעו הולך לפניו כגאון מופלא, בקי בכל חדרי תורה ומדע. ביד אמונה ובסגולת כשרון מיוחדת במינה סולל דרך ונתיבה בהמשך מסורת תורת רבותיו - אבותיו.

גולת הכותרת של המשך תורת המוסר של מיר, ממשיך הגאון רבי צבי את המסורת שהביא עמו אביו הגאון הגדול רבי זלמן זצ"ל משיבת מיר, כאשר משמיע את שמועותיו מידי ליל שבת כפי שהנהיג רבי ירוחם בישיבת מיר.

למותר לציין את דברי הגאון רבי יצחק אזרחי ראש ישיבת מיר - ירושלים, אשר התבטא באחד מדרשותיו, כי כיום הממשיך של תורת מיר כצורתה הנו הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א.

מיחידי סגולה בדורינו רבי צבי שליט"א, השולט ברחבות תורת המהר"ל מפראג, מומחה בעל שם בתלמוד ירושלמי, בקי בפרשני הראשונים על התורה בפרט באלו שאינם מפורסמים כל כך.

הגאון רבי צבי שליט"א אצר באמתחתו אלפי גליונות בכל מקצועות התורה והמוסר בהם יש לו ידע נרחב, יחודיותו מתבטאת בכל הקשור להעלאת דבריו בכתובים, כאשר ספונים בלעה"ר ארגזים רבים מלאים כל טוב, הממתינים להפציע את שמי עולם התורה באור יקרות תורתו.

סדרת הספרים "ביד נביאך" על הנ"ך

"למיסבר קראי" על פסוקי פרשיות התורה

סדרת הספרים על נביאים וכתובים ו**כעת גם על פסוקי התורה**, הוא פרוייקט חדשני מסוגו בעולם הספר התורני בכלל והישיבתי בפרט, לימוד הנ"ך הוא דבר שנשתכח במאה שנים האחרונות, מלבד לימודים שטחיים בגיל הרך בבתי הספר ובתלמודי תורה. יחידים הם שהעמיקו בדברי הנביאים.

לעומת התורה שבכתב שזכתה ביבול מבורך להפליא של ספרי הגות ומחשבה, נשארו ספרי הנביאים והכתובים מונחים בקרן זווית, דבר זה גורם לקושי רב למי שחפץ לגשת ללמוד בהם באופן עצמאי, מחוסר הכלים הנגישים להבנת עומק הענינים.

רבי צבי שליט"א החל קרוב לעשור שנים במסירת שיעורים לפי סדר הנ"ך בחוגים שונים, השיעורים הללו מתיחדים בכך שיש בהם ראייה רחבה על כל דברי חז"ל בשני התלמודים, במפרשים השונים המוכרים יותר ובאלו המוכרים פחות, תוך שימת לב והדגשה בהעתקת השמועה על בעלי המחשבה והמוסר מדורות קודמים במבטם על תקופת הנביאים.

בשנים האחרונות כאשר נתפרסם דבר סדרת שיעורים זו, החלו רבים להתעניין בלימוד המקורי הזה כאשר נפתח בפניהם צוהר רחב לעולם של מושגים שאינם מוכרים, תוך העמקה מדוקדקת בדברי הנ"ך ומפרשיו.

ראש הישיבה מייחד את דיבורו בהבנת כל נושא הנמצא בדברי הנביאים, עם ההקדמות הנצרכות תוך הסבר מקיף על אותה תקופת נביא.

רבים מהשומעים מציינים בסיפוק רב את התועלת מהשיעורים ומהמאמרים, ובשל כך גבר הביקוש הרב להוציא לאור עולם את ספריו העוסקים בדברי הנביאים והכתובים ולהרחיב את שיטת הלימוד למעגלים רחבים יותר, הצמאים ליצירה תורנית מקורית המבוססת ובנויה לתלפיות מפיו של אחד מגדולי מוסרי התורה ומעתיקי השמועה, לפי דרך הקדמונים ואבות תורת המחשבה והמוסר.

סט הספרים על אגדות הש"ס

סט הספרים על אגדות הש"ס הוא נדיר ביחס למחברי זמנינו, בשל קוצר הידיעה בכל אגדות הש"ס מתלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי, גם בדורות הקודמים יחידים הם שכתבו חיבור מקיף העוסק רק בדברי אגדות חז"ל.

רבי צבי שליט"א שידין רב לו בכל מכמני התורה, מצא מקום להתגדר בו להביא לאסופה אחת את כל מאמרי חז"ל ולתת בהם ביאור ונופך על פי דרך המחשבה של מעתיקי השמועה מהדורות הקודמים במבטם על אגדות הש"ס, תוך ראייה רחבה על כל דברי חז"ל בשני התלמודים, במפרשים השונים, יצירה תורנית מקורית זו הסדורה לפי דרך הקדמונים ואבות תורת המחשבה והמוסר, ודאי תמצא משכן כבוד בעולם הספר.

ספרי לימד דעת

בשנים האחרונות גבר הביקוש מהגאון רבי צבי רוטברג שליט"א לפרסם ברבים דרך לימוד בהירה בסוגיות הש"ס כפי המשך המסורת של תורת רבותיו, לבחון כל סוגיא וענין הלכתי במחשבה עצמאית ובהירה, ולסלול דרך בהבנת הענין.

ספרי לימד דעת הנם עבודת אומנות מיוחדת המשתרעת על פני מסכתות רבות בש"ס בכל הששה סדרים, שגולת הכותרת היא להביא את הלומד לגירוי המחשבה להעמיק עצמאית על פי דרך רבותינו ולהביא את עצמו לידי חשיבה בהירה וישרה.

דרך הספרים לימד דעת הלומד מאתגר את קו המחשבה - להלך בדרכם של מעתיקי השמועה בקו חשיבה נקי ועניני, לבאר את הנקודות הטעונות הסבר ודגש בהבנת הענין.

המעלה הגדולה בלימוד על פי שיטה זו היא הרחבת ידע וקבלת דרך בתורה, הן בבקיאיות והן בסברות ישרות לפי דרכם של רבותינו, תוך אתגר שיעיין הלומד בעצמו בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים ולהרגיל לחשיבה ישרה מה לרחק ומה לקרב, מה משקל כל סברא בהבנת הענין, איזו היא סברא שיש לדון בה ומה היא סברא מוחלטת שאין עליה עוררין.

יצירה זו מתיחדת במסכתות מגוונות בש"ס שרבים מהמסכתות אינם נלמדות בעולם הישיבות, מה שמוסיף לאתגר שהחפץ בהעשרת ידע, ספרים אלו מהווים תועלת עצומה, ביניהם המסכתות: ברכות, שקלים, ראש השנה, ביצה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה, סוטה, סנהדרין, שבועות, עבודה זרה, הוריות, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד. ומסכתות נוספות בסדר זרעים וקדשים.

"מודע לבינה"

פרקי אבות / פרשיות התורה / נביאים

עם התרחבות פעילות המכון המשכנו בפרוייקטים נוספים בהו"ל של כתבי הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א על פרקי אבות, פרשיות התורה והנביאים, בו הגאון שליט"א פורש את משנתו ביריעה יחודית ורחבה במבט נכון כפי שקיבל מרביותו ואבותיו על מגוון ענינים הנידונים בכל חוג שלעצמו, המהוים צאן ברזל של קנין רוחני, ומבט נכון כפי שקיבל מרביותו ואבותיו, בשימת דגש על המשך מורשת המוסר של אביו הגדול הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל כאשר ינק בכבשונם של גדולי ליטא במשך השנים.

ניתוח עבודת העריכה בכתבי היד

- ❖ **פענוח כתב היד**, השוואה בין מהדורות, כולל תיקונים והוספות של הרב בציונים שבשולי הדפים.
- ❖ **לימוד הסוגיות ועניני המוסר בעיון**. לצורך עריכה ועיבוד החומר (כמבואר בסעיפים דלהלן) יש להקפיד ללמוד את הסוגיא והענין כראוי, במסגרת הלימוד יש להתמקד בשלושה ענינים מרכזיים א. שיטות הראשונים והאחרונים בסוגיא, ב. בנידונים שדנו רבותינו בסוגיא, ג. לדקדק בפשט הסוגיא. ד. בשיחות להתבונן היטב בדברי בעלי המוסר שהזכיר הרב בשיחות.
- ❖ **בדיקת המקורות**. כחלק יסודי בעבודת העריכה היא לבדוק את כל המקורות בהם מובאים מובאות הש"ס, מדרשים, דברי חז"ל באופן רחב ככל האפשר.
- ❖ **עריכה מחודשת של כתב היד**. עיקר המטרה להגיש את הדברים בצורה קלה ונעימה לקורא, אך עם זאת יש להקפיד לשמר את סגנון ורוח הדברים כבמקורם, ומשום כך חלק מלאכת העריכה דורשת עמל ויגיעה רבה כדי להגיש לפני הלומד והמעייין את העתקת השמועה בצורה מקורית נקיה ובהירה.
- ❖ **הקלדה והגהה**. הקלדת החומר והגהתו, בשיחות המוסר הדגשות והבלטות של ציטוטים נבחרים ופיסוקים של מקטעים.

❖ **הוספת כותרות משנה.** כדי להקל על הקוראים והמעיינים בתורת המוסר ובמסכתות הש"ס, יש צורך בחלוקת קטעים מתאימים עם כותרות משנה לעזר המעיינים.

❖ **עריכת מפתחות** למובאות ציטוטים ודברי חז"ל.